

**T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**“THE BIG BANG THEORY” (“BÜYÜK
PATLAMA”) DİZİSİNİN TÜRKÇE ALTYAZI
ÇEVİRİSİNDE MİZAH AKTARIMI**

**Kübra ÇAKIROĞLU
2501090112**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Arsun URAS YILMAZ**

İSTANBUL – 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : KÜBRA ÇAKIROĞLU Numarası : 2501090112
Anabilim Dalı /
Anasanat Dalı / Programı : ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI Danışmanı : PROF.DR.ARSUN URAS YILMAZ
Tez Savunma Tarihi : 20.06.2019 Saati : 11:30
Tez Başlığı : "THE BIG BANG THEORY" ("BÜYÜK PATLAMA") DİZİSİNİN TÜRKÇE ALTYAZI
ÇEVİRİSİNDE MİZAH AKTARIMI

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış,
sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUyla karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.ARSUN URAS YILMAZ		Kabul
PROF.DR.MİNE YAZICI		Kabul
PROF.DR.NUR NACAR LOGIE		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
PROF.DR.ALEV BULUT		
DOÇ.DR.GÜLHANIM ÜNSAL		

ÖZ

“THE BIG BANG THEORY” (“BÜYÜK PATLAMA”) DİZİSİNİN TÜRKÇE ALTYAZI ÇEVİRİSİNDE MİZAH AKTARIMI

KÜBRA ÇAKIROĞLU

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte dünya çapında görsel-işitsel ürünlerin artması, bu ürünlerin üretildikleri ülkelerden başka ülkelere taşınmasını zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluk sonucunda görsel-işitsel metinlerin çevirisine ihtiyaç duyulmuştur. Böylelikle, görsel-işitsel metin çevirisi gittikçe yaygınlaşan bir uygulama olmuş, Çeviribilim dalı içerisinde de tanınırlık kazanmıştır. Yakın bir tarihe kadar hakkında çok fazla araştırma yapılmayan bu alan günümüzde git gide daha çok akademisyen ve araştırmacı tarafından detaylı bir şekilde incelenmektedir.

Mizah, görsel-işitsel metinlerde sıklıkla kullanılan bir unsurdur. Görsel-işitsel metinlerde mizah çevirisinde, çevirmenin dilbilimsel faktörlerin yanı sıra ekrandaki daha birçok değişkeni dikkate alması gerekmektedir. Bunlara altyazı ve dublaj gibi görsel-işitsel çeviri türlerinin teknik kısıtlamaları da eklenince çeviri süreci çevirmen için oldukça zorlayıcı olabilmektedir.

Bu tez çalışmasının amacı, görsel-işitsel metinlerde mizah aktarımına odaklanılarak çeviri sürecini betimleyici bir şekilde ele almaktır. Görsel-işitsel metinlerde mizah çevirisiyle ilgili kuramsal ve yöntemsel bakış açısını uygulamalı bir çalışmada gözlemlemek amacıyla “The Big Bang Theory” adlı ünlü Amerikan komedi dizisinin 3. sezonunda yer alan 23 bölümdeki mizah unsurlarının Türkçe altyazı çevirisine aktarım süreci irdelenmiştir.

Dizide mizah unsuru taşıyan örnekler mizah kuramları açısından ele alındığında, en fazla üstünlük ve uyumsuzluk kuramıyla mizahın ortaya çıktığı

görülmüştür. Ayrıca, dizideki mizahın en çok replikler üzerinden dilsel öğeler aracılığıyla açığa çıktığı gözlemlenmiştir. Mizah unsurlarının çevirisinde hedef metin odaklı bir çeviri anlayışının benimsendiği ve bu nedenle çeviri sürecinde mizahın İngilizceden Türkçeye daha çok ikame stratejisi kullanılarak aktarıldığı çıkarımı yapılmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, kaynak metindeki mizah örneklerinin başarılı bir şekilde hedef metne aktarıldığı ve kaynak kültürdeki mizah etkisinin hedef kültürde de korunmaya çalışıldığı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Görsel-İşitsel Çeviri, Mizah, Görsel-İşitsel Metinlerde Mizah Çevirisi, Altyazı Çevirisi, Çeviri Stratejisi, İkame, Üstünlük Kuramı, Uyuşmazlık Kuramı

ABSTRACT

SUBTITLING HUMOR IN THE SERIES “THE BIG BANG THEORY”

KÜBRA ÇAKIROĞLU

The worldwide increase in the production of audiovisual materials with the development of technology has caused them to travel across the world. This situation has created the need for the translation of audiovisual texts. As a result, the translation of audiovisual texts has gradually become a common practice and gained reputation in Translation Studies. This field about which few studies have been examined until recently is studied by more and more academicians and researchers in detail today.

Humor is an element which is frequently used in audiovisual texts. In the translation of audiovisual humor, the translator needs to pay attention not only to the linguistic factors but also many more variables on screen. Considering the technical constraints of audiovisual translation types such as subtitling and dubbing along with all of these, the translation process could be fairly challenging for the translator.

The goal of this present study is to discuss the translation process with a focus on the translation of audiovisual humor. In an attempt to observe the theoretical and methodological approach about the translation of humor in audiovisual texts in a practical study, the humorous elements in the 23 episodes of the 3rd season of the famous American comedy series “The Big Bang Theory” have been identified and the translation process of subtitling those into Turkish has been examined.

When the humorous examples in the series have been studied in terms of humor theories, it is clearly seen that humor is mostly produced through superiority and incongruity theories. In addition, it has been observed that humor in the series has largely been dependent on linguistic elements. It has been deduced that a target-

oriented approach has been adopted in the translation of humor elements and on that account, mainly the substitution strategy has been applied in subtitling humor from English into Turkish. Overall, in this study, it has been concluded that the humorous examples in the source text have been successfully translated into the target text and the humor effect in the source culture has been tried to be preserved in the target culture.

Key Words: Audiovisual Translation, Humor, Audiovisual Humor Translation, Subtitling, Translation Strategy, Substitution, Superiority Theory, Incongruity Theory

ÖNSÖZ

Tez çalışmam boyunca yardımını ve zamanını hiç esirgemeyen, tezimi bitirme konusunda beni her zaman destekleyen, çalışmamı sürekli okuyup değerlendiren, yapıcı eleştirileriyle bana moral veren ve beni çalışmaya daha da teşvik eden, büyük bir özveri ve sabırla tezimi tamamlamamı sağlayan ve bana her zaman yol gösteren danışmanım sayın Prof. Dr. Arsun Uras Yılmaz’a bütün içtenliğimle teşekkür ederim.

Bu tez konusunu çalışmamı öneren ve dizinin çevirmeniyle beni iletişime geçiren Sertaç Canbolat’a ve çalışmam boyunca benimle sürekli iletişim halinde olan, değerlendirme için gerekli verileri bana ulaştıran, başka bir şehirde olmasına rağmen her zaman bir telefon uzağımda olan, bana saatlerini ayıran ve tezimi bitirmem konusunda beni hep cesaretlendiren dizinin çevirmeni İstemihan Varışlı’ya tüm samimiyetimle teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca akademik anlamda ilerlememi sağlayan ve bana farklı bakış açıları kazandıran sayın Prof. Dr. Mine Yazıcı’ya, sayın Prof. Dr. Emel Ergun’a, sayın Prof. Dr. Alev Bulut’a, sayın Prof. Dr. Ayşe Fitnat Ece’ye ve sayın Dr. Turgut Gümüšoğlu’na teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatım boyunca maddi manevi beni her zaman destekleyen ve tezimi tamamlamam için beni hep motive eden, zor zamanlarımda beni cesaretlendiren ve bana her daim inanan biricik aileme ve tezimi yazma sürecinde bana yardımcı olan ve her zaman moral aşılayan değerli arkadaşlarıma teşekkür ederim.

KÜBRA ÇAKIROĞLU

İSTANBUL, 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
TABLO LİSTESİ.....	xi
KISALTMA LİSTESİ.....	xii

GİRİŞ.....	1
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM GÖRSEL-İŞİTSEL ÇEVİRİ

1.1. Görsel-İşitsel Çeviri.....	5
1.1.2. Görsel-İşitsel Metin Nedir?.....	6
1.2. Görsel-İşitsel Çevirinin Tarihi.....	7
1.2.1. Türkiye’de Görsel-İşitsel Çeviri Tarihi.....	9
1.2.2. Türkiye’de Akademik Araştırma Alanı Olarak Görsel-İşitsel Çeviri...12	
1.3. Görsel-İşitsel Çeviri Türleri.....	15
1.3.1. İşitme Engelli ya da İşitme Güçlüğü Çeken İzleyiciler için Altyazı Çevirisi.....	15
1.3.2. Görme Engelliler için Ses Betimleme.....	16
1.3.3. Canlı Altyazı.....	16
1.3.4. Üst Yazı.....	16
1.3.5. Dudak Senkronizeli Dublaj.....	17

1.3.6. Üst-Ses/Anlatı.....	18
1.3.7. Serbest Yorum.....	18
1.3.8. Altyazı Çevirisi.....	18
1.3.8.1. Altyazı Çevirisinde Kısıtlamalar.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

MİZAH

2.1. Mizah Nedir?.....	22
2.2. Mizah Kuramları.....	25
2.2.1. Rahatlama Kuramı.....	26
2.2.2. Uyuşmazlık Kuramı.....	28
2.2.3. Üstünlük Kuramı.....	29
2.3. Senaryo Temelli Anlambilimsel Mizah Kuramı.....	32
2.3.1. Sözlü Mizah Temel Kuramı.....	33
2.4. Sözlü Mizah ve Çevirisi.....	35
2.4.1. Sözlü Mizah Çevirilerinde Çevirmenin Rolü.....	37
2.5. Görsel-İşitsel Metinlerde Mizah Çevirisinde Karşılaşılan Zorluklar.....	42
2.6. Dünya ve Türkiye’de Mizah Çevirisi.....	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“THE BIG BANG THEORY” DİZİSİNİN ALTYAZI ÇEVİRİSİNDE MİZAH AKTARIMI

3.1. “The Big Bang Theory” Hakkında.....	50
3.1.1. Dizinin Aldığı Ödüller.....	51
3.1.2. Ana Karakterler.....	52
3.1.3. Dizinin Amerikan ve Türk Televizyonlarında Yayınlanma Süreci.....	57
3.1.4. Dizinin Amerika ve Türkiye’deki Hedef İzleyici Kitlesi.....	58
3.2. TBBT Altyazı Çevirisinde Mizah Analizi Yöntemi.....	60
3.2.1. TBBT Altyazı Çevirisinde Mizah Analizi.....	64
 SONUÇ.....	 115
KAYNAKÇA.....	121
YAZAR DİZİNİ.....	134
TERİM DİZİNİ.....	135
EKLER.....	136

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Görsel-İşitsel Metnin Dört Bileşeni.....	6
--	---

KISALTMALAR LİSTESİ

KM: Kaynak Metin

HM: Hedef Metin

TBBT: The Big Bang Theory

S3B1: 3. Sezon 1. Bölüm

AVT: Audiovisual Translatio

GİRİŞ

Son on yılda televizyon, sinema ve video alanında sistematik çalışmalardan çok azı görsel-işitsel çevirinin üretimini ve alımlanmasını ya da kültürel ve dilbilimsel etkisini incelemiştir. Bugün görsel-işitsel çeviri hala çoğunlukla doğası gereği pratiğe dayalı bir süreç olarak kabul edilmektedir. Araştırmalardaki asıl bakış açısının dilbilimsel olması da çelişkili bir durumdur, çünkü görsel-işitsel çeviri aslında görüntü, ses, sözlü ya da yazılı dil, renkler, proksemi ve jestler gibi farklı birçok göstergesel unsurlardan oluşmaktadır. Bütün bu unsurların hepsi sahne/ekran uyarlaması, dizi ve çekimler, ışık ve ses oyunları ya da sahne anlatımıyla ilgili teknikler gibi yaratıcı gereksinimleri karşılamak için çeşitli görsel-işitsel kodlara dâhil edilir. Bu çelişkiyi ve kısıtlı araştırma alanını iki faktör açıklayabilir: bir tarafta çoğu araştırmacının dilbilimsel ve eğitim geçmişi, diğer tarafta iki boyutlu (dilsel ve görsel-işitsel) yazılı metnin uygulamadaki kısıtlamalarıdır. Dil transferinin gerçekleştirildiği araçların artması ve CD, DVD ve internet temelli teknolojinin potansiyeli bu eğilimleri zamanla değiştirmelidir (Gambier, 2008:11).¹

Although ignored by academics and teachers alike, audiovisual translation (AVT) has existed as a professional practice for many years and, since the 1990s, has gained well-deserved visibility thanks to the proliferation and distribution of audiovisual materials in our society (Díaz Cintas, 2008: 1).²

Díaz'ın da dile getirdiği gibi, 1990lardan bu yana toplumumuzda görsel-işitsel materyallerin çoğalarak dünya çapında yaygınlaşması ve dağıtılması bu materyallerin üretildiği ülkeden başka ülkelere taşınmalarına olanak sağlamış ve böylece görsel-işitsel çeviri hak ettiği tanınırlığı kazanmıştır. Bu süreçte görsel-işitsel metin çevirisi

¹ Yves Gambier tarafından yazılmış "Recent developments and challenges in audiovisual translation research" ("Görsel-İşitsel çeviri araştırmalarında son zamanlardaki gelişmeler ve zorluklar") adlı yazıdan alınan bu kısmın tarafıma çevirisi yapılmıştır.

² "Hem akademisyenler hem de öğretmenler tarafından göz ardı edilse de görsel-işitsel çeviri birçok yıldır profesyonel bir uygulama olarak var olmuş ve 1990lardan bu yana da toplumumuzda görsel-işitsel materyallerin yaygınlaşması ve dağıtılması sayesinde hak ettiği tanınırlığı kazanmıştır."

de bu transferi başarılı bir şekilde gerçekleştirmek için bir nevi zorunluluk haline gelmiştir. Bunun doğal sonucu olarak bu alandaki araştırmalara da ilgi giderek artmış ve görsel-işitsel metin çevirisi Çeviribilim dalı içerisinde popüler bir çalışma alanı olmuştur. Bu konu üzerine dünya çapında konferanslar düzenlenmiş, akademisyenler ve araştırmacılar çeşitli makaleler ve kitaplar yazmışlardır. Ayrıca, görsel-işitsel metin çevirisinde karşılaşılan güçlükler ve çözüm stratejileri araştırılmış, pek çok yüksek lisans ve doktora tezinin araştırma odağı olmuştur.

Görsel-işitsel metinlerde mizah sıkça kullanılan bir unsurdur. Tarih boyunca birçok bilgin, filozof ve araştırmacı kendilerine göre mizahın tanımını yapmaya çalışmış ve mizahın farklı özelliklerinden bahsetmişlerdir. Sözlüklerde mizah *komik* ya da *eğlenceli olma durumu* olarak tanımlanmaktadır.

Physical laughter, that strange convulsion as an apparently unambiguous outcome and sign of a psychological reality, or smiling, or even an “inner” feeling which comes close to laughter, makes the ordinary language concept of humour usually unquestioned. Nobody will deny the existence of humour, since we all easily detect the feeling it provokes (Vandaele, 1999: 237-238).³

Vandaele için insanı güldüren ya da gülümseten durumlar *mizahi* kabul edilebilir. Mizah üzerine Vandaele’nin yanı sıra pek çok bilgin ve araştırmacı çalışmalar yapmış, mizahın nasıl ortaya çıktığını belirlemeye çalışmışlardır. Yıllar içerisinde, mizahın ne şekilde oluştuğuyla ilgili üç temel mizah kuramı ortaya atılmıştır: *rahatlama*, *uyuşmazlık* ve *üstünlük kuramı*. Bu kuramların yanı sıra Raskin’in öne sürdüğü **Senaryo Temelli Anlambilimsel Mizah Kuramı** (1985) ve yine Raskin ve Attardo tarafından geliştirilen **Sözlü Mizah Genel Kuramı** (1991) mizah ve dil ilişkisi üzerine odaklanan bilinen ilk çalışmalardır. Bu kuramlar ayrıca görsel-işitsel metinlerde mizah incelemelerinde araştırma yöntemleri olarak da

³ “Fiziksel kahkaha, psikolojik gerçekliğin bariz bir sonucu ve işareti olan o tuhaf kasılma ya da gülümseme ya da hatta kahkahaya yakın o “içteki” his mizahın olağan dil kavramını çoğu zaman sorgulatmaz. Tetiklediği hissi hepimiz kolayca fark edebileceğimiz için hiç kimse mizahın varlığını inkâr etmeyecektir.”

kullanılmış ve bugün de kullanılmaya devam etmektedir. Görsel-işitsel çeviride mizahı aktarma sürecinde dilbilimsel unsurlarla birlikte mizahın pekiştirilmesini sağlayan görüntü, ses, oyuncuların jest ve mimikleri gibi daha başka birçok değişkenin de dikkate alınması gerekmektedir. Bütün bunlara altyazı ya da dublaj gibi görsel-işitsel çeviri türlerinin teknik kısıtlamaları da eklenince görsel-işitsel metinlerde mizah çevirisi çevirmenler için zorlayıcı bir sürece dönüşmüştür.

Bu çalışmada, görsel-işitsel metin çevirilerinde mizah aktarımı ele alınacak ve çeviri süreci betimleyici bir şekilde yorumlanacaktır. Bütüncü analizi için “The Big Bang Theory” adlı dünyaca ünlü Amerikan komedi dizisinin 3. sezonunda yer alan 23 bölümdeki mizah unsurlarının Türkçe altyazı çevirisine aktarım süreci irdelenecektir. Dizinin sadece CNBC-e adlı televizyon kanalı için yapılan altyazı çevirisi incelenecek, internet ortamındaki ve dizinin hayranları tarafından yapılan çeviriler bu çalışmada yer almayacaktır. Söz konusu dizinin Türkiye’de geniş bir hedef ve –şahsım da dâhil- hayran kitlesinin bulunması, dilbilimsel bağlamda mizah örneklerini barındırması ve çoğu zaman kaynak kültüre ait referanslarla mizahın ortaya çıkması bu dizinin seçilmesinin başlıca nedenleridir. Bir diğer neden ise, görsel-işitsel metinlerde mizah çevirisiyle ilgili kuramsal ve yöntemsel bakış açısını uygulamalı bir çalışmada gözlemlemektir.

Bütüncü ile ilgili çalışmamızda, ilk olarak dizinin 3. sezonundaki 23 bölümünde geçen mizahın yer aldığı İngilizce replikler, Türkçe altyazı çevirileri ve repliklerin bağlamları belirlenmiştir (Bu çalışma, ayrıca tezimizin ek I bölümünde tablo halinde yer almaktadır). İkinci aşamada, dizideki mizah örnekleri Juan José Martínez-Sierra’nın “Görsel-İşitsel Metinlerde Mizah Çevirisi. Bir Durum Çalışması” (“Translating Audiovisual Humour. A Case Study”) adlı çalışmasında ele aldığı sekiz mizah kategorisine göre sınıflandırılmıştır. Mizah örneklerinin sınıflandırılması sürecinde başvuru kaynağındaki mizah kategorileri dublaj çevirisi incelemelerinde kullanıldığından bu kategoriler bütüncüye altyazı çevirileri için uyarlanmıştır. Son aşamada ise, mizah örnekleri mizah kuramları doğrultusunda incelenmiş ve bu mizah örneklerinin hedef metne aktarım süreci, bu süreçte karşılaşılan zorluklar ve bu zorlukların çözümlenmesinde başvuru yöntemler değerlendirilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde görsel-işitsel çevirinin Çeviribilim alanında hızla büyüyen bir alan olmasından dolayı öncelikle görsel-işitsel metnin tanımı yapılmış, metinsel özellikleri belirtilmiş, daha sonra dünyada ve Türkiye’de görsel-işitsel çevirinin tarihine değinilmiştir. Bu bölümde, Türkiye’de görsel-işitsel çeviri alanında yapılmış akademik araştırmalar ele alınmış ve ayrıca görsel-işitsel çeviri türleri açıklanmıştır. Aynı bölümde, görsel-işitsel çeviride en yaygın kullanılan iki türden biri olan altyazı çevirisinin özellikleri üzerinde durulmuştur. Daha sonra, altyazı çevirisine özgü kısıtlamaların açıklamalarıyla birinci bölüm sonlandırılmıştır.

İkinci bölüm, mizah, sözlü mizah çevirisi ve görsel-işitsel metinlerde mizah çevirisi üzerine bilgiler vermektedir. Bu bölümde öncelikle farklı düşünürler ve araştırmacılar tarafından yapılan farklı mizah tanımları verilmiş, bu alanda yer alan temel mizah kuramları açıklanmış ve bu kuramlar çerçevesinde mizah örnekleri ele alınmıştır. Sonrasında ise, sözlü mizah ve çevirisi üzerine odaklanılmış ve çeviri sürecinde çevirmenin dikkat etmesi gereken hususlara dikkat çekilmiştir. Bir sonraki kısımda, sözlü mizah çevirisini de içeren görsel-işitsel metinlerde mizah çevirisinde karşılaşılan zorluklara yer verilmiştir. İkinci bölümün son kısmında ise dünya ve Türkiye’de mizah çevirisi alanında yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir.

Üçüncü bölüm, mizah örneklerinin değerlendirilmesinden oluşmaktadır. Öncelikle, burada “The Big Bang Theory” dizisiyle ilgili genel bir bilgi verilmiş, dizideki ana karakterler tanıtılmış ve dizinin Amerikan ve Türk televizyonlarında yayınlanma süreciyle yine Amerika ve Türkiye’deki hedef izleyici kitlesi açıklanmıştır. Sonrasında ise, dizinin Türkçe altyazı çevirisinde Sierra’nın öne sürdüğü mizah inceleme yöntemi açıklanmış ve ardından mizah kategorilerini içeren bu yöntem ışığında mizah örneklerinin altyazı çevirisi incelenmiştir. Örneklerin yer aldığı repliklerin bağlamları ve bazı repliklerin çevirisi için çevirmenin yazdığı notlar belirtildikten sonra kaynak metindeki mizah örnekleri açıklanmış ve mizahın ne şekilde ortaya çıktığı incelenmiştir. Daha sonra ise, kaynak metnin hedef metne aktarım süreci betimlenmiş, bu süreçte varsa karşılaşılan zorluklardan bahsedilerek bu zorluklar karşısında çevirmenin ne tür stratejiler kullandığı çevirmen notları da dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖRSEL-İŞİTSEL ÇEVİRİ

1.1. Görsel-İşitsel Çeviri

Görsel-ışitsel metin çevirisi (AVT) Çeviribilim dalı içerisinde kesinlikle en hızlı büyüyen alanlardan biridir.

Son yıllarda Çeviribilim dalı akademik bir disiplin olarak yerini sağlamlaştırmış ve büyümeye başlamıştır. Bu evrimin en belirgin sonuçlarından birisi de çeviri alanına odaklanan yayımların ve konferansların oluşturulmasıdır. Çeviribilim dalı içerisinde görsel-ışitsel metin çevirisi alanına ilginin artmasıyla bu alanda Gambier ve Gottlieb (2001) ve Orero (2004a) alanın önde gelen akademisyenlerinin ve uygulama yapanların görsel-ışitsel metin çevirisi alanında farklı konuları kapsayan çok sayıda eserleri düzenleyerek alana katkı sağlamıştır. Çeviribilim dalı içerisindeki bir diğer önemli gelişme de 1980’lerden beri lisans ve yüksek lisans derecelerinde çeviri üzerine birçok akademik programın ortaya çıkmasıdır (Díaz Cintas, 2008: 1-2).⁴

Görsel-ışitsel metin çevirisinde en yaygın kullanılan iki teknik altyazı ve dublaj çevirisidir. Bunların dışında dış ses, öyküleme ve sözlü çeviri de kullanılan teknikler arasındadır. Tiyatro ve opera oyunları çevirilerinde başvurulan üst yazı yöntemi de görsel-ışitsel metin çeviri türleri arasında yer alır. Bunların dışında yine bu alanla alakalı dil içi çeviri metotları da bulunmaktadır. Örneğin işitme engelli ya da işitme zorluğu yaşayan seyirci kitlesi için altyazı çevirisi veya görme engelli ya da kısmi görüş yetisine sahip seyirci kitlesi için de ses betimleme dil içi çeviri yöntemleri arasında yer alır (a.e., s.7).

⁴ “The Didactics of Audiovisual Translation” adlı kitabın Jorge Díaz Cintas tarafından yazılan yine aynı adlı giriş kısmından alınan bölümler tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

1.1.2. Görsel-İşitsel Metin Nedir?

Görsel-işitsel metnin tanımını yaparken hatta metnin tanımını yaparken karşılaşılan sorulardan birisi de bir metnin varlığından bahsedebilmek için mutlaka dilsel unsurlardan oluşması mı gerektirir? Sözcükler olmadan da metinden bahsedebilir miyiz? Ve eğer sözcükler önemli bir unsur ise bunlar gereken tek unsur mudur? Eğer tek unsur değilse ihtiyaç duyulan sözsiz unsurların minimum oranı nedir?

Zabalbeascoa bu soruları sorarak ilk başta metnin tanımını yapmaya çalışır ve bu şekilde görsel-işitsel metnin tanımına ulaşır. Ona göre bir amaca yönelik üretilmiş, iletişim aracı olan ve hitap ettiği bir kitlesi bulunan her şey bir metindir. Bu bir resim de olabilir bir heykel de bir müzik hatta bir nesne de.

“Eğer biz bir metni bir söz edim ya da daha geniş bir ifadeyle herhangi bir iletişim örneği olarak kabul edersek, görsel-işitsel metnin de ses ve görüntü içeren bir iletişim eylemi olduğu sonucuna varırız” (Zabalbeascoa, 2008: 21).⁵

Bu tanımdan hareketle Zabalbeascoa görsel-işitsel metnin dört kısımdan oluştuğunu belirterek bir tablo çizer (a.e., s.22-23):

	İşitsel	Görsel
Sözlü	İşitilen sözcükler	Okunulan sözcükler
Sözlü olmayan	Müzik + özel efektler	Resim / Fotoğraf

Tablo 1. Görsel-işitsel metnin dört bileşeni

Zabalbeascoa, prototip bir görsel-işitsel ekran metninin sözlü, sözlü olmayan, işitsel ve görsel unsurlara eşit derecede önem vermesi gerektiğini ileri sürer. Öte yandan, görsel-işitsel metin ve diğer iletişim şekilleri arasında keskin bir sınırdan bahsetmenin kolay olmamasına rağmen görsel-işitsel metnin yazılı ve sözlü şekilden daha farklı bir iletişim şekli olduğunu belirtir. Oluşturduğu çift eksenli tabloda görsel metinlerde yazılı, sözlü, işitsel ya da görsel unsurlara ne kadar çok ağırlık verildiğini gösterir. Örneğin sessiz bir filmde görsel unsurlar ağırlık taşıyorken başka bir tür film

⁵ “The Didactics of Audiovisual Translation” kitabındaki Patrik Zabalbeascoa tarafından yazılan “The nature of the audiovisual text and its parameters” (“Görsel-işitsel metnin doğası ve değişkenleri”) adlı makaleden alınan bölümler tarafımdan çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

ya da dizide görsel unsurların ötesinde diyaloglara önem verilebilir. Zabalbeascoa görsel işitsel metin çevirisinde çevirmenin anlamı hedef kitleye aktarmak için her zaman sadece sözcükleri çevirmesinden ziyade zaman zaman metin içerisinde bulunan görsel ve işitsel unsurlardan da yararlanabileceğini ileri sürer. Örneğin çevirmen bazen repliğin geçtiği sahnede anlamın taşınmasına yardımcı olan görsel veya işitsel unsurlar kullanılmışsa o replikteki her bir sözcüğü çevirmemeyi tercih edebilir (a.e., s.29-30).

1.2. Görsel-İşitsel Çevirinin Tarihi

Akademisyenler ve öğretmenler tarafından göz ardı edilmiş olsa da görsel-işitsel çeviri profesyonel bir uygulama olarak birçok yıldır var olmakta olup 1990lardan bu yana görsel-işitsel materyallerin toplumumuzda çoğalması ve dağıtılmasıyla hak ettiği farkındalığı kazanmıştır (Díaz Cintas, 2008:1).⁶

Her şey 20. yüzyılın arifesinde 1895 yılında Fransız Lous Lumiere tarafından sinematografin (cinematographe) icat edilmesiyle başladı. Bu yeni makine, sinema filmi çağının habercisiydi ve bu şekilde sinema, görüntünün tartışmasız evrenselliği sayesinde dünyadaki herkes tarafından anlaşılacak ve dilsel sınırların ötesine geçebilecekti. Ne var ki küreselleşme yolundaki bu ilk girişimler kısa ömürlü oldu ve sesin gelişiyi birlikte tamamen sonlandı. 1920lerin sonlarına doğru sessiz filmler sesli filmlere dönüştüğünde sözcük görüntünün ayrılmaz bir müttefiki oldu. Bunun sonucunda çeviri, dil engellemelerinin üstesinden gelerek yeni seyircileri keşfetmek amacıyla başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere dünya çapında dağıtım evleri için bir zorunluluk haline geldi (a.e.).

Fazla ilgi görmemiş olsa da dil meselesi film sektöründe en baştan beri var olmuştur. Ses ve diyalogu telafi etmek için sessiz sinema detaylı bir görsel-işitsel sistem kullanmış, canlı müzikten ve ara başlıklardan yararlanmıştır. Bu yüzden de film dağıtılırken ara başlıklar için çeviriye ihtiyaç duyulmuştur. Akademik çevreler tarafından ara başlıklar altyazıların atası kabul edilse de bu konuyla ilgili çok az

⁶ “Between Text and Image: Updating Research in Screen Translation” adlı kitapta Jorge Díaz Cintas tarafından yazılan “Audiovisual translation comes of age” adlı makaleden alınan bölümler tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

çalışma yapılmıştır. Altyazılama tarihi ve görsel-işitsel çeviri uygulamaları incelenmeye ihtiyaç duyulan alanlardır. (a.e., s.2)

Sinema yaygınlaştıkça dünyanın her tarafından izleyiciler sevdikleri aktörleri izleyip seslerini duymak ve ne dediklerini anlamak istediler. Üretici ve dağıtım şirketler üretimlerini başka dillere çevirmenin başarılı bir yolunu bulmadıkları müddetçe dünya çapında gelirlerinin düşmesinden korktular. Dil engelini aşmak için ilk kullanılan yöntemler çoklu dil seçeneği, dublaj ve altyazıydı. İlkinden 1930ların sonuna doğru vazgeçilse de diğer ikisi yenileri de eklenerek günümüze kadar ulaştı. (a.e.)

Görsel-işitsel programların multimedya özelliği akustik ve görsel kanalların birleşimine olanak sağladı. Bunlar sözlü ve sözlü olmayan iletişim şekilleriyle birlikte görsel işitsel metnin dört ana unsurunu tanımlayarak göstergebilimsel yapısına zemin hazırladı (Delabastita, 1989):

1. Akustik-sözlü: diyalog, monolog, şarkılar, dış ses.
2. Akustik-sözlü olmayan: partiyon, ses efektleri, gürültü.
3. Görsel-sözlü olmayan: görüntü, fotoğraf, jestler.
4. Görsel-sözlü: ilanlar, başlıklar, mektuplar, bilgisayar ekranındaki mesajlar, gazete başlıkları.

Görsel-işitsel çevirinin ilk başta amacı başka bir dilde çekilmiş bir programı bizlerin anlamasını sağlamak için bir araç olmasıydı. Fakat zamanla görsel-işitsel çevirinin yaratmış olduğu imkânlar asıl amacının çok daha ötesine geçti. Görsel-işitsel çeviri aynı zamanda çeşitli ve heterojen toplulukları barındıran ülkelerde çok dilliliği ve çok kültürlülüğü teşvik etmek için kullanılmaya başlandı. Dünya çapında üniversiteler ve okullar nihayet görsel-işitsel çevirinin yabancı dil öğretimi ve öğrenimindeki faydalarını keşfettiler.

Okuryazarlık görsel-işitsel çevirinin artı değerlerinden biri oldu. Günümüzde artık dünya çapında sayıları gittikçe artan göçmenler televizyonda gösterilen ya da DVD olarak dağıtılan ya da internet üzerinden altyazılı programları izleyerek yaşadıkları ülkelerin dillerini öğrenebilmektedir. Ayrıca altyazılar çocuklara okumayı eğlenceli ve eğitici hale getirmektedir (Díaz Cintas, a.g.e., s.6).

İnternetin gelişmesiyle altyazı ve dublaj yazılım programları daha ulaşılabilir ve uygun fiyatlara bulunulabilir olup pek çoğu internet üzerinden ücretsiz tedarik edildi. Bu programlar hayranlar tarafından yapılan altyazı ve dublaj çevirilerinin (fansub/fandub) yaygınlaşmasına olanak sağladı. Bu çeviri eylemleri görsel-işitsel programların internet üzerinden ücretsiz dağıtımını sağlamak amacıyla programların hayranları/takipçileri için diğer hayranlar tarafından yapılan altyazı ve dublaj çevirileridir.

1.2.1. Türkiye’de Görsel-İşitsel Çeviri Tarihi

Türkiye’de görsel-işitsel metin çevirisinin tarihiyle ilgili başvurabileceğimiz kaynaklardan biri 1987-1992 yılları arasında yayınlanan **Metis Çeviri Dergisi**’dir. İçeriğinde birçok araştırma ve inceleme yazısı bulunan ve çeviri sorunlarını tartışan dergi, söz konusu yıllar boyunca 21 sayı yayınlanmıştır.⁷ Metis Çeviri Dergisi’nin 1990 yılında film çevirisi konusuna yer veren 11. sayısında “**Film Çevirisi Üzerine Söyleşiler**” başlığı altında konsept film yöneticisi ve sinema yazarı olan *Onat Kutlar* ile yapılan söyleşide Türkiye’de görsel-işitsel çeviri tarihine yönelik önemli bilgilere ulaşırız (Gürsoy ve Karantay, 1990: 15-22).

Kutlar, Türkiye’de otuzlu yıllardan başlayarak o zamanın imkânları çerçevesinde *klişelerle* (baskıda kullanılmak amacıyla, üzerine kabartma, resim, şekil, yazı çıkarılmış metal levha) filmlerin altına altyazı basıldığını ve bunu ilk yapan kişinin *Şemsettin Akdoğan* olduğunu belirtmiştir. Kutlar sinemanın Türkiye’de 60lı yıllara kadar bir eğlence aracı olarak görüldüğünü ve bu bakış açısının da sonradan seslendirmeyi teşvik ettiğini belirtmiştir. O yıllardaki *Marx Brothers*, *Buster Keaton* ve *Şarlo* filmlerinin Türkiye’de gösterimi için yapılan dublajlarında birebir çeviriden ziyade uyarlama yoluna gidildiğini, bunun nedeninin de filmlerdeki mizahın Türk kitlelerine hitap etmeyeceği düşüncesi olduğunu belirtmiştir. Bu filmlerde seslendirme yapan *Ferdi Tayfur*’un dublajdaki ve uyarlamalardaki başarısının da altını çizmiştir.

⁷ (Çevrimiçi) <http://www.ceviriegitimi.com/?p=410>, 22 Mart 2019.

Ayrıca Ferdi Tayfur'un kız kardeşi *Adalet Cimcoz* da o yıllarda başarılı seslendirmelerde bulunmuştur (a.e., s.15-16).

Kutlar ayrıca okuma yazma oranının düşük olması sebebiyle o yıllarda daha çok dublajın tercih edildiğini belirtir. Mali sebeplerden ötürü kopyalardan en az birine altyazı basılıp bunların büyük şehirlerde gösterildiğinden, ötekiler için de dublaj yapıldığından bahseder. Ya da sadece büyük şehirlerde ilgi çekeceği düşünülen filmlere altyazı basarak bu filmlerin sadece büyük şehirlerde altyazıyla gösterildiğini ve kırsal kesimlere hiç gönderilmediğini söyler (a.e.).

Türk Dili dergisinin 1978 yılında yayımlanmış olan *Çeviri Sorunları Özel Sayısı*'ndaki *Çeviride Sinema Dili* adlı yazıda Türkiye'de film çevirisi tarihiyle ilgili bilgilere ulaşırız. Söz konusu yazı Türkiye'nin ilk sinema profesörü *Âlim Şerif Onaran* tarafından kaleme alınmıştır. Onaran yazısında 1927 yılından itibaren sesin sinemaya girişiyle birlikte çeviride sinema dili konusunu üç yönüyle değerlendirmek gerektiğinden bahseder. Bunlar: sessiz ve sesli sinemada yazıların çevirisi; sesli sinemada sözlerin yazıya dönüştürülmesi ve sesli sinemada dublajdır (1978: 87).

Onaran, sessiz sinemadaki yazıların çevirisinin ara yazı ile filme eklendiğini ancak Türkiye'de yapılan eklentilerdeki yazıların aralarından bir çizgi çekilerek üst kısmına Türkçe alt kısmına da Fransızca olarak verildiğini söyler. Bunun nedeninin de o dönemlerde sinemaya en çok giden İstanbul ve İzmir gibi kentlerdeki Levanten azınlıkların ihtiyaçlarını gidermek olduğunu belirtir. Sesli filmlerde tek tük görülen yazıların da çevrilerek altyazı halinde verildiğinden bahseder (a.e.).

Onaran, sesli sinema döneminde filmin akışını hiçbir şekilde durdurma olasılığı bulunmadığından konuşmalarla ilgili metinlerin altyazı halinde verilmeye başlandığından söz eder. Daha çok diyaloga dayanan tiyatrosu filmlerde konuşmaların bolluğu nedeniyle sadece önemli kısımlarının çevrildiğini; öte yandan diyaloga az yer verilen daha çok görüntü dilinin egemen olduğu filmlerde konuşma metinlerinin hepsinin çevrildiğini ekler. Onaran, sesli sinema döneminin başlangıç yıllarında altyazıların hem Türkçe hem de o dönem Türkiye'de en geçerli yabancı dil olan Fransızca verildiğini daha sonradan ise sırf Türkçe altyazılarla yetinildiğini söyler (a.e., s.87-88).

Onaran, Türkiye’de sesli sinemada dublaj seslendirmelerinde tiyatro oyuncularından yararlanıldığından bahseder ve bu kısımda seslendirme sanatçısı *Adalet Cimcoz*’un anılarına yer verir. Cimcoz, çalışmaya başladığı 1935-1938 yıllarında dublaja çok önem verildiğinden, Türkçe dublajı yapılacak filmlerin kendilerine önceden gösterildiğinden fakat sonrasında bundan vazgeçildiğinden bahseder. Görüntü olmadan seslendirme yönetmenine ulaşan film metinlerinin çevirilerinde yanlışlar olabildiğini, ters anlamların çıkabildiğini söyler. Öte yandan, o dönemde kardeşi Ferdi Tayfur ile birlikte Nazım Hikmet’in yöneticiliğinde çalıştıklarını, her ikisinin de yabancı dil bildikleri için çevirilerde titiz ve özenli çalıştıklarını ve bunun sonucunda ortaya başarılı seslendirmelerin çıktığını belirtir (a.e., s.90-91).

Onaran, yazısının son kısmında o dönem Türkiye’de teknik sorunlar ve sinemaya özgü konuşma dili gereksinimi dikkate alınmadan yapılan altyazı ve dublaj çevirilerinin hatalı ve yetersiz olduğundan bahseder. Çeviride sinema dili sorununun Türkiye’de henüz tüm boyutlarıyla çözüme kavuşmadığını, bu sorunun yazınsal çevirilerle aynı doğrultuda olduğunu sadece metinlerin altyazı ve dublaj metinlerine dönüştürülmesinin uygulamalar bakımından özellik gösterdiğini belirtir (a.e., s.92).

Yıllar geçtikçe teknolojinin gelişmesiyle gittikçe artan görsel işitsel metinler, bu alanda yapılan çevirilere daha fazla ihtiyaç duyulmasına neden olmuştur. Günümüzde, görsel-işitsel metinlerin çevirisi artık profesyonel çevirmenler tarafından yapılmaktadır. Fakat çevirmenlik hâlâ tam anlamıyla bir meslek grubu olarak görülmemekte bu da çevirmenlerin diğer meslek gruplarındaki çalışanlar gibi sosyal hak ve güvencelerinin olmamasına neden olmaktadır. Bu sorun mesleki örgütlenme çalışmalarını ortaya çıkarmıştır. ÇEVBİR (Kitap, Altyazı ve Seslendirme Çevirmenlerinin Meslek Birliği) ve ADME (Altyazı ve Dublaj Çevirmenleri Meslek Birliği) çevirmenlerin haklarını talep eden ve koruyan; onların işverenler tarafından ve toplum içerisinde hak ettikleri değeri görmeleri için çalışan iki meslek birliği örgütleridir.

1.2.2. Türkiye’de Akademik Araştırma Alanı Olarak Görsel-İşitsel Çeviri

1990’lı yıllarda kitle iletişim araçlarının çeşitlenmesiyle birlikte yabancı kaynaklı görsel-işitsel ürünlerin Türkiye’ye girişinde artış gözlemlenir (Keskin, 2011: 25). Bu artış görsel-işitsel metinlerin çevirilerinin akademik alanda incelenmesine zemin sağlar. 1990 yılından önce Türkiye’de bu alanda iki çalışmaya rastlanmıştır. Bunlardan ilki 1978 yılında *Âlim Şerif Onaran* tarafından yayınlanan ve bir önceki bölümde alıntılanan “Çeviride Sinema Dili” adlı makaledir. İkincisi ise **Metis Çeviri Dergisi**’nin 1988 yılındaki 4. sayısında yer alan “İngilizceden Türkçeye Film Çevirileri Üzerine Bazı Gözlemler” adlı yazıdır. Bu yazıda *Burçin Erol*, Türkiye’de film çevirilerinde ortaya çıkan temel sorun ve yanıtları kategorilere ayırıp örneklerle değerlendirir (1988: 29-34).

1990’lı yıllardan itibaren bu alanda incelemeler de artar. **Metis Çeviri Dergisi** 1990 yılında yayınlanan 11. sayısında sinema çevirisine yer verir. Söz konusu sayıda “Film Çevirisi Üzerine Söyleşiler”, “Anında Film Çevirisine Kuramsal Bir Yaklaşım” ve “Çeviri ve Kitle İletişimi: Film ve TV Çevirilerinin Ekinsel İtici Güç Oluşturma Niteliği” başlıklı makaleler yer almıştır.

Çeviribilim alanında önemli çalışmaları bulunan Işın Bengi Öner, 1999 yılında yayınlanan “Çeviribilim bir Süreçtir...Ya Çeviribilim?” adlı kitabında yer alan “TV-Film Çevirileri Dil Değişiminde Kaçınıcı Kuvvet” başlıklı yazısında dublajlı filmlerde kullanılan Türkçenin dilimizi bozduğunu belirterek bu sorunu düzeltmek için önerilerde bulunur (Keskin, 2011, 25-26). Yine aynı kitapta yer alan “TV-Film Çevirileri Çağdaş Çeviri Kuramı Çerçevesinde Bir İnceleme” adlı yazıda Öner, TV-Film çevirilerinde izleyicilerin eleştirilerini değerlendirir ve televizyonda yayınlanan bazı dizi filmlerin çevirilerinden örnekler vererek betimleyici bir çalışma ortaya koyar (Keskin, 2011: 26).

Işın Bengi Öner’in 1994 yılında İlknur Keçik ile ortak yaptığı çalışma olan “Türkçe Dublajlı Bir Çeviri Film Üzerine Bir İnceleme” adlı bildiride TV filmi çevirilerinde metin bütünlüğüne ve düzgün dil kullanımına dikkat edilmediğine, bu sorunun da dil kullanımında olumsuz etkiye sebep olacağına dikkat çekilir (a.e., s.27).

Hacettepe Üniversitesi 1998 yılında “Cumhuriyetimizin 75. Yıldönümü Anısına Çeviribilim ve Uygulamaları Semineri Bildirileri” adlı bir kitap yayımlar. Bu kitapta yer alan, İsmail Boztaş ve Şirin Yener’in ortak çalışması olan “Film Çevirilerinde Biçem ve Dil Değişikeleri Üzerine Bir Çalışma” adlı bildiride film dilinde var olan bir öğeyi göz ardı etmenin çeviride kayıplara ve anlaşmazlıklara neden olabileceğinin üzerinde durulur. Aynı kitapta yayımlanan ve İbrahim Yılmaz tarafından kaleme alınan “Senkronize Çeviride (Film/Belgesel) Değişikeler ve Dublaj” adlı yazıda senkronize çevirinin kısıtlamaları ve teknik ayrıntıları tartışılır (a.e., s.28).

Bunların yanı sıra görsel-işitsel çeviri alanında yazılmış tezlere rastlamak da mümkündür. 1997 yılında Hacettepe Üniversitesi’nden Nurhan Baş’ın Almanca yazdığı “Zur filmübertragung aus dem Deutschen ins Türkische im rahmen der übersetzungswissenschaft” (“Çeviribilim çerçevesinde Almancadan Türkçeye film çevirisi”) adlı tez bu alana katkıda bulunur. Yine aynı yıl Hacettepe Üniversitesi’nden Ayşe Şirin Yener Okyayuz’un İngilizce yazdığı “The Problem of Losses in Film Translation from English into Turkish” (“İngilizceden Türkçeye Film Çevirilerinde Kayıplar Sorunu”) adlı tezi de bu alanla ilgilidir.

2003 yılında Hacettepe Üniversitesi’nden Mehmet Ali Avcı Fransızca yazdığı “L’adaptation et la traduction cinematographiques: Une etude sur les problemes de sous-titrage et de doublage” (“Sinemada uyarlama ve çeviri: Alt yazı ve dublaj sorunları üzerine bir inceleme”) tezini yayımlamıştır. 2005 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi’nden Tarık Zent “Türkiye’de Alt yazı Sorununa Toplumbilimsel Bir Bakış” adlı tezini yayımlar. 2008 tarihinde Okan Üniversitesi’nden Tuğçe Gürer’in yazdığı “Kitle İletişim Araçlarında Çeviri: Kültürlerarası İletişim Açısından Sorumluluklar ve Koşullar” adlı tezinde Türkiye’de görsel-işitsel metin çevirisinin tarihine yer verir. 2009 yılında Muğla Üniversitesi’nden Figen Emek “Stanley Kubrick’in ‘Otomatik Portakal’ filminin, Türkçeye çevirisinin incelenmesi” (“The study on the translation of the film ‘Clockwork Orange’ by Stanley Kubrick into Turkish”) adlı tezi de doğrudan bu alanla ilgilidir.

Yine Muğla Üniversitesi'nden 2009 yılında Nesrin Erdoğan'ın yayımladığı “Alt yazı ve Dublaj Çevirileri ile İlgili Yöntem ve Tekniklerin Çeviribilim Açısından İncelenmesi” başlıklı tezi bu alana katkıda bulunur. 2011 yılında İstanbul Üniversitesi'nden Ezgi Keskin “Film çevirilerinde kalıplaşmış deyişlerin durumu (The status of formulaic expressions in film translations) adlı yüksek lisans teziyle görsel-ışitsel çeviri alanına katkıda bulunan isimlerden bir diğeridir. Yine 2011 yılında Boğaziçi Üniversitesi'nden Aslı Süreyya Sayman “The Quality of Audiovisual Translation in Turkey and The Course of The Production Process: An Empirical Study on The Subtitled and the Dubbed Versions of *Will And Grace*” (“Türkiye’de Yapılan Film Çevirilerinin Kalitesi ve Üretim Süreci Arasındaki İlişki: Will & Grace’in Dublajlı ve Altyazılı Versiyonları Üzerine Ampirik Bir Çalışma”) adlı teziyle alana katkıda bulunmuştur. 2012 yılında Atılım Üniversitesi'nden Ayhan Şahin “Dubbing as a type of audivisual translation: A study of its methods and constraints focusing on Shrek 2” (“Bir film çevirisi türü olarak dublaj: Shrek 2 özelinde metot ve sınırlamaların incelenmesi”) adlı tezini yayımlamıştır.

2013 yılında Gazi Üniversitesi'nden Sevtap Günay Köprülü'nün yazdığı “Film çevirisinde eşleşme yaparken karşılaşılan çeviri sorunları” (“Translation problems of film translation by synchronization”) başlıklı doktora tezi de bu alanda yapılmış çalışmalar arasındadır. Yine 2013 yılında İstanbul Üniversitesi'nden Özden Tüfekçioğlu'nun yazdığı “Görsel-İşitsel Metinlerin Çevirisinde Mizah Unsurlarının Çevirisi: ‘Ice Age’ Serisi ve Çevirilerinin İncelenmesi” (“Translation of Humorous Elements in the Translation of Audiovisual Texts: ‘Ice Age’ Series and the Analysis of their Translations”) adlı yüksek lisans tezi alana katkıda bulunan çalışmalardan bir diğeridir. 2015 yılında Mersin Üniversitesi'nden Gamze Özer “Film altyazı çevirilerinde kültürel-dilsel öğelerin aktarım olanakları ve sınırları” (“Die grenzen und ubertragungsmoglichkeiten der kulturellen-sprachlichen elemente in der untertitelung”) adlı yüksek lisan tezini yayımlamıştır.

1.3. Görsel-İşitsel Çeviri Türleri

Şerban görsel-işitsel çeviri türlerini beş gruba ayırmıştır: aynı dilde olup işitme engelli ya da işitme güçlüğü çeken izleyiciler için altyazı çevirisi, görme engelliler için ses betimleme, canlı altyazı, üst yazı ve diller arası çeviri (altyazı, dublaj ve üst-ses/anlatı).⁸ Diller arası çevirinin amacı filmler ya da televizyon programları gibi görsel-işitsel yapımların kaynak dilini anlamayan izleyiciler için anlaşılır hale getirilmesi ve bu şekilde yapımın yabancı ülkelere ihracatını artırmaktır.

Şerban, diller arası çeviriyi altyazı, dublaj ve üst-ses/anlatı olarak üç alt grupta sınıflandırmış olsa da Georg-Michael Luyken ve diğerleri bu çeviri türünü iki gruba ayırmışlardır (1991). Bunlardan ilki yeniden seslendirme (revoicing) olup bu da kendi içinde üçe ayrılır: dudak senkronizeli dublaj, üst-ses/anlatı ve serbest yorum. İkinci grup ise altyazı çevirisidir (alıntı Reich, 2006: 10).

1.3.1. İşitme engelli ya da işitme güçlüğü çeken izleyiciler için altyazı çevirisi (Subtitling for the deaf and hard-of-hearing)

Ivarsson ve Carroll, bu spesifik altyazı çevirisinin işitme engeli bulunan ya da işitme güçlüğü çeken izleyiciler için yapıldığını ve teleteks aracılığıyla iletilildiğini belirtir. Bu özel grup için yapılan altyazı çevirisi; okuma hızı, sözdizimi ve ek bilgi içermesi (repliğin hangi karaktere ait olduğunun gösterilmesi, genellikle karakterlerin repliklerinin farklı renklerle sunulması) bakımından diğer altyazı çevirilerinden biraz farklılık gösterir (a.e., s. 9).⁹

Şerban, bu gruptaki altyazı çevirisinin dil içi yapıldığını belirtmiş olsa da Josélia Neves “Interlingual Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing” başlıklı yazısında işitme engelli ya da işitme güçlüğü çeken izleyiciler için artık diller arası

⁸ Adriana Şerban, “Introduction to Audiovisual Translation”, University of Leeds, 6 May 2004, (Çevrimiçi) <https://www.slideshare.net/yiling666/introduction-to-audiovisual-translation-by-adriana-serban>, 19 Nisan 2019.

⁹ Pavel Reich tarafından 2006 yılında yazılan “The Film and The Book in Translation” adlı tezden alınan bölümler tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

altyazı çevirisinin de yapıldığını ve bu çeviri pratiğinin yaygınlaşmaya başladığını dile getirmiştir.¹⁰

1.3.2. Görme engelliler için ses betimleme (Audio description)

Bu çeviri türünde, orijinal diyalogun arasına ek anlatı yerleştirilir ve filmde ya da sahnede görülen her şey bu ek bilgide açıklanır. Görme engelli izleyicinin hikâyenin konusunu anlayabilmesi için sahnedeki hareketler, mimikler ve kıyafetler hakkında bilgi verilir. Televizyon, video ya da DVD çevirilerinde betimlemenin orijinal ses bandıyla dikkatlice dengelenmesi gerekir. Tiyatroda, çevirinin tek bir kişi tarafından yapılması zahmetli olacağından genelde çeviri sürecinde birden fazla kişi yer alır (a.e.).

1.3.3. Canlı altyazı (Live subtitling)

Canlı altyazılar bazen haber yayınlarında kullanılabilir. Buradaki asıl sorun, normal konuşma hızıyla aynı anda yazmanın ileri derecede gelişmiş kısaltma programlarıyla bile pratik olarak imkânsız olmasıdır ve bu yüzden yazma sürecinde özel tuş klavyeleri kullanılmak zorundadır. Bunlar metni yazan kişiye aynı anda iki ya da daha fazla tuşa basmasına olanak sağlar ve böylelikle tek tek harflere basmak yerine heceler ya da bütün kelimeler yazılabilir. Hataları düzelten özel programlarla birlikte altyazıları makul bir zaman içerisinde elde etmek mümkündür (a.e.).

1.3.4. Üst yazı (Surtitling)

Üst yazılar çoğunlukla opera gibi müzikal gösterilerde kullanılır. Bunlar genelde ekranın üzerine yansıtılan çevrilmiş ya da kopyası çıkarılmış şarkı sözleridir. Üst yazılar ya şarkı sözlerinin anlamını dinleyicilerin diline çevirmek için kullanılır ya

¹⁰ Josélia Neves, “Interlingual Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing”, **Audiovisual Translation**, Ed. by. Jorge Díaz Cintas, Gunilla Anderman, UK, Palgrave MacMillan, 2009, p. 151-169.

da şarkıdan anlaşılması zor olabilen şarkı sözlerini yine aynı dilde yansıtmak için başvurulabilir. Tiyatro için kullanılan üst yazılar televizyona yapılan altyazılarla aynı işlemleri takip eder. Tek fark üst yazıların hızıdır. İzleyicilerin baktığı oyuncularla üst yazıların gösterildiği ekran arasındaki mesafe uzak olduğundan üst yazılar filmlerdeki altyazılardan daha fazla ekranda kalmak zorundadır (a.e.).

1.3.5. Dudak senkronizeli dublaj (Lip-sync dubbing)

Dublaj, film çevirilerinde izleyiciler tarafından en çok tercih edilen türlerden biridir. Dublajda orijinal ses kanalı hedef dilin ses kanalıyla değiştirilir (Chiaro, 2009). Dublaj yönteminin başka bir tanımı da yabancı dile ait olan orijinal metnin oyuncuların ağız hareketlerine uygun olarak hedef dilde yeniden düzenlenmesidir. Bu şekilde izleyici filmi izlerken oyuncuların aslında hedef dilde konuştukları izlenimi edinir (Berk, 2005: 148).

Dublaj süreci genelde dört aşamadan oluşur. İlk aşamada orijinal diyalog metni çevrilir. İkinci aşamada bu çevrilen metin hedef dilin sözlü aktarımına ve oyuncuların dudak hareketlerine uyum sağlayacak şekilde adapte edilir. Üçüncü aşamada çevirisi yapılan replikler, oyuncular ya da seslendirme sanatçıları tarafından seslendirilir ve bunlar kaydedilir. Son aşamada ise bu kayıt orijinal kayıtlarla birleştirilir.

Dublaj yönteminin asıl teknik kısıtlaması çevrilen metni şekillendiren senkronizasyondur. Bu, çevrilen diyalog metniyle ekrandaki oyuncuların dudak hareketleri arasındaki uyum demektir. İyi eşleme dublaj çevirisinin önemli bir kısmını oluşturur. İzleyiciler filmi izlerken çeviri bir metni duymaktan ziyade gerçekten oyuncuların konuştuğu izlemine kapılırlarsa iyi bir eşleme ortaya çıkmış olur (alıntı Sayman, 2011: 15).

Dublajda orijinal diyalog sesleri duyulmaz, bu yüzden dublaj çevirisi ürünün özgünlüğünün kaybedilmesi olarak görülebilir. Öte yandan dublaj çevirisinde altyazı çevirisine kıyasla daha az müdahale vardır ve izleyici filmi izlerken altyazı okumak zorunda kalmadığı için daha rahattır. Fakat dublaj altyazıya göre çok daha fazla zaman alan maliyetli bir süreçtir. Bu süreçte dublaj yönetmeni, çevirmen, dublaj çevirmeni,

oyuncular ve ses mühendisi içinde bulunduğundan maliyeti de altyazıya göre daha yüksek olur (Chiaro, a.g.e., s.147).

1.3.6. Üst-ses/anlatı (Voice-overs and narration)

Yeniden seslendirme türlerinden biri olan üstten konuşmada, bir anlatıcı hedef dilde konuşurken arka planda kaynak dil metni duyulur. İzleyici anlatıcıyı görmez ve geri plandaki kaynak dili anlaşılır şekilde duyamaz çünkü hedef dildeki çevirinin anlaşılması için kaynak dil metninin sesi azaltılmıştır. Üst-ses/anlatı genelde belgesel filmlerde, tarihsel dramlarda, röportajlarda, haberlerde ya da tanıtıcı reklamlarda kullanılmaktadır (alıntı Köprülü, 2013: 172-173).

1.3.7. Serbest Yorum (Free-commentary)

Serbest yorum geçmişte sessiz sinema döneminde ruh hallerini açıklamak ya da sahneyle ilgili ek bilgi vermek amacıyla ara yazılar şeklinde kullanılmıştır. Sonrasında, bir film çeviri yöntemi olarak serbest yorum ara yazılar yerine filmdeki repliklerin bir dış ses aracılığıyla izleyiciye ulaştırılmasında ve sahneleri yorumlamada kullanılmıştır (a.e., s.174). Günümüzde, serbest yorum çocuk programlarında ya da belgesellerde kullanılmaktadır. Serbest yorumun üst-ses yönteminden farkı, kaynak metne sadık bir çeviri olmasından ziyade izleyicinin kaynak dildeki görsel işitsel metni daha iyi anlayabilmesi için hedef dilde yapılan yorumları ya da uyarlamaları içermesidir. Metindeki orijinal ses serbest yorumda tamamen kısılabılır.

1.3.8. Altyazı Çevirisi (Subtitling)

Altyazı, yazılı bir metnin genellikle ekranın alt kısmında sunulmasından oluşan, konuşmacıların orijinal diyaloglarıyla birlikte görüntüde yer alan söylemsel unsurları (harfler, ara görüntüler, grafiti, yazıtlar, afişler vb.) ve film/dizi müziklerindeki bilgileri (şarkılar, dış sesler) nakletmeye çalışan bir çeviri pratiği

olarak tanımlanabilir (Cintas ve Remael, 2007: 8).¹¹ Altyazılar, sözlü ifadeleri bir ya da iki satırlık yazılı metne dönüştüren bir görsel-işitsel (dil içi ya da diller arası) çeviri şeklidir. Her bir satır en fazla otuz iki-kırk karakterden oluşur ve ekranda iki-altı saniye arası kalır (Sayman, a.g.e., s.11).¹²

Diller arası çeviri olarak altyazılar, bütün bir anlamı aktarmak için filmdeki ses efektlerini ve müziklerini de göz önünde bulundurarak repliklerin çevirisini sunar. Dil içi çeviri olarak altyazılar, işitme engelli ya da işitme güçlüğü yaşayan izleyiciler için diyalog çevirisinin yanı sıra sözcüklerin dışındaki unsurlar (arka plandaki sesler, şarkılar vb.) hakkında da bilgi verir (Linde ve Kay, 1999: 8). Temel olarak işitme engelli seyirci için yapılan diliçi altyazılar aynı zamanda yabancı dil edinimini güçlendirmek, aynı dilin farklı diyalektlerini yansıtmak ya da sadece bildirileri ve açıklamaları belirtmek için kullanılabilir (Cintas ve Remael, a.g.e.).

Altyazısı yapılan bütün programlar üç ana unsurdan oluşur: konuşulan söz, görüntü ve altyazılar. İzleyicinin görüntüleri ve yazılı metni belirli bir hızda okuma yeteneğiyle birlikte bu üç unsur arasındaki etkileşim ve ekranın gerçek boyutu görsel işitsel aracın temel özelliklerini belirler. Altyazılar, görüntü ve diyalogla senkronize olacak şekilde görülmeli, semantik olarak yeterli kaynak metne ait diyalogları bulundurmalı ve izleyicilerin okuyabilecekleri kadar süre ekranda kalmalıdır (a.e., s.9).

Altyazı sürecinde genelde üç kişi yer alır: çevirmen, yerleştirmeyi yapan ve editör. Çevirmen çeviriyi yapar ve çeviri metnini yerleştirmeyi yapan kişiye iletir. O da çeviri metnini ekrana yerleştirir ve altyazıların kolayca okunabilmesi için satır sonları ve bölümlmelerde gerekli değişiklikleri yapar. Altyazısı yerleştirilmiş videoyu teslim alan editör ise ürünün niteliği için sorun yaratabilecek herhangi bir

¹¹ Jorge Díaz Cintas ve Aline Remael tarafından yazılan “Audiovisual Translation: Subtitling” adlı kitabın “Introduction to Subtitling” adlı bölümünden alınan kısımlar tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

¹² Aslı Süreyya Sayman tarafından yazılan “The Quality of Audiovisual Translation in Turkey and the Course of the Production Process: An Empirical Study on the Subtitled and the Dubbed Versions of *Will and Grace*” adlı tezinden alınan bölümler tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

teknik ya da çevirisel engel olup olmadığını kontrol etmek için altyazıları gözden geçirir. Bununla birlikte bu üç görev her zaman üç farklı kişi tarafından yapılmayabilir. Çevirmen yerleştirme işini de yapabilir ya da yerleştirmeyi yapan kişi altyazıları gözden geçirme işlemini üstlenebilir. Aslında, çevirmenin bu üç görevin tamamını da kendinin üstlenmesi yaygın bir durumdur (Sayman, a.g.e., s.12).

1.3.8.1. Altyazı Çevirisinde Kısıtlamalar

Görsel-işitsel programlar iki kod kullanır: görüntü ve ses. Edebiyat ve şiir çağrışım yaparken filmler bir yönetmen tarafından bir araya getirilen spesifik görüntülere dayalı belirli bir gerçekliği temsil eder. Bu yüzden, altyazı, görüntü, ses ve zamanın bu yeni çeviri parametreleriyle senkronize olması gerektiğinden kısıtlamalarla karşılaşır. Altyazılar, karakterlerin ekranda yaptıklarıyla çelişmemeli, çevrilen metin orijinal diyaloglarla eş zamanlı ekranda görülmelidir. Buna ek olarak, altyazılar sözlü biçimden yazılı biçime geçen bir değişime neden olur ve orijinal metinden sözcüklerin atılması altyazılarda sıklıkla görülen bir durumdur. Yer söz konusu olduğunda ise gerçek ekranın boyutları sınırlıdır ve hedef metin ekranın genişliğine uydurulmak zorundadır. Bu da altyazının en fazla iki satır olup 32-41 karaktere sığdırılmasına neden olur (Cintas ve Remael, a.g.e., s.9).

Altyazı için zaman ve alan sıkıntısının olması, çeviride bazı dilsel kısıtlamalara neden olabilmektedir. Nitekim izleyicinin altyazı içeriğini hızlı bir şekilde anlayabilmesi için, net bir ifade, kısa tümceler, basit sözdizimi, düzenli noktalama işaretleri tercih edilmelidir. Her altyazı mantıklı sözdizimsel birim oluşturur, bu nedenle de satır kesintilerine dikkat edilmelidir. Kısıtlı olan zaman ve alanı mümkün olduğu kadar etkin kullanabilmek için, bazı diyaloglar atlanabilir veya eksiltilebilir anlatımla verilebilir. Ancak bunu yapabilmek için atlanan veya kısaltılan yerlerden dolayı filmin anlaşılabilirliğine yol açmaması gerekmektedir (alıntı Köprülü, 2013:170-171).

Altyazıların varlığı izleyiciye her zaman yabancı bir ürünle karşı karşıya olduğunu hissettirir. Bu yüzden altyazılar değiştirilmeye kapalı eleştiriye açıktır. Yani, izleyici eğer kaynak dile hâkimse çeviriyi orijinaliyle karşılaştırabilir, çeviri hatalarını ya da eksik çevirileri saptayabilir (Şahin, 2015:972). Bu yüzden altyazı çevirmeni, çeviri süresince dikkatli olmalı, hedef dilde düzgün, doğru ve eksiksiz yapılar kullanmaya özen göstermelidir.

Altyazılamada söz konusu olan sadece orijinal senaryonun kısaltılmış haldeki çevirisinin ekrana konumlandırılması değildir, aynı zamanda eğer filmin dilsel ve göstergesel düzlemi üzerinde bir etkiye sahip olacak olan levha, tabela, pano, gazete, kitap gibi dilsel-görsel göstergelerle izleyiciye ulaşan metinleri varsa, bunlar da altyazıda erek dildeki yerini alır (Erdoğan, 2009: 123).

Bu açıdan bakıldığında altyazı çevirmeni sadece kaynak metindeki diyalogların çevirisini yapmaz. Çevirisinde aynı zamanda izleyicinin metni daha iyi anlamasını sağlayacak kaynak metindeki diyalog harici çeşitli dilsel-görsel unsurlar hakkında da bilgi verir. Çevirmen hem çevirisini ekrandaki karakter ve satır sınırlandırmalarına göre anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde kısaltmak hem de bu kısaltmalara zaman zaman diyalog dışı açıklamaları da sığdırmak zorundadır.

Bu çalışmada “The Big Bang Theory” adlı ünlü Amerikan komedi dizisinin üçüncü sezonundaki 23 bölümde geçen mizah unsurlarının Türkçe altyazı çevirisine aktarım süreci betimleyici bir şekilde anlatılacaktır. Bu bağlamda, altyazı çevirisinde karşılaşılan kısıtlamaların mizah çevirisindeki yansımaları da bütüncü analizindeki örnekler üzerinden gösterilecektir.

Bütüncü analizin amacı mizahın altyazı çevirisine aktarımını incelemek olduğu için öncelikle mizahın ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı, mizaha maruz kalanlarda ne tür etkilere neden olduğu, görsel-işitsel metinlerde mizahın nasıl oluşturulduğu ve mizah kategorileri bir sonraki bölümde açıklanarak tartışılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

MİZAH

2.1. Mizah Nedir?

“Mizahın ne olduğuna dair sezgisel bir anlayışa sahip olsak da mizahı tanımlamak zor bir girişim olduğundan mizah tanımları ve yaklaşımlarıyla ilgili çalışmalar zaman içerisinde çoğalmış ve çoğalmaya devam etmektedir” (Cintas ve Remael, 2007:212).¹³

Bir olgu olarak mizah ve mizahın felsefi, psikolojik ve fizyolojik doğası, estetik değeri, gerçeğe ilgisi, etik standartları, gelenekleri ve kuralları, literatürdeki kullanımı, topluma ve kültüre bağımlılığı yüzyıllardır birçok düşünürün zihnini meşgul etmiştir (Raskin, 1979: 326). Yıllar boyunca düşünürler ve araştırmacılar mizah kavramını kendilerince yorumlamışlar ve bu nedenle ortaya herkesin hemfikir olduğu belirli bir mizah tanımı ortaya çıkmamıştır (Ruch, 1998: 6).¹⁴

Mizahla ilgili tarihteki terimlerden biri filozoflar ve psikiyatristler tarafından çalışılan estetik alanından türemiştir. Birini güldürme ya da eğlendirme becerisi olarak tanımlanan *komedi* güzellik, uyum ya da trajedi gibi diğer estetik niteliklerden ayrılır. Tarihte mizah komedinin bir ögesi olarak görülmüş ve **mizahın** *ince espri, ironi ya da hiciv gibi komedinin diğer öğelerinden farklı olduğu vurgulanmıştır. Mizahın hayata ve hayatın kusurlarına karşı gülümseyen olumlu bir tavrı işaret ettiği belirtilmiştir* (a.e.).

Mizahın tanımı kendilerine sorulduğunda çoğu kişi mizahın gülümseme ya da kahkaha içermesinden bahsedecektir. Aslında, MacMillan İleri Seviye Öğrenenler için

¹³ Jorge Díaz Cintas ve Aline Remael tarafından yazılan “Audiovisual Translation: Subtitling” (“Görsel-İşitsel Metin Çevirisi: Altyazılama”) adlı kitabındaki *Translation of humour (Mizah Çevirisi)* başlıklı bölümünden alınan kısımlar tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

¹⁴ Willibald Ruch editörlüğünde 1998 yılında yayınlanmış “The Sense of Humor: Explorations of a Personality Characteristic” (“Mizah Anlayışı: Kişilik Özelliği Keşifleri”) adlı kitapta yine Ruch tarafından yazılmış “Foreword and Overview: Sense of Humor: A New Look at an Old Concept” (“Önsöz ve Genel Bakış: Mizah Anlayışı: Eski bir Kavrama Yeni bir Bakış”) adlı bölümden alınan kısımlar tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

İngilizce Sözlük'te mizah bir durumu ya da eğlenceyi komik hale getirme niteliği olarak tanımlanır (Cintas ve Remael, a.g.e.). Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde mizah *gölmece* olarak tanımlanır.

“**Mizah**, hayatın güldürücü yönünü ortaya çıkaran sanat türüdür. İnsanı gülmeğe sevk eden resim, karikatür, konuşma ve yazı sanatıdır. Mizah eserleri sadece şaka, güldürme maksadıyla söylenip, yazılıp, çizildiği gibi belli fikirleri ifade etmek için de ortaya konulabilir”.¹⁵

Öte yandan günümüzdeki araştırmalarda mizah, alandaki bütün olguları kapsayan bir şemsiye terim olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle zaman içerisinde mizah terimi komedi teriminin yerine geçmiş ve mizah sadece gülümseye neden olan olumlu durumlarla kısıtlı kalmayan tarafsız bir terim olarak görölmüştür. Bu bağlamda mizahın saldırgan da olabileceği düşünölmüştür. Ayrıca şakalar da günümüzde mizahın bir parçası kabul edilmiş ve üzerinde sıkça çalışılan bir konu olmuştur (Ruch, a.g.e.).

Mizah geçmişte her ne kadar komedinin bir parçası olarak görölüp güldürme eylemi olarak tanımlanmış olsa da bazı filozoflar ve âlimler mizahla ilgili tanımlarında mizahın saldırgan yönünden ve olumsuz tavrından da bahsetmişlerdir. Örneğin, Aristoteles mizahı insanın bir kusuru ya da hatasıyla *alay etme* olarak görmüş fakat bunun ciddi bir tavırla yapılmaması gerektiğini çünkü o zaman gülme eyleminin ortaya çıkamayacağını belirtmiştir. Stendhal ise mizahı yine ciddi olmayacak şekilde başka birinin üzerinde *üstünlük sergileme* olarak ifade etmiştir. Öte yandan Bain mizahı itibarlı bir *kişiyi aşağılama ya da karalama girişimi* olarak düşünmüş; Propp ve Stern ise bir değeri *alçaltma* olarak tanımlamıştır (Raskin, a.e.g.).¹⁶

Diğer düşünürler ise mizahı kendilerince yorumlamışlar ve mizahın farklı niteliklerinden bahsetmişlerdir. Kant'a göre mizah *gergin bir beklentinin hiçbir şeye*

¹⁵¹⁵ (Çevrimiçi) <https://tr.wikipedia.org/wiki/Mizah>, 25 Ocak 2017.

¹⁶ Victor Raskin'in 1979 yılında yazdığı “Semantic Mechanisms of Humor” (“Mizahın Anlambilimsel Mekanizmaları”) adlı yazıdan alınan kısımlar tarafımca çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

dönüşmemesi durumudur. Spencer mizahı bir kişinin dikkatini *büyük ve önemli bir şeyden küçük ve önemsiz bir şeye çevirmesi* olarak belirtmiştir. Hegel ve Schopenhauer’a göre ise mizah alışılmış kurallardan saparak *uyumsuz bir davranış sergileme* demektir (a.e.).

Freud’a göre mizahın da rüyalar gibi kişinin bilinçaltıyla ilgisi bulunmaktadır. 1905 yılında yazdığı “Jokes and Their Relation to the Unconscious” (“Espriler ve Bilinçdışı ile İlişkileri”) adlı kitabında ve 1928 yılında yazdığı “Humor” (“Mizah”) adlı makalesinde saldırgan şakaları saldırgan olmayanlardan ayırmıştır. *Saldırgan şakalar aslında bastırılmış dürtülerin dışa vurumu aracılığıyla ortaya çıkmaktadır*. Kişinin benliği ve üst benliği olumsuz bir durum karşısında ya da başka bir kişi veya topluluğa karşı saldırgan bir tavrı sergilemesini ya da şiddet göstermesini engelleyeceği için söz konusu kişi bu dürtüyü mizahı kullanarak dışa yansıtır. *Saldırgan olmayan şakalar ise cinsel içerikli şakalardır*. Çekinme ya da utanma duyguları nedeniyle toplumda açıkça konuşulamayan cinsel konular fıkralar aracılığıyla rahatlıkla anlatılabilir. Saldırgan ve cinsel içerikli şakaların insanlarda yarattığı etki aynıdır, ikisinde de başta hissedilen gerginlik mizah sayesinde *rahatlamaya dönüşür* (Burger, 2004).¹⁷

Geçmişten günümüze filozofların mizahla ilgili bu görüşleri üç temel mizah kuramının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Platon, Aristoteles ve Hobbes kendimizi başkalarından üstün gördüğümüz için güldüğümüzü belirtmiştir (*üstünlük kuramı*). Kant, Schopenhauer ve Beattie mizahın bildiğimiz ve beklediğimiz şeyler arasındaki uyumsuzluktan kaynaklandığını iddia etmiştir (*uyumsuzluk kuramı*). Spencer ve Freud ise başkalarına gülmeyi rahatlatıcı bir haz/keyif/eğlence (pleasure) şekli olarak görmüşlerdir (*rahatlama kuramı*) (Dore, 2008:22).¹⁸

¹⁷ İ.Deniz Erguvan Sarioğlu, “Freud ve Mizah”, (Çevrimiçi) <http://adaaliarslan.blogspot.com/>, 22 Nisan 2019.

¹⁸ Margherita Dore tarafından 2008 yılında yazılan “The Audiovisual Translation of Humour: Dubbing the First Series of the TV Comedy Programme *Friends* into Italian” (“Görsel-İşitsel Metinlerde Mizah Çevirisi: *Friends* adlı TV komedi dizisinin ilk serisinin İtalyancaya Dublaj Çevirisi”) adlı doktora tezinden alınmış bu kısım tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

2.2. Mizah Kuramları

Mizahın onu tecrübe edenlerin zihninde nasıl meydana geldiğini kapsamlı bir şekilde açıkladığını öne süren birçok teori bulunmaktadır. Mizah, sosyokültürel gerçekliği içsel bir şekilde yeniden tanımlayarak neşeli bir ruh haliyle sonuçlanan ve dışa muhtemel yansıması kahkaha olan bilişsel bir tecrübe olarak görülmektedir (Apte, 1985). Kahkaha mizahın temel göstergesidir fakat gülümseme, sırıtma ya da hatta ani soluk verme de mizaha bağlı ortaya çıkan eylemlerdir. Mizahın seyirci odaklı doğası dilbilimsel olmayan göstergelerden çok mizahı tecrübe eden kişinin ifadelerinden mizahın var olduğu kantına ulaşılmasını zorunlu kılar. Mizah kişinin bir mesajı alması ya da etkileşime geçmesiyle ortaya çıktığı için iletişim neredeyse bütün mizah teorilerinde kilit unsurdur. Bazen basit gözlemler ya da düşünceler mizaha sebep olabilir fakat kuramcılar mizahın *bilişsel ve simgesel doğasını* da kabul eder (McGhee, 1979). Bir kişi iletişim halindeyken ya da sadece gözlem yaparken mizahı algılaması için bazı simgelerin kişinin zihninde işlenmesi gerekir. Berger (1993) ve Raskin (1985) tarafından mizahın insan zihninde üç temel şekilde ortaya çıktığı öne sürülmüştür: *rahatlama, uyumsuzluk ve üstünlük algısı* aracılığıyla (alıntı, Meyer, 2000: 311-312).¹⁹

2.2.1. Rahatlama Kuramı

The release of tension model in its strong form, derives largely from the work of Herbert Spencer in his *On the Physiology of Laughter*. In this essay he argues that such emotions as fear or anger cause an increase in nervous energy which is released in the movements of flight or aggression. Laughter, he argues, is different from the physical reactions to negative feelings in that it is energy release without a practical purpose. That is to say, fear or anger produce energy which is used for flight or aggression, but laughter is simply release of energy, and is not used for anything else²⁰ (alıntı Cheetham, 2003: 71).

¹⁹ John C. Meyer tarafından 2000 yılında yazılmış “Humor as a Double-Edged Sword: Four Functions of Humor in Communication” (“İki Tarafı da Keskin Kılıç olan Mizah: İletişimde Mizahın Dört İşlevi”) adlı makaleden alınan kısımlar tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

²⁰ “Herbert Spencer’in *On the Physiology of Laughter* (*Gülmenin Fizyolojisi Üzerine*) adlı denemesi, gerilimin salınımı modelinin bir nevi çıkış noktası olarak kabul edilebilir. Bu denemesinde Spencer,

Spencer, gülme eyleminin enerji salınımıyla ortaya çıktığını fakat bu enerjinin olumsuz duyguların sonucunda ortaya çıkan enerjiden farklı olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, korku ya da öfke gibi duyguların sonucunda açığa çıkan enerji kaçma ya da saldırı eylemleriyle son bulabilir. Öte yandan, gülmeyle boşaltılan enerji başka bir şeye dönüşmez. Spencer'ın *Gülmenin Fizyolojisi Üzerine* başlıklı denemesi kendinden sonra gelen birçok düşünürü etkilemiş ve bu çalışmadan yola çıkan düşünürler rahatlama kuramını kendilerince yorumlamışlardır.

Rahatlama kuramında insanlar mizahı ve kahkahayı tecrübe eder çünkü bir şekilde stresin azaldığını hissederler (Berlyne, 1972; Morreall, 1983; Shurcliff, 1968). Bireyin gerilimi ortadan kalktığına mizah ortaya çıktığı için mizahın fizyolojik belirtileri bu görüşte en önemli unsurdur. Bu şekilde mizah gergin enerjinin bırakılmasından kaynaklanır. Bu gerilim azalması bakış açısına bağlı olarak uyarılmanın azalması ya da artmasıyla mizaha yol açar (Berlyne, 1972). Rahatlama kuramına göre mizah bilinçaltında sosyokültürel kısıtlamaların üstesinden gelinmesini sağlayan enerjinin salınması sonucu ortaya çıkabilir (Freud, 1960; Schaeffer, 1981). Bu salınım ya da uyarılmanın sembollerden bağımsız olması, fark edilir bir sebep olmadan mutlu bir kahkahayla mizahın var olmasına olanak sağlar (Eckardt, 1992). Öte yandan espri yapanlar ya da komik hikâyeler anlatanlar, bir uyuşmazlık durumu kullanarak bilinçli olarak gerilimi yükseltebilir ve bu şekilde uyuşmazlığı çözerek gerilimin salınmasını sağlayabilirler (Maase, Fink, & Kaplowitz, 1984).

Bütüncede rahatlama kuramına dayandırılabilen örneklerden biri şu şekildedir:

BAĞLAM: Dizinin 3. sezon 1. bölümünde Wolowitz Leonard'ın Penny ile görüştiklerinde ikisinin birlikte olup olmadıklarını merak eder.

korku ve öfke gibi duyguların gergin enerjiyi artırdığını ve bu enerjinin de kaçış ya da saldırganlık eylemleriyle boşaldığını belirtir. Ona göre gülme eylemi, olumsuz duygulara karşı gösterilen fiziksel tepkiden farklıdır çünkü gülmek, amacı olmayan bir enerji salınımıdır. Başka bir deyişle, korku ya da öfke kaçış ya da saldırı eylemleri için kullanılan enerjiyi üretir, fakat gülme, sadece enerjinin boşaltılmasıdır ve başka bir şey için kullanılmaz.”

KM:

WOLOWITZ: I-- Personally, I don't care, but **my genitals wanted me to ask.**

LEONARD: Well, uh, tell your genitals what I do with Penny is **none of their business.**

(WOLOWITZ LOOKS TO HIS CROTCH)

WOLOWITZ: He says **they didn't do it.**

HM:

WOLOWITZ: Şahsen ilgilenmiyorum **ama üreme organlarım sormamı istediler işte.**

LEONARD: Üreme organlarına söyle, Penny ile ben **onları hiç ilgilendirmeyiz.**

WOLOWITZ: **“Yapmadık” diyor.**

Yukarıdaki örnekte cinsellikle ilgili bir espri vardır. Seyircinin belki kendi özel hayatında başkalarıyla rahatlıkla konuşamayacağı bu tarz bir konuyu ekrandaki karakterlerin konuşması sonucunda gerginliği rahatlamaya dönüşür. Bu nedenle de söz konusu espriye gülerek mizahın ortaya çıkmasını sağlar.

2.2.2. Uyuşmazlık Kuramı

Chapman and Foot, two experimental social psychologists, defined incongruity as “a conflict between what is expected and what actually occurs in the joke²¹ (alıntı Vandaele, 1999: 239).

Chapman ve Foot’un da belirttiği gibi uyumsuzluğun ortaya çıkması için kişinin beklentisiyle aslında gerçekleşen durumun birbiriyle zıt olması gerekir. Uyuşmazlık kuramına göre insanlar kendilerini şaşırtan, umulmadık şeylere ya da tehditkâr

²¹ “Deneyisel ve sosyal psikolojide uzman olan Chapman ve Foot uyumsuzluğu ‘şakada beklenen ve aslında gerçekleşen durum arasındaki zıtlık’ olarak tanımlar.”

olmayan tuhafliklara gülerler (Berger, 1976; Deckers & Devine, 1981; McGhee, 1979). Doğal olarak şaşıırma eylemi uyuşmazlık kuramına göre ortaya çıkan mizahta kilit unsurdur (Shurcliff, 1968). Örneğin kendisine fıkra anlatılan kişi eğer aynı fıkrayı daha önce duymuşsa söz konusu fıkrayı ikinci bir kez dinlendiğinde artık şaşıırmayacağı için fıkra kendisine ilk dinlediği zamanki kadar komik gelmeyebilir. Öte yandan, insanlar aynı fıkrayı tekrar tekrar dinlediklerinde, aynı komedi filmini tekrar izlediklerinde ya da bir komedyeni ikinci kez seyrettiklerinde yine de glebilirler. Uyuşmazlık kuramcılarına göre insanlar bu gibi durumlarda olacak espriyi bilmelerine rağmen her izlerken her seferinde yeni bir bakış açısına şaşırdıkları için glmektedirler (alıntı, Meyer, a.g.e., s.313).

Veatch mizahi bir durumu algılayan kişinin durumun bir açısının olağan olduğunu ve diğer bir açısının da doğal düzeni ihlal ettiğini eş zamanlı olarak aklında tutması gerektiğini ve durum olağan gibi göründüğünde ters giden bir şeyler varsa mizahın o zaman ortaya çıktığını belirtmektedir (Veatch, 1992).

Bütüncede uyuşmazlık kuramına dayandırılabilircek örneklerden biri şu şekildedir:

BAğLAM: 3. sezon 3. bölümde Howard ve Raj'ın barda tanıştığı kızlar onları dövmeci dükkânına götürür, kızlardan biri Raj'a ne dövmesi yaptıracağını sorar.

KM:

SARAH: What are you going to get, Raj?

KOOTHRAPPALI: **With my luck, hepatitis.**

HM:

SARAH: Sen ne yaptıracaksın, Raj?

KOOTHRAPPALI: **şansım varsa, sarılık olacağım.**

Bu örnekte izleyici karakterin sorusu zerine Raj'ın ne tür bir dövme yaptıracağını söyleyeceğini beklemektedir. Fakat bunun yerine Raj dövme iğnesinden hastalık kapacağını düşünmektedir. Seyircinin beklentisiyle karakterin cevabı arasında bir uyuşmazlık bulunduğundan seyirci replikteki espriye güler.

2.2.3. Üstünlük Kuramı

Üstünlük kuramına göre insanlar başkaları üzerinde bir tür zafer kazandıklarını hissettikleri ya da kendileri diğerlerinden üstün gördükleri için dıştan ya da içlerinden gülerler (Feinberg, 1978; Grotjahn, 1957; Gruner, 1997, 1978; Morreall, 1983; Rapp, 1951; Ziv, 1984).

[...] superiority theory is most clearly stated by Hobbes when he writes that laughter expresses “a sudden glory arising from some conception of some eminency in ourselves, by comparison with the infirmity of others, or with our own formerly”²² (alıntı Cheetham, a.g.e., s.66).

Hobbes’un da ifade ettiği gibi önceki zayıflıklarımızla ya da başkalarının zayıflıklarıyla karşılaştığımızda, kendimizi eski halimizden ya da başkalarından daha üstün görürüz ve o an hissettiğimiz yücelik duygusuyla gülmeye başlarız.

Üstünlük kuramı bakış açısına göre mizah sadece mantık dışı ya da beklenmedik bir durumdan dolayı değil aynı zamanda kişinin kendisini kendinden daha alt derecede, haksız ya da yenilmiş olan birinden üstün, haklı ya da galip görmesiyle ortaya çıkar (Meyer, a.g.e., s.314).

Yetişkinlerin çocukların sözlerine ya da hareketlerine gülmeleri gibi başkalarının “cahil” eylemlerine gülmek bu bakış açısına örnektir. Bu gibi olaylar bireylerin neşelenmesini sağlayarak kahkaha atmalarına neden olur. Düşmanca gülme de üstünlük kuramıyla açıklanabilir (Bergson, 1911; Singer, 1968). Üstünlük hissi nedeniyle ilk neşe hissedilir ve sonra bunu üstünlük mesajı veren kahkaha takip eder. Kendisine gülünen kişi bu mesajı kimliğine tehdit olarak algıladığı için bu durum

²² Üstünlük kuramı en net şekilde Hobbes tarafından açıklanmıştır. Hobbes, daha önce sahip olduğumuz zaafı ya da başkalarının zaafını fark ettiğimizde bir tür yücelik duygusu hissettiğimizi ve birdenbire kendimizle gurur duymanın sonucunda gülmenin meydana geldiğini dile getirir.

hoşuna gitmez. Çoğu zaman üstünlük buna maruz kalanlar için hoş olmayan bir mizah türüdür (Meyer, a.g.e.)

Bütüncede üstünlük kuramına dayandırılabilir örneklerden biri şu şekildedir:

BAĞLAM: Dizinin 3. sezon 10. bölümünde Penny Bernadette'in fiziğe olan merakını ve bilgisini görüce kendini Leonard'ın yanında cahil hisseder ve Sheldon'dan kendisine fizik dersleri vermesini ister. Sheldon bunu bir deney olarak görür ve Penny'nin sürecini notlar alarak kaydeder.

KM:

SHELDON (CON'T): (vo) **Subject** has arrived. I've extended a friendly, casual greeting.

PENNY: Ready to get started?

SHELDON: One moment.

(SHELDON TYPES.)

SHELDON (CON'T): (vo) Subject appears well-rested and enthusiastic. **Apparently, ignorance is bliss.**

HM:

SHELDON: **Süje**, geldi. Dostane ve rahat bir selamlamada bulundum.

PENNY: Başlamaya hazır mısınız?

SHELDON: Bir saniye.

SHELDON: Süje, iyi dinlenmiş ve hevesli görünüyor. **Bilgisizliğin mutluluk verdiği çok bariz.**

Dizide Penny hariç ana karakterlerin hepsi bilimle uğraşan insanlardır. Penny bir restoranda garson olarak çalışmaktadır. Liseden mezun olduktan sonra bir ön lisans programına kayıt olmuş fakat okulu bitirememiştir. Eğitim alanındaki eksikliğinden dolayı çoğu zaman diğer karakterlerin arasında kendini bilgisiz hisseder. Howard'ın

kız arkadaşı Bernadette bir mikrobiyologdur ve fiziğe olan merakı nedeniyle alanda bilgi sahibidir. Bu sayede diğer karakterlerle bilimle ilgili rahatlıkla konuşabilmekte ve tartışabilmektedir. Penny bu durumu görünce kendini erkek arkadaşı ve diğer bir ana karakter olan Leonard'ın yanında bilgisiz hisseder ve Leonard'ın ev arkadaşı Sheldon'dan kendisine fizik dersleri vermesini ister.

Sheldon kendisi hariç diğer herkesi cahil ve yetersiz gören ukala bir karakterdir. Dizide sıklıkla diğer karakterlerin ve en çok da Penny'nin bilgisizliğiyle dalga geçer. Penny'ye fizik dersi vermeyi kabul eder fakat bu süreci bile bir deneye dönüştürür. Bu sahnede Penny'nin mutlu ve rahat görünmesinin cahilliğinden kaynaklandığını düşünür. Bir bakıma kendini ondan çok daha bilgili ve üstün görerek mizahı ortaya çıkarır ve bu üstünlük hali sonucunda oluşan mizahla seyirciyi güldürür.

Mizah alanında ortaya atılmış bu üç temel kuram mizahın nasıl ortaya çıktığını açıklamaktadır. Öte yandan, mizahın dilbilimsel boyutunu inceleyen çok az çalışma bulunmaktadır. Aslında Victor Raskin'den önce mizahın dilbilimsel analizini yapan herhangi bir araştırma yoktur (Karavin, 2015: 39). Raskin senaryo odaklı anlambilimsel kuramını uygulamasıyla bir bakıma sözlü mizahın dilbilimsel analizinin yolunu açmıştır (Raskin, 1979: 325). Bu çalışmaların evrilmesiyle Raskin'in öne sürdüğü “Senaryo Temelli Anlambilimsel Mizah Kuramı” *dilbilimsel odaklı ilk mizah teorisi* olarak kabul edilmektedir (alıntı Karavin, 2015: 38). Attardo ve Raskin (1991) bu kuramı daha sonra genişleterek “Sözlü Mizah Genel Kuramı”nı geliştirmişlerdir.

2.3. Senaryo Temelli Anlambilimsel Mizah Kuramı

Victor Raskin “Mizahın Anlambilimsel Mekanizmaları” (“Semantic Mechanisms of Humor”) adlı eserinde Senaryo Temelli Anlambilimsel Mizah Kuramını (The Script Semantic Theory of Humor) tanıtmıştır (Raskin, 1985). Bu teori aynı zamanda bir metnin komik olması için hangi anlamsal niteliklere sahip olması gerektiğini açıklama amacıyla geliştirilmiş ilk resmi mizah kuramıdır. Bu teoriye göre, bir metin tamamen ya da kısmen iki farklı senaryoyla uyumluysa ya da metnin uyumlu

olduğu iki senaryo birbirinin zıttıysa o metinde mizahtan bahsedilebilir (alıntı, Saude, 2018: 4).²³

Senaryo, bir sözcükle ilgili o sözcüğün zihnimize çağrışım yaptığı anlamsal bilgi yığınıdır (Raskin, 1985: 81). Örneğin *uçak* sözcüğünü duyduğumuzda aklımıza *havalimanı*, *valiz*, *seyahat* vb. sözcükler gelir. Bir metnin komik olması için iki farklı senaryonun birbiriyle örtüşmesi gerekir. Bununla birlikte, bu iki farklı senaryo birbiriyle örtüşse de bir metin her zaman komik olmayabilir. Raskin (1979) metinde mizahın ortaya çıkması için bu örtüşen senaryoların birbiriyle bir bakıma zıt olması gerektiğini belirtmiştir (alıntı Karavin, 2015: 40).²⁴

Bütünceden zıt senaryolarla ilgili şu örneği verebiliriz:

BAĞLAM: Dizinin 3. sezon 3. bölümündeki bir sahnede Sheldon sırf o günün menüsünde olmadığı için yumurtalı ekmeği çöpe atar.

KM:

SHELDON: Boy, that does smell good. **Too bad it's Monday.**

HM:

SHELDON: Oğlum, bu da güzel kokuyor be. **Keşke Pazartesi olmasaydı.**

Repliğin geçtiği sahnede Sheldon sabah uyanmış, kahvaltı yapacaktır. Mutfakta yumurtalı ekmeği görür, seyirci o an karakterin ekmeği yiyeceğini düşünür. Fakat beklenenin aksine Sheldon ekmeği çöpe atar çünkü Pazartesi günü için kahvaltı menüsünde yumurtalı ekmeğin yoktur. Dizide Sheldon karakteri takıntılı bir karakterdir, o yüzden seyirci bu sahnede Sheldon'ın haftanın günlerine göre oluşturduğu sabit bir kahvaltı menüsü olduğunu ve ne olursa olsun o menüyü değiştirmeyeceğini anlar. İki senaryonun zıtlığı bu sahnenin komik olmasını sağlar.

²³ Christian Jarnæs Saude tarafından 2018 yılında yazılmış "Application of the General Theory of Verbal Humor to texts in *The Onion*" ("*The Onion* isimli gazetede ki metinlerin Sözlü Mizah Genel Kuramına göre Analizi") adlı tezden alınan bölümler tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

²⁴ Harika Karavin'in 2015 yılında yazdığı "Translating Humor: A Comparative Analysis of Three Translations of *Three Men in a Boat*" ("Mizah Çevirisi: *Three Men in a Boat* Adlı Romanın Türkçe'ye yapılan Üç Çevirisinin Karşılaştırmalı Çözümlemesi") adlı yüksek lisan tezinden alınan bölümler tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

Bu teori sadece şakaları, fıkraları ya da esprileri kaynak olarak aldığı için teorisinin diğer metin türlerine uygulanması zordur. Ayrıca şakaları birbirinden ayırt etmek için ne gibi araçlar kullanılabileceği ya da diğer mizah metinlerinin nasıl analiz edileceği ile ilgili herhangi bir bilgi sunmamaktadır (Attardo, 1984: 222). Bu sebeplerden ötürü Attardo ve Raskin (1991) birlikte Sözlü Mizah Genel Kuramını (General Theory of Verbal Humor) oluşturmuşlardır (alıntı Karavin, a.g.e.).

2.3.1. Sözlü Mizah Genel Kuramı

Victor Raskin ve Salvatore Attardo (1991) Senaryo Temelli Anlambilimsel Mizah Kuramını yeniden düzenleyerek Sözlü Mizah Genel Kuramını oluşturmuşlardır. Sözlü Mizah Genel Kuramı, Senaryo Temelli Anlambilimsel Mizah Kuramının dayanağı olan anlambiliminin çok disiplinli bir mizah teorisine genişletilmiş şeklidir. Bu kuram, Senaryo Temelli Anlambilimsel Mizah Kuramına göre tespit edilen soyut şaka kavramından ifade edildiği dile kadar şakaların bütün yönlerini gösteren bir şaka temsil modeli olmayı amaçlar. Bu teoriye göre bir metnin içerisine mizah unsuru yerleştirmek için altı parametreden yararlanmak gerekir. Bu parametreler *bilgi kaynağı* (KR- *knowledge resources*) olarak adlandırılır (Saude, a.g.e., s.8) ve şu şekilde sıralanır:

Senaryo Zıtlığı (Script Opposition – SO): Raskin'in Senaryo Temelli Anlambilimsel Mizah Kuramına dayanır. Metinde birbiriyle zıt senaryoları tespit eder.

Mantık Mekanizması (Logical Mechanisms – LM): Attardo bu mekanizmayı anlamsız metin içerisindeki mantık olarak tanımlar (1994: 226). En yaygın mantık mekanizmaları iki farklı kavramı aynı cümlede yan yana kullanarak karşılaştırma yapma, cümlelerin anlamını değiştirecek iki farklı anlama gelen sözcüklerin kullanımı, aşırı genelleme vb.dir (2001: 26-27).

Durum (Situation – SI): Şakanın gerçekleştiği yere, içerdiği kişilere ve bulunduğu arka plana göndermede bulunur. Şakanın doğasına bağlı olarak mizah büyük ölçüde bu bilgi kaynağına dayandırılabilir (Attardo, 2001: 24).

Hedef (Target – TA): Şakanın hedef aldığı kişi ya da nesnelerdir. Bu bilgi kaynağı bir hedef gerektirir ve sadece hicivde gerçekleşebilir (Attardo, 1994).

Anlatı Stratejisi (Narrative Strategy – NS): Soru-cevap, basit bir anlatı ya da bilmece vb. gibi şakanın sunum şekline göndermede bulunur (Attardo, 1994).

Dil (Language – LA): Bu bilgi kaynağı metnin sözlü ifade edilebilmesi için gerekli bilgiyi sunar ve işlevsel olması için nasıl söylenmesi gerektiğini belirler (alıntı Romano, 9).²⁵

Raskin ve Attardo (1991) bu kuramı oluştururken bilişsel dilbilim, psikoloji, anlatıbilim, halkbilim vb. gibi birbiriyle ilgisi olan çok çeşitli alanlardan kavramları ödünç almışlardır. Bu teori, bu bilgi kaynakları arasında hiyerarşik bir yapı oluşturarak algılanan şaka benzerliğini tahmin etmeye çalışır. Teoriye göre kaynak metindeki şaka ve bu şakanın hedef metne çevirisi bu bilgi kaynaklarını ne kadar çok paylaşırsa bu iki şaka birbirine o kadar benzerdir. Diğer bir deyişle, iki şaka eğer aynı sayıda aynı tür bilgi kaynağına sahipse bu şakalar birbirlerine benzer kabul edilmektedir (Saude, a.g.e.). Sözlü Mizah Genel Kuramındaki bu altı parametre metindeki şakaların tespit edilerek sınıflandırılıp bu şakaların hedef metne aktarılması sürecinde ve şakanın kaynak metinden hedef metne aktarımında ne kadar değiştiğini değerlendirmesinde çevirmene yardımcı olmaktadır.

2.4. Sözlü Mizah ve Çevirisi

Mizah çevirisi literatüründe en çok tartışılan konu mizahın çevrilebilirliği üzerine ya da mizah çevirisinde karşılaşılan zorluklar üzerine olmuştur. Öte yandan, uygulamada komediler kitaplarda, sahnelerde ya da ekranlarda dilden dile dolaşmıştır.

²⁵ Carmen Romano tarafından yazılmış “Linguistic analysis of humor and script interpretation in the Sitcom ‘The Big Bang Theory’” (“Durum Komedi Disizi ‘The Big Bang Theory’deki mizah ve senaryo yorumlamasının Dilbilimsel Analizi”) adlı makaleden alınan kısımlar tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

Diğer bir deyişle, mizah kesinlikle bir şekilde çevrilebilmektedir (Cintas ve Remael, a.g.e., s.212).²⁶

Çevirmen için ilk zorluk ipuçlarını, uyumsuzlukları ve aynı zamanda belirli bir mizah türüyle ilgili komedi unsurlarını ya da abartma ve hafife alma gibi yaygın olarak kullanılan yöntemleri fark ederek kaynak metindeki mizah unsurunu tespit etmektir. Daha sonra algıladığı mizahı hedef metne aktarmanın bir yolunu bulup hedef dilde kaynak dildeki etkinin aynısını yaratacağını umduğu -bu durumda kakhaha, gülme ya da sırıtış gibi- yeni bir söylem oluşturmak durumundadır. Kaynak metindeki mizahı yorumlamak ilk adım, hedef kitlenin söz konusu bir örneği nasıl görüp yorumlayacağını değerlendirmek sonraki adım ve mizahı tekrar şekillendirmek son adımdır (a.e., s.214).

Patrick Zabalbeascoa “Humor and translation- an interdisciplinary” (“Mizah ve çeviri- disiplinler arası bir kavram”) adlı çalışmasında mizah çevirisinde kullanılabilecek iki yöntemden bahseder. Bunlardan ilki olan haritalama (mapping) işleminde mizah örnekleri saptanarak ilgili sınıflandırmalara göre (mizah kategorileri) analiz edilir. “Öncelik verme” (prioritizing) olarak adlandırdığı ikinci işlemde ise çeviri metninde her bir durum için neyin ne kadar önemli olduğu belirlenir. Çevirmenler hedef metne çevirisi yapılacak söz konusu mizahın göreceli önemini tartmak zorundadır. Bu aşamada mizahın hem kaynak metinde hem de hedef metinde eşit derecede önemli olduğunu varsaymak ya da mizahın doğasının hem kaynak metinde hem de çevirisinde aynı olacağını düşünmek yanıltıcı olabilir (Zabalbeascoa, 2005: 187).²⁷

Çeviri sürecinde öncelik sözcüklere, içeriğin anlamına, niyete ve metnin etkisine sadık kalmaktır. Çevirmen mizah çevirisinde de bu önceliğe dikkat edecek olursa yapacağı şey kaynak metindeki sözcükleri direkt çevirerek mizahın etkisinin hedef metne de aynı şekilde yansıyacağını ümit etmek olacaktır. Bu formül çoğu

²⁶ Jorge Díaz Cintas ve Aline Remael tarafından yazılan “Audiovisual Translation: Subtitling” (“Görsel-İşitsel Metin Çevirisi: Altyazılama”) adlı kitabındaki *Translation of humour (Mizah Çevirisi)* başlıklı bölümünden alınan kısımlar tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

²⁷ Patrik Zabalbeascoa’nın 2005 yılında yayınladığı “Humor and translation- an interdisciplinary” (“Mizah ve çeviri- disiplinlerarası bir kavram”) adlı çalışmasından alınan bölümler tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

zaman başarısızlıkla sonuçlanacağı için birçok uzman mizahın çevrilemeyeceğini iddia eder fakat çevrilemezlik derecesi üzerine görüşleri farklılık gösterebilir. Mizahın çevrilebilmesi çeviribilim ve mizah çalışmalarının ortak paydada bulunduğu önemli bir bileşeni olabilir (a.e., s.188).

Gerçek şu ki bir mizah örneği olarak herhangi bir şaka/fıkra/espri birçok farklı şekilde anlatılabilir. Bu bağlamda sözcükleri çeviride birebir koruma çabası gerekli midir? Çoğu zaman şakaların, fıkraların ya da esprilerin hedefi anlam değerinden uzaklaştırılır, bu durumda içerik ve anlam ne derece önemlidir ve anlamsal açıdan herhangi bir değeri olmayan mizahın çevirisi nasıl olmalıdır? Yazarın niyetini daha açık ve etkili ifade etmek için bir metin mizaha başvurabilir fakat eğer söz konusu metnin çevirisinde mizah yazarın hedeflerine zarar verecekse ne yapmak gerekir? Öte yandan eğer komedi metinlerinde ya da sosyal etkileşimde mizah asıl amaç ise çeviri sürecinde mizah ortadan kaybolacaksa içeriği çevirmenin anlamı var mıdır? Çevirmenin mizah çevirisi sürecinde dikkat etmesi gereken mizahın doğasının farkındalığına sahip olmak ve farklı bağlamlardaki göreceli önemini belirlemektir (a.e., s.188-189).

2.4.1. Sözlü mizah çevirilerinde çevirmenin rolü

Patrick Zabalbeascoa, “Humor and translation- an interdisciplinary” (“Mizah ve çeviri- disiplinler arası bir kavram”) adlı çalışmasında, çevirmenin mizahı aktarma sürecinde dikkat etmesi gereken hususları şu şekilde sıralamıştır:

Sınırsız, Uluslararası/İki Uluslu (Unrestricted, Inter-/bi-national)

Eğer kaynak ve hedef metinlerin dilleri ve kültürleri birbirine benziyorsa, iki kültür de aynı bilgi, değer ve zevke sahipse herhangi bir kayıp olmadan, uyarlama (adaptation) ya da ikame (substitution)²⁸ yöntemlerine gerek duyulmadan mizah çevirisi yapılabilir.

²⁸ Burada ve çalışmanın bütününde bahsedilen “ikame” sözcüğü farklı tez ve makalelerde “substitution” terimi için kullanılırken (Tüfekçioğlu, 2013; Yıldız&Şanverdi, 2019) , bazı çalışmalarda bu terim için “değiştirim/yerine koyma” (Yıldız, 2017) ya da “yer değiştirme” (Şahin, 2017) gibi ifadelerin de kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Seyircinin Profil Özellikleriyle Sınırlanmış (Restricted by audience profile traits)

Bazı şakalar ve mizah türleri çevirmen için zorlayıcı olabilir çünkü mizahı algılayabilmesi için hedef metnin okuyucularının bazı dilbilimsel, ansiklopedik ya da bazı konularla ilgili bilgi sahibi olması gerekebilir. Bu bağlamda dilbilimsel sınırlamalar kaynak dildeki sözcük oyunlarından, eş sesli, eş köklü ya da kafiyeli sözcüklerin kullanımından kaynaklanabilir. Konu açısından sınırlamalar ise hedef dili konuşan toplumda o toplumun dışında komik olarak kabul edilen durumların ya da olayların mizah unsuru taşımamasıdır. Bu tür sorunlar genelde kültür kısıtlamalarına girmektedir. Çevirmenin burada yaşayacağı zorluk, hedef kitlenin kültürel ve dilsel bilgisinin mizahı anlayabilmesi için yeterli olup olmadığına karar vermektir.

Niyetlilik (Intentionality)

Çevirmenlerin dikkat etmesi gereken bir diğer husus da mizahın, kaynak metin yazarının yazma amacının bir parçası olup olmadığıdır. Bazı durumlarda yazarın niyeti olmadığı halde metnin okuyucusu yazarın görmediği şeyleri görebilir ve çevirmen yanlışları gibi komik hataları fark edebilirler. Böyle bir durumda istemsiz mizah ortaya çıkabilir ve çevirmenler özellikle hassas metinlerin çevirisinde bu duruma dikkat etmelidir.

Doğaçlama (Improvisation)

Mizah önceden dikkatlice üzerine düşünülmüş ve oluşturulmuş olabilir ya da kendiliğinden konuşma anında ifade edilebilir. Her iki mizah türünü de çevirmek zordur. Söz sanatı kullanılarak özenle hazırlanmış mizahı aynı şekilde hedef metne yansıtmak çevirmen için çetrefilli bir iştir. Anlık ortaya çıkan mizah ise çevirmenlerin korkulu rüyasıdır çünkü çevirmenler böyle bir durumda söz konusu mizahla ilgili arka plan bilgisi olmadan ve mizahın dinleyici/seyirci üzerinde nasıl bir etkisi olabileceğini öngöremeden çeviri yapmak zorundadırlar.

Mizah belirtileri (Signals of the intention to joke)

Bazen çevirmenler anlamadıkları için ya da herhangi bir şaka, metinde açıkça belirtilmediği için bazı esprileri kaçırabilirler. Bu gibi durumlarda çevirmenler kaynak

metinde üstü kapalı olarak yapılan esprileri çeviri metinlerde daha açıkça belirtebilirler ve bu nedenle mizahın etkisi aynı kalmayabilir.

Özel ya da bir gruba özgü şakalar (Private –or in-group jokes)

Bazen belirli bir gruba özgü olan mizah başka gruplar tarafından algılanamayabilir. Bu sadece farklı ülkeler arasında değil aynı ülke içerisinde farklı topluluklar (farklı sosyal sınıflar, meslekler, siyasi partiler, azınlıklar vs. gibi) için de geçerlidir.

Söz oyunu ve Öyküleme – Dilsel ve Metinsel (Wordplay v. Narrative / Linguistic v. Textual)

Mizah bazen de sözcük oyunları aracılığıyla üretilebilir ya da hikâyenin içerisinde ya kademe kademe belirir ya da birdenbire ortaya çıkabilir. Böyle durumlarda çevirmen çeviri sürecinde telafi (compensation) yöntemine başvurabilir. Kaynak metindeki aynı etkiyi çeviri metnine yansıtmak için farklı yollar deneyebilir, örneğin kaynak metindeki mizahı çeviri metninde farklı bir kısımda verebilir.

Hedef (Target)

Genellikle en ilginç şakalar ve diğer mizah örnekleri bir tür kurban²⁹ ya da hedef içerir. Kurbanlar kişiler, bireyler ya da gruplar, kurumlar, fikirler, genel uygulamalar ya da inanışlar olabilir. Bunların hepsi farklı topluluklarda farklı algılanabilir ve bu durum da çevirinin stratejilerini ve başarısını etkileyebilir.

Bir kurbanı hedef gösteren mizah çevirisinde çevirmenin dikkat etmesi gereken iki husus vardır: kurbanın kimliği ve saldırının işlevi ve doğası. Kurban, yazarın kendisi ya da ait olduğu bir grup ya da üçüncü bir şahıs ya da gruplar olabilir. Öte yandan kurban bir insandan ziyade hayvanlar veya duygular, davranışlar, ilişkiler, ölüm, savaş, sağlık, eğitim ya da fikirler olabilir. Hedefi insan olmayan mizahın amacı yine de bunlarla ilgili olanı, insanı eleştirmektir. Attardo bir kimsenin bir ağaca sinirlenmeyeceğini söyler (2002) ve aslında insan bir ağacı gücendiremez. Fakat bir

²⁹ Zabalbeascoa, makalesinde hedef kitleyi *victim* olarak adlandırır. *Victim* sözcüğünün anlamı “one that is acted on and usually adversely affected by a force or agent.” (<https://www.merriam-webster.com/dictionary/victim>). Bu nedenle *kurban* olarak çevirdiğimiz sözcük, mizahın etkilediği, mizaha maruz kalan muhatabı dile getirmektedir.

kişi ağaç karşıtı bir takıntı sergileyebilir veya açıkça ağaçları hedef alabilir ve satır aralarında bu şekilde bazı gruplara, kurumlara, çevrecilere, yerel yetkililere ya da ağaçları seven çocuklara taş atıyor olabilir.

Kimlik, çeviride önemli bir kavramdır çünkü direkt alıntılama dan dolayı anlatıma geçerken değişiklikler yapıldığı gibi bakış açılarında da farklılıklar ortaya çıkar. Kaynak ve hedef metin arasındaki farklılıklar farklı zamanlarda farklı yerlerdeki farklı insanların birleşimini içerir. Örneğin, eğer kaynak metin, okuyucusunu hedef almışsa okuyucular artık aynı olmadığında ne olacaktır? Bu durumda çevirmen söz konusu mizahı hedef kültüre uyarlama yöntemine başvurabilir.

Belirli bir kurbanın seçilmesinin nedenleri çevirmene önceden bildirilmelidir çünkü çevirmen bu nedenlerin hedef kitlede de geçerli olup olmadığına karar vermek durumundadır. Mizahçı, seçilen kurbana karşı bir sempati ya da empati oluşturmak isteyebilir ya da tam aksine kurbanı değersizleştirmek için mizahı bir silah olarak kullanabilir. Çevirmenin bu noktada söz konusu mizah örneğinin bir topluluğun ya da toplumun belirli bir yönüne ya da kavramına saldırıda mı bulunduğunun ya da ona hizmet mi ettiğinin ayırımına varması gerekir.

Anlam (Meaning)

Mizah çevirisinin anlam açısından zorluğu mizah ifadelerinin mecazi anlamlı olabilmesidir. Ya da bir sözcüğün ilk anlamından ziyade soyut ya da sembolik anlamlarının kullanılmasıdır.

Seçimlilik ve Aşinalık – konu, tür vb. açısından (Optionality and Familiarity – regarding theme, genre, etc.)

Bazı durumlarda mizah karşı taraftan o kadar çok beklenir ki mizahın kullanılması zorunlu olur. Örneğin İngilizce konuşulan ülkelerde halka açık konuşmalarda mizaha her zaman başvurulur, bu her ülkede böyle olamayabilir. Öte yandan daha ciddi konularda (savcının davalının idam edilmesini istemesi gibi) mizahın olması beklenmez. Çevirmenin işi kaynak metindeki mizahın hedef metin kitesinde nasıl bir etki uyandıracağına karar verip ona göre mizahın derecesini azaltmak ya da mizahı tamamen hedef metinden çıkarmak olabilir.

Tabu – utanma, hakaret, vb. (Taboo – embarrassment, offence, etc.)

Tabu kavramı ve varlığı evrensel olsa da aynı zamanda kültüre bağlı bir unsurdur. Tabu mizahın bir parçası ya da kendisi olabilir. Tabunun yaratacağı etki ise toplumdan topluma değişkenlik gösterebilir. Bu konuda çevirmen yine hedef kitlenin tepkisini ölçerek ona göre kaynak metindeki mizahı çeviri metinde değiştirebilir.

Üst dilbilimsel Mizah (Metalinguistic Humour)

Üst dilbilimsel mizah sözcük oyunları, kafiyeli ya da harflerinin yeri değiştirilmiş sözcükler kullanılarak ifade edilir. Çeviri sürecinde bunların işlevlerini (görüntü güçlendirici, eğlendirici, eğitici, hafızayı geliştirici vb.) de göz önünde bulundurmak gerekir.

Dilsel ve dilsel olmayan unsurları birleştirme ya da mecaz ve deyimın sembolik temsili (Verbal and non-verbal combined, or iconic representation of idiom and metaphor)

Bazen mizah dilsel olmayan belli bir kültüre özgü araçlarla da ifade edilebilir. Çizgi romanlar, filmler ve televizyon programları bu kategoriye örnek olarak verilebilir. Çevirmen eğer hedef metinde bu araçları göz ardı ederse iletişimde boşluk oluşabilir.

Mizah Şekilleri – ve karşılaştırmalı çalışmalar (The forms of humour – and contrastive studies)

Çeviri büyük ölçüde bir karar verme sürecidir, çevirmen bu süreçte ifadenin biçimiyle ne yapacağını, bu ifade biçiminin metnin yazarının niyetiyle nasıl ilgili olduğunu ve çeviri metinde belirli bir biçimi kullanmayı seçmesinin nedenlerini düşünmek durumundadır. Mizahın başarısının kilit unsurları biçim ve edimdir. Bazen bir metin başka bir ülkeye taşınırken biçimde bir değişiklik yapılmasına ihtiyaç duyulabilir fakat başarılı bir çeviri ortaya koymak için uygulanacak her stratejinin dikkatlice düşünülmesi gerekir. Burada biçimden kasıt ironi, paradoks, karikatür, taklit, mübalağa, tefrit, teşbih, mecaz gibi retorik araçlardır.

Sözlü mizah, görsel-işitsel metinlerde mizahı ifade ederken başvurulan yöntemlerden biridir. Bu nedenle sözlü mizah çevirisinde kullanılan stratejileri görsel-

işitsel metinlerdeki mizah çevirisinde de uygulamak mümkündür. Öte yandan görsel-işitsel metinlerde mizah çevirisinde çevirmenin dikkat etmesi gereken dilden bağımsız ya da dile bağımlı başka unsurlar da bulunmaktadır. Bu bağlamda, çevirmenin bütün bu unsurları bir bütün olarak görüp çeviri yöntemlerini ona göre belirlemesi kaçınılmazdır.

2.5. Görsel-İşitsel Metinlerde Mizah Çevirisinde Karşılaşılan Zorluklar

Görsel-işitsel metinlerde mizah çevirisinde çevirmen birçok güçlükle karşılaşabilir. Zabalbeascoa (2015:185) mizah ve çeviribilim çalışmalarının disiplinler arası olduğunu ve dilbilim, psikoloji, sosyoloji ve diğer disiplinlerden yararlandığını belirtmiştir. Bu nedenle çevirmenin, mizahı kaynak metinden hedef metne başarılı bir şekilde aktarması için bu alanlara da hâkim olması gerekmektedir. Díaz Cintas ve Remael (2007: 214) ise mizah çevirisinde ilk ortaya çıkan zorluğun kaynak metindeki mizah unsurlarının tespit edilmesi olduğunu belirtmişlerdir. Diğerleri ise algılanan mizahın etkisini kaybetmeyecek şekilde hedef metne aktarılabilmesidir.

Chiaro (1992) bu sorunun bazı durum komedilerindeki gülme efektleriyle çözülebileceğini söylemiştir. Öte yandan Díaz Cintas ve Remael (2007: 216) gülme efektinin çevirmeni mizahı senkronize bir şekilde hedef metne aktarmasını zorlayacağını ve kaynak metindeki mizahı hedef metinde başka bir yerde kullanarak telafi etme gibi stratejilerden mahrum bırakacağını dile getirmiştir.

Mizah çevirisinde dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli husus da kaynak metindeki mizah unsurunun ne derece önemli olduğunu tespit etmektir. Díaz Cintas ve Remael (2007: 15) Zabalbeascoa'ya atıfta bulunarak üç önem düzleminden bahseder: (1) en önemliden az önemliye öncelik sırasını gösteren dikey ölçek, (2) küresel ya da yerel seviyede önceliği gösteren yatay ölçek ve (3) çevirmenin kaynak metne sadık

kalması mı gerektiğini ya da hedef metne değiştirerek mi aktarması gerektiğini gösteren eşitlik-eşitsizlik ölçeği (alıntı, Vázlerová, 2011: 20-21).³⁰

Görsel-işitsel metinlerde mizah çevirisinde karşılaşılan başka bir sorun ise mizahın ekrandaki görüntü ve sesle etkileşimine dayandırıldığı örneklerin çevirisidir. Çevirmen böyle bir durumda şakayı metinden çıkaramaz ya da değişiklik yapamaz çünkü o zaman görüntü ve ses hedef metinde eşleşemez (alıntı, Scholtes, 2016: 40).³¹

Chiaro, filmlerin karışık imgesel kavramlardan oluştuğunu ve filmlerdeki sözlü ifadelerin eş zamanlı olarak seslerle (diyalog, şarkı sözleri, vb.), görsellerle (mektup, gazete başlıkları, afiş vb. gibi yazılı metinler), sözlü olmayan seslerle (müzik, arka plan sesleri, vb.) ve sözlü olmayan görsellerle (oyuncuların hareketleri, yüz ifadeleri, ortam vb.) etkileşim içerisinde olduğunu belirtir. Fakat çevirmenin müdahalesi sadece diyalog üzerinde olacağı için diyalog dışındaki bütün bu özellikler hedef metne aktarım sürecinde aynı kalır. Bu özelliklerin birçoğunun yer aldığı komedide mizahı verebilmek için manipüle edebileceği tek öge sözlü öğeler olduğundan, çevirmenin işi hassas bir iştir. Bu yüzden, görsel-işitsel metinlerde sözlü mizah çevirisinde karşılaşılan sorunlar, yazılı metinlerin çevirisindekilerle benzer olsa da görsel kodun çeviri üzerindeki etkisinin neden olduğu kısıtlamalardan dolayı çok daha fazladır (Chiaro, 2006: 198-199).³²

Chiaro ekranda sözlü ifade edilen mizah çevirisinde üç çeviri stratejisinin kullanılabileceğini belirtmiştir. Bunlardan ilkinde kaynak metindeki sözlü mizah hedef metinde başka bir örnekle ikame edilir. İkincisinde kaynak metindeki sözlü mizah hedef metinde deyimsel bir ifadeyle değiştirilir. Üçüncüsünde ise kaynak metindeki mizah hedef metnin başka bir kısmında bir örnekle telafi edilir (a.e., s.200).

³⁰ Veronika Vázlerová tarafından 2011 yılında yazılmış “Issues in audiovisual translation with focus on humour” (“Görsel-işitsel metin çevirisinde mizah odaklı sorunlar”) adlı lisans bitirme tezinden alınmış kısımlar tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

³¹ Eveline Scholtes tarafından 2016 yazılan “Translation Humour: A Case Study of the Subtitling and Dubbing of Wordplay in Animated Disney Films” (“Mizah Çevirisi: Disney Animasyon Filmlerinde Söz Oyunlarının Altyazı ve Dublaj Çevirileri üzerine bir Durum Çalışması”) adlı yazıdan alınan kısımlar tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

³² Delia Chiaro tarafından 2006 yılında yazılmış “Verbally Expressed Humour on Screen: Reflections on Translation and Reception” (“Ekranda Sözlü İfade Edilen Mizah: Çeviri ve Alımlama Üzerine Yansımalar”) adlı çalışmadan alınan kısımlar tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

Sözcük oyunları mizah çevirisinde çevirmeni zorlayan bir diğer konudur. Delabastita'nın da sorduğu gibi eğer sözcük oyunları anlamını ve etkisini kaynak dilin yapısına borçluysa bunlar kaynak dilden ayrılıp dil engeline takılmadan nasıl hedef dile aktarılabilir? (1996:127). Bu soruya pek çok cevap bulunmaktadır ve bu cevapların her biri sözcük oyunları ile ilgili farklı teorilere ve kullanımlara bağlıdır. Cevap her ne olursa olsun sözcük oyunları çevirmenin çözmesi gereken bir sorundur. Söz oyunları evrensel olmadığı için çevirmen her bir durum için farklı stratejiler uygulamalıdır. Kaynak ve hedef dil yapılarının birbirine benzer olduğu örneklerde çevirmenin işi nispeten daha kolaydır fakat iki dil de birbirinden farklıysa bu noktada çevirmen yaratıcılığını kullanmak zorundadır (alıntı, Scholtes, a.g.e., s.41).

Delabastita sözcük oyunlarının çevirisiyle ilgili sekiz teknik öne sürmüştür: kaynak metindeki sözcük oyununu hedef metinde başka bir sözcük oyunu yaparak ifade etme, kaynak metindeki sözcük oyununun hedef metne bir sözcükle ya da tabirle aktarılması, sözbilimsel araçlarla yaratılmış sözcük oyununun hedef metne uygun söz bilimsel araçları kullanarak yansıtma, kaynak metindeki sözcük oyununu hedef metinden çıkarma, sözcük oyununun hedef metne direkt aktarımı, kaynak metinde yer almazken hedef metne sözcük oyunu ekleme, yine kaynak metinde olmayan sözcük oyunlarını hedef metnin bazı kısımlarına ekleme ve son olarak dipnot ya da giriş bölümü ekleme gibi yayın tekniklerini kullanma (alıntı Urbano, 2015: 5).³³

Zabalbeascoa "Humor and translation – an interdisciplinary" ("Mizah ve çeviri – disiplinler arası bir olgu") adlı makalesinde çeviri sürecinde üstesinden gelinmesi gereken birçok engelin ve kısıtlamaların bulunduğunu ifade eder. Bunlar arasında başta gelenler kaynak ve hedef metin izleyicisinin arka plan bilgisi, ahlaki ve kültürel değerler, alışkanlıklar, gelenekler, politikalar, meslekler, ilişkiler gibi geleneksel mizah konuları ve tişörtler, grafiti, çizgi roman, müzikhol ve abartılı hareketler gibi mizah türleridir (Zabalbeascoa, a.g.e., s.204-206).³⁴

³³ Anna Alcaraz Urbano tarafından 2015 yılında yazılmış "The Translation of Humour from Audiovisual Content: an Empirical Analysis" ("Görsel-İşitsel İçerikte Mizah Çevirisi: Ampirik Bir Analiz") adlı çalışmadan alınmış kısımlar tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

³⁴ Patrik Zabalbeascoa'nın 2005 yılında yayınladığı "Humor and translation- an interdisciplinary" ("Mizah ve çeviri- disiplinlerarası bir kavram") adlı çalışmasından alınan bölümler tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

Zabalbeascoaya göre bazı geleneksel çeviri teorileri çeviri sürecinde çevirmenin varlığını unutmaktadır. Bu teorilere göre çevirmenin kim olduğuna bakılmaksızın çevirinin bir şekilde ortaya çıkması beklenmektedir. Fakat gerçek dünyada her bir çevirmenin farklı güçlükleri ve zayıflıkları vardır ve bunlar mizah da dâhil her bir soruna nasıl yaklaşıldığı ve en sonunda nasıl bir çeviri ortaya çıkacağı konusunda önemli bir rol oynar. Mükemmel çeviri ne kadar mümkünse mükemmel çevirmen de o kadar mümkündür. Çevirmenin kendisi de süreçte bir değişkendir ve çevirinin nasıl yapıldığını anlamak için çevirmenlerin profillerini ve uzmanlık alanlarını anlamak gerekir.

Zabalbeascoaya göre yapılması gereken insanları sınırlandıran faktörleri azaltmanın yollarını bulmaktır. Çevirmen performansını artırmak için bazı alanlarda çalışmalar yapılmalıdır. Bunlar işe alma prosedürleri, uzmanlaşma ve eğitim, çeviri değerleri ve zorluklarının sosyal, mesleki ve akademik alanlardaki tanınırlığını artırmak, takım çalışması, teknoloji ve materyaller, hedef ve önceliklerin farkına varmaktır.

Bu genel noktaların hepsi mizah çevirisinde uygulanabilir. Aslında mizah, çevirmenlerin belli bir ölçüde yönlendirme ve pratiğe ihtiyaç duyduğu bir alandır. Felsefî metinlerin çevirisinde iyi olmayan bir çevirmen mizah çevirisinde başarılı olabilir ya da tam tersi gerçekleşebilir. Bu yüzden, eğer işverenler ve halk yabancı bir metindeki mizahın başarılı bir şekilde aktarılmasını istiyorlarsa her bir iş için doğru kişiyi bulmaya vakit ve çaba harcamalı ve uygun bir ücret teklif etmelidir. İyi çeviriler övülmeli ve olumlu bir şekilde eleştirilmelidir. Bu amaçla, hem çeviri hem de mizah âlimleri mizah çevirisinin eleştirel analizi için modeller geliştirmelidir. Bu ikisinin örtüştüğü alandaki olası sonuçları düşünmeden çeviri ve mizah analizinin genel modellerini uygulamak yeterli olmayabilir (a.e., s.206).

2.6. Dünya ve Türkiye’de Mizah Çevirisi

Mizah ve çeviri arasındaki ilişkiyi araştıran ilk önemli çalışmalardan bazıları 1989 yılında *Meta* adlı çeviri dergisinin özel bir sayısında yayınlanmıştır. Dergi aynı ya da farklı diller içerisindeki mizah araçlarının çevrilemezliği sorununa bazı cevaplar

ya da çözümler bulmak amacıyla mizah unsurlarının başka bir dile aktarılması üzerine araştırmalar yapan durum çalışmalarına yer vermiştir (Karavin, a.g.e., s.7).

Patrick Zabalbeascoa bu alana birçok çalışmayla katkıda bulunmuştur. 1996 yılında *The Translator* dergisinde yayınlanan “Translating Jokes for Dubbed Television Situation Comedies” (“Dublajlı Televizyon Durum Komedilerinde Mizah Çevirisi”) adlı makalesinde İngiliz komedi dizilerindeki mizah unsurlarının İspanyolca ve Katalanca dublaj çevirilerine nasıl yansıtıldığını özellikle sözcük oyunlarının çevirilerine odaklanarak incelemiştir. Bu çalışmada Zabalbeascoa mizah çevirmenin kullanabileceği altı mizah kategorisi belirlemiştir. Bu kategoriler daha sonra Martínez-Sierra (2006) ve Díaz Cintas, Remael (2007) tarafından geliştirilip çoğaltılmıştır.

Araştırmacı Christie Davies 1998 yılında yayınladığı “Jokes and their Relation to Society” (“Şakalar ve Toplumla İlişkileri”) adlı kitabında sosyolojik açıdan cinsel, etnik ve politik senaryoların kültürel transferini incelemiştir.

2002 yılında *The Translator* dergisi Jeron Vandaele editörlüğünde “Translating Humor” (“Mizah Çevirisi”) adlı özel bir sayı yayınlamıştır. Vandaele mizah tanımının kavramsal karışıklığını anlamak ve kaynak metin anlamlarını analiz etmek için pratik odaklı araçlar sunma konusunda önemli katkılarda bulunmuştur (Vandaele, 2002: 169). Bu özel sayıda bazı dilbilimsel ve kültürel analizler ya da özel durum çalışmaları aracılığıyla mizahi etki türleri belirlenmeye çalışılmıştır. Önceki çalışmaların aksine bu sayıdaki makaleler hem mizah metinlerinin çevirisinde hem de bunları kaynak metinlerle karşılaştırmada kullanılabilecek yeni analiz araçları sunmuştur (alıntı Karavin, a.g.e., s.9).

Yine aynı sayıda yayınlanan Dirk Delabastitaya ait “A great feast of languages” (“Diller Şöleni”) adlı makalede William Shakespeare’in çalışmalarında birçok dili kapsayan söz oyunları örnekleri ve çevirinin kendisi mizah üretmek için kullanıldığında ne olduğu ele alınmıştır.

2003 yılının Mayıs ayında Bologna Üniversitesinde düzenlenen ve üç gün süren seminer *Humor and Translation (Mizah ve Çeviri)* konusuna odaklanmıştır. Bu alanda çalışmalar yaygın olmadığı için seminerin amacı mizah ve çeviri alanında çalışan ya da çalışmayı düşünen araştırmacıların, profesörlerin ve öğrencilerin

tecrübelerini ve bilgilerini paylaşması için bir fırsat yaratmak olmuştur (Chiaro, 2005: 140).³⁵

Yine Zaballbeascoa 2005 yılında yayınladığı “Humor and translation- an interdiscipline” (“Mizah ve çeviri- disiplinlerarası bir kavram”) adlı çalışmasında iki bileşenli bir modele göre mizah türlerini yapılandıracak bir örnek sunmuştur.

2005 yılında *Humor-International Journal of Humor Research* adlı dergide yayınlanan “The Perception of Subtitled Humor in Italy” (“Altyazı Çevirisi Yapılan Mizahın İtalyadaki Algısı”) adlı makalede Rachele Antonini, altyazı çevirisiyle yayınlanan durum komedilerinde sözlü ifade edilen mizahla ilgili seyircinin algısını ölçmek için araştırmalar yapmıştır.

Delia Chiaro mizah çevirisi alanına birçok çalışmasıyla katkıda bulunan isimlerden bir diğeridir. Çalışmalarında sözlü mizah çevirisinin analizleri üzerine yoğunlaşmıştır. Ayrıca bazı makalelerinde görsel-işitsel metinlerdeki mizah unsurlarının dublaj çevirilerine yansımalarını incelemiştir. Örneğin, 2006 yılında *The Journal of Specialised Translation* adlı dergide yayınlanan “Verbally Expressed Humour on Screen: Reflections on Translation and Reception” (“Ekranda Sözlü İfade Edilen Mizah: Çeviri ve Tepki Üzerine Düşünceler”) adlı makalesinde Chiaro ekranda sözlü ifade edilen mizaha odaklanmıştır. Aynı zamanda bu mizahın dublaj aracılığıyla dilsel olarak elde edilen örneklerle maruz kalan seyirciler tarafından nasıl algılandığını tartışmıştır.

Bunların dışında mizah çevirisi üzerine yazılmış bazı lisans, yüksek lisans ve doktora tezleri de bulunmaktadır. Veronika Steidlova, “Humor in Czech Translations of *Three Men in a Boat*” (“*Bir Teknede Üç Adam* adlı eserin Çekçe çevirilerinde mizah”) adlı yüksek lisans tezinde (Steidlove, 2010) yazarın benimsediği mizah araçlarına odaklanarak mizah unsurlarının çevrilemezliği sorununu ele almıştır (alıntı Karavin, a.g.e., s.10).

³⁵ Delia Chiaro tarafından 2005 yılında yazılmış “Verbally Expressed Humor and translation: An overview of a neglected field” (“Sözlü İfade Edilen Mizah ve çevirisi: ihmal edilmiş bir alana Genel Bakış”) adlı önsözden alınan kısımlar tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

Veronika Vázlerová “Issues in audiovisual translation with focus on humour” (“Görsel-işitsel metin çevirisinde mizah odaklı sorunlar”) adlı lisans bitirme tezinde The Big Bang Theory ve How I Met Your Mother adlı popüler Amerikan durum komedi dizilerindeki mizah unsurlarının Çekçe altyazı ve dublaj çevirilerinde kullanılan yöntem ve stratejileri açıklamıştır (Vázlerová, 2011).

Eveline Scholtes tarafından yazılan “Translation Humour: A Case Study of the Subtitling and Dubbing of Wordplay in Animated Disney Films” (“Mizah Çevirisi: Disney Animasyon Filmlerinde Söz Oyunlarının Altyazı ve Dublaj Çevirileri üzerine bir Durum Çalışması”) adlı yüksek lisans tezinde aynı animasyon filminin Hollandaca altyazı ve dublaj çevirilerini karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda filmlerdeki söz oyunlarının altyazıya çevirisinde daha iyi yansıtıldığı ve mizahın böylece daha iyi aktarıldığı kanısına varmıştır (Scholtes, 2016).

Carmen Romano’nun “Linguistic Analysis of Humor and Script Interpretation in the Sitcom ‘The Big Bang Theory’” (“‘The Big Bang Theory’ adlı komedi dizisinde Mizah ve Senaryo Yorumlamasının Dilbilimsel Analizi”) adlı çalışmasında dizideki mizah örnekleri *Sözlü Mizah Genel Kuramı* ışığında dilbilimsel açıdan analiz edilmiştir (Romano, t.y.).

Katarina Gadže, “Subtitling Humor – the Case Study of The Big Bang Theory” adlı tezinde (“Altyazıda Mizah Aktarımı - The Big Bang Theory üzerine bir Durum Çalışması”) The Big Bang Theory dizisinin Hırvatça altyazı çevirilerinde mizah aktarımını incelemiştir (Gadže, 2016).

Türkiye’de ise mizah çevirisi alanında yazılmış birkaç tez bulunmaktadır. Nihal Yetkin, 2009 yılında tamamladığı “Analyzing the Translatability in Subtitled Humor in the Turkish Cultural and Linguistic Context” (“Türk Kültürel ve Dilsel Bağlamında Altyazılı Mizahta Çevrilebilirliğin Analizi”) başlıklı doktora tezinde *The Simpsons* adlı animasyon komedi dizisindeki taşlama ve ironiye dayalı mizahın kültür ve dil yönünden İngilizce’den Türkçe altyazıya çevrilebilirliğini incelemiştir. Aslı Süreyya Sayman’ın 2011 yılında yazmış olduğu “The Quality of Audiovisual Translation in Turkey and the Course of the Production Process: an Empirical Study on the Subtitled and the Dubbed Versions of Will and Grace” (“Türkiye’de Yapılan

Film Çevirilerinin Kalitesi ve Üretim Süreci Arasındaki İlişki: Will & Grace'in Dublajlı ve Altyazılı Versiyonları Üzerine Ampirik bir Çalışma”) adlı yüksek lisans tezinde söz konusu dizideki mizah unsurları kategorilendirilip dizinin altyazı ve dublaj çevirileri incelenmiştir (Sayman, 2011).

Özden Tüfekçioğlu 2013 yılında tamamladığı “Görsel-İşitsel Metinlerin Çevirisinde Mizah Unsurlarının Çevirisi: ‘Ice Age’ Serisi ve Çevirilerinin İncelenmesi” (“Translation of Humorous Elements in the Translation of Audiovisual Texts: ‘Ice Age’ Series and the Analysis of their Translations”) adlı yüksek lisans tezinde *Ice Age* animasyon filmleri serisinin ilk üç filmindeki mizah unsurlarının Türkçe dublaj çevirileri incelenerek, çeviri sürecinde karşılaşılan sorunlar ve çözümleri tartışılmıştır (Tüfekçioğlu, 2013).

Harika Karavin’in 2015 yılında yazdığı “Translating Humor: A Comparative Analysis of Three Translations of *Three Men in a Boat*” (“Mizah Çevirisi: *Three Men in a Boat* Adlı Romanın Türkçe’ye yapılan Üç Çevirisinin Karşılaştırmalı Çözümlemesi”) adlı yüksek lisans tezinde söz konusu romanın Türkçe’deki üç çevirisini karşılaştırarak romandaki mizahi öğelerin aktarımında kullanılan yöntemler betimsel olarak incelenmiştir (Karavin, 2015).

Ceren Şentürk tarafından 2018 yılında yazılan “Creativity in Humour Translation: A Comparative Case Study of the Two Turkish Subtitle Translations of *It’s Always Sunny in Philadelphia*” (Mizah Çevirisinde Yaratıcılık: *It’s Always Sunny in Philadelphia* Dizisinin İki Türkçe Altyazı Çevirisi Üzerine Karşılaştırmalı bir Vaka İncelemesi”) adlı yüksek lisans tezinde söz konusu dizinin profesyonel altyazılar ile fan çevirileri arasında yaratıcılık yönünden bir fark olup olmadığı araştırılmıştır (Şentürk, 2018).

Akademik tezler dışında mizah ve çeviri üzerine Türkiye’de başka çalışmalar da yapılmış ve bazı Türk dergilerinde yayımlanmıştır. Örneğin Nihal Yetkin Karakoç “Mizah Çevirisinde Altyazılamada Teknik bir Kısıtlama olarak Metin Kısaltması” (“Text Reduction as a Technical Constraint in Subtitling versus Humor Translation”) adlı makalesinde mizah unsurlarının altyazı odaklı metin kısaltma stratejileri kullanılarak aktarılmasını incelemiştir (Karakoç, 2013). Bir diğer akademisyen

Meltem Ekti “Mizahın Çevrilebilirlik İhtimali Üzerine” (“Relating to the Translatability of Humour”) adlı yazısında *Nasreddin Hoca* fıkralarındaki kültüre özgü şakaların çevirisi üzerine çalışmıştır (Ekti, 2013). Nazik Göktaş “Camus: *Yabancı*’nın Dört Çevirisi ve Mizahi Öğelerin Çevrilebilirliği” adlı makalesinde Albert Camus’nün ünlü romanı *Yabancı*’nın dört farklı çevirisinde çevirmenlerin kitabın ideolojik içeriğini oluşturan mizahı aktarabilmek için ne tür stratejiler kullandıklarını incelemiştir (Göktaş, 2009). Selim Yılmaz “Eugene A. Nida’nın ‘Dilbilim Üzerine Tartışmalar’ Başlıklı Eserinde Mizah İçerikli İnce Kelime Oyunları” adlı çalışmasında mizah içerikli sözceleri 5 kategori altında incelemiştir: eğretilme/istiare/mecaz (metaphor), tersinleme/alaysılama (irony), iğneleme (sarcasm), sorgulama (ünlem/soru) (questioning) ve kelime oyunları (wordplay) (Yılmaz, 2015). Nur Nacar Logie tarafından yazılan “Humor as a matter of Cross-cultural Conflict” başlıklı makale İstanbul Üniversitesi’nin **Dilbilim** dergisinde yayımlanmıştır (Logie, 2013).

Bütünce analizinde, “The Big Bang Theory” dizisindeki mizah içerikli sözcelerin Türkçe altyazı çeviri örnekleri ve mizah sahneleri Juan José Martínez-Sierra’nın mizah kategorilerine göre sınıflandırılacak, mizahın yarattığı etki açısından *rahatlama*, *uyuşmazlık* ve *üstünlük* kuramları çerçevesinde incelenecek, ayrıca dilsel ve anlamsal niteliğe dayalı *sözlü mizah genel kuramı* açısından da ele alınacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“THE BIG BANG THEORY” DİZİSİNİN ALTYAZI ÇEVİRİSİNDE MİZAH AKTARIMI

3.1. “The Big Bang Theory” Hakkında

The Big Bang Theory (Büyük Patlama) yapımcı Chuck Lorre ve Bill Prady tarafından yaratılmış Amerikan durum komedi dizisidir (sitcom). İlk olarak 24 Eylül 2007’de CBS kanalında yayınlanan dizi, Kaliforniya’nın Pasadena şehrinde yaşayan beş karakter etrafında gelişir: Caltech Üniversitesinde çalışan teorik fizikçi *Sheldon Cooper* ve ev arkadaşı deneysel fizikçi *Leonard Hofstadter*, karşı komşuları olan oyunculuğa hevesli sonrasında ilaç mümessili olan garson *Penny*, Leonard ve Sheldon’ın kendileri kadar asosyal ve bilgisayar kurdu olan fakat doktoralarını yapmamış uzay mühendisi *Howard Wolowitz* ve astrofizikçi *Rajesh Koothrappali*. Bu dört erkeğin zekâsı ve asosyalliği onların aksine kendileri kadar zeki olmayan fakat sosyal becerileri ve iletişimi yüksek Penny ile karşı karşıya geldiğinde ortaya komik sonuçlar çıkar. Bu açıdan *The Big Bang Theory*, sitcom dizilerinin ortak özelliğini örnekler:

Sitcom türünü diğer dizilerden ayıran en önemli özellik, hayatın içinden aynı ortam ve mekânı paylaşan insanların, başından geçen olayların etrafında dönen senaryolarla anlatılmasıdır. Burada en önemli unsur izleyiciyi, hayatın içinden olayların sarpa sarmasıyla, karakterlerin düştüğü gülünç durumlarla güldürebilmektir.³⁶

³⁶ (Çevrimiçi) http://www.radikal.com.tr/radikalist/15_maddede_sitcomlarin_cokusu-1235985, 22 Ocak 2017.

Dizideki ana mizah da sosyal becerileri düşük bu dört asosyal karakterin sosyal hayatta karşılaştıkları zorluklar çerçevesinde şekillenir ve kendilerinin sosyal insanlarla olan zıtlıkları izleyici güldürür.

Zaman içerisinde dizide yan karakterlerden bazıları ana karakter olarak yer alır: Howard'ın kız arkadaşı ve daha sonra eşi olacak mikrobiyolog *Bernadette Rostenkowski*, Sheldon'ın bir çevrimiçi arkadaşlık sitesinde tanıştığı sonradan kız arkadaşı olacak nörolog *Amy Farrah Fowler* ve dörtlünün sıklıkla uğradığı çizgi roman dükkânı sahibi 8. Sezonda Howard'ın annesinin yanına taşınan para sıkıntısı çeken *Stuart Bloom*.

3.1.1. Dizinin Aldığı Ödüller

The Big Bang Theory, televizyonda yayınlanmasından itibaren giderek yükselen bir başarı skalası yakalamış ve sitcom alanında birçok ödüle layık görülmüştür.

Friends dalgasının ardından sitcomlar için yeni bir çağ başlar ve 2000'li yılların ortalarından 2010'lu yıllara kadar iki dizi piyasanın tüm yükünü çeker; *Two And A Half Men* ve hemen ardından gelen *The Big Bang Theory* müthiş bir başarı öyküsüne imza atar.³⁷

³⁷ (Çevrimiçi) http://www.radikal.com.tr/radikalist/15_maddede_sitcomlarin_cokusu-1235985, 22 Ocak 2017.

Dizinin prodüksiyonu Warner Bros. Television ve Chuck Lorre Productions tarafından yapılmıştır. 2009 yılında Televizyon Eleştirmenleri Derneği diziyi yılın en iyi komedi dizisi olarak seçmiş ve *Sheldon Cooper* karakterini canlandıran Jim Parsons da komedi dalında bireysel başarı ödülü almıştır. Dizinin evrenin büyük patlamadan bu güne kadarki olan değişimini anlatan jenerik şarkısı Barenaked Ladies grubu tarafından yaratılmıştır.³⁸

Dizi 2010 ve 2013 yıllarında en çok sevilen dizi dalında iki kez People's Choice ödülünü almıştır. 2011 yılında Jim Parsons (*Sheldon Cooper* karakterini canlandıran oyuncu) televizyon dizilerinde en iyi performans gösteren aktör olarak Altın Küre ödülünü almıştır. Parsons ayrıca 2011, 2013 ve 2014 yıllarında üç kez Komedi Dizilerinde En İyi Erkek Oyuncu Emmy ödülüne layık görülmüştür.³⁹

3.1.2. Ana Karakterler

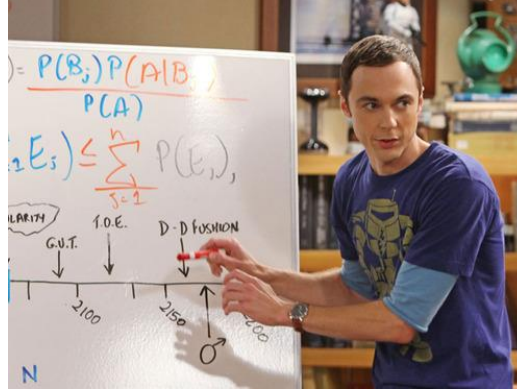
Leonard Hofstadter 173 IQ'ya sahip 24 yaşında doktorasını tamamlayan deneysel fizikçidir. Başroldeki diğer erkek karakterler gibi o da bilgisayar oyunlarını, çizgi romanları ve rol yapma oyunlarını sever. Leonard'ın laktoza karşı alerjisi vardır. Dizinin bir diğer ana karakteri Sheldon ile aynı evi paylaşır. Karşı komşuları olan Penny'den ilk karşılaşmalarında etkilenir. Birinci sezonun sonunda sevgili olurlar ve ikinci ve üçüncü sezon boyunca bir ayrılıp bir barışarak ilişkileri devam eder. Beşinci

³⁸ (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/The_Big_Bang_Theory, 22 Ocak 2017.

³⁹ (Çevrimiçi) http://en.wikipedia.org/wiki/The_Big_Bang_Theory#Awards_and_nominations, 22 Ocak 2017.

sezonunda tekrar bir araya gelirler ve yedinci sezonda Penny'ye evlenme teklifi eder ve Penny teklifini kabul eder.

Karakterini özetlersek, Leonard için *duygusal*, insan ilişkilerinde diğer üç erkek karaktere göre daha *sosyal*, etrafındaki kişilere ve olup bitenlere karşı daha *duyarlı*, ama *özgüveni zayıf* biri denebilir.

Sheldon Cooper yüksek lisansını ve doktorasını tamamlamış aslen Teksaslı teorik fizikçidir. Çocukken bir dahi olan Sheldon fotoğrafik hafızaya sahiptir. İlkokulu bitirdikten sonra 11 yaşında üniversiteye başlamış, 14 yaşında yüksek lisansını tamamlamış ve 16 yaşında doktorasını yapmıştır. Kuantum fiziği ve sicim teorisi üzerine çalışan Sheldon'ın iki yüksek lisans derecesi, bir doktorası ve bilim doktoru unvanı vardır. 187 IQ derecesine sahip olmasına rağmen sosyal hayatta karşılaşılan rutinleri anlamakta ve uygulamakta güçlük çeker. Aynı şekilde diğer insanların duygularına karşı da duyarsızdır ve şakaları anlamakta zorlanır, çoğu kez yapılan bir yorumun kinaye olup olmadığını sorgular. Bunların sonucu olarak aşırı derecede patavatsızdır ve sosyal ortamlarda dikkat çekecek şekilde uygunsuz davranır. Hep burnunun dikine gider, kendi bildiğini okur, yüksek zekâsıyla sürekli övünür ve arkadaşlarının başarılarını hep küçümser; bu hareketleri onun çocuk gibi görünmesine neden olur. Sheldon'ın standart rutin bir hayatı vardır ve bu rutinlerini asla sekteye uğratmaz (kanepede sürekli aynı yere oturması, kapıyı üç kere çalması, konuştuğu kişinin mutlaka adını söylemesi, haftanın yedi günü için belirlediği kahvaltı menüsünün her hafta aynı olması gibi). Aşırı derecede titizdir ve fiziksel temastan nefret eder. Bütün bu tuhaf davranışlarına rağmen beşinci sezonda Amy ile sevgili olur ve sekizinci sezonda Amy'yi sevdiğini söyler.

Sheldon karakterini özetlersek kendisi için *zeki, işkolik, bencil, inatçı*, dizideki diğer tüm karakterlerle kıyaslandığında oldukça *duyarsız* ve *sosyal becerileri düşük* diyebiliriz. Fakat olumsuz özelliklerinin yanında temelde *ilgiye muhtaç* ve *kırılgan* bir yapısının bulunduğu da bahsetmek mümkündür.

Penny, Sheldon ve Leonard'ın karşı dairesinde yaşamaktadır. Oyuncu olmaya can atan Penny sürekli seçmelere katılır, fakat bir türlü başarılı olamaz. Geçinebilmek için ilk sezonlarda dörtlünün sık sık gittiği The Cheese Cake Factory isimli restoran barda garsonluk yapar. Penny yedinci sezonda bu işini bırakır ve sekizinci sezonun başında Bernadette'in çalıştığı şirkette ilaç mümessili olarak çalışmaya başlar, başarılı bir oyuncu olma hayalinden vazgeçer. Penny üniversiteye başlasa da okulu bitiremez. Bununla birlikte dizideki diğer ana karakterlere göre sağduyusu ve farkındalığı çok daha fazladır. Penny ayrıca çok dağınıktır ve sıklıkla alkol tüketir. Leonard dışında Penny 'nin dizi boyunca birçok başka erkekle de ilişkisi olmuştur, zaman zaman bu durumu Sheldon yüzüne vurur. Dördüncü sezonda Penny, Bernadette ve Amy kendi gruplarını oluşturur ve birbirlerini ziyaret edip birlikte dışarı çıkarlar. Penny'nin ayrıca garipliklerine rağmen Sheldon ile de yakın bir ilişkisi vardır. Dizinin ilk sezonlarında parasız kaldığı dönemlerde Sheldon ve Leonard'dan geçinir ve özellikle yemek zamanları onlardan çıkmaz.

Penny *sosyal becerileri yüksek, duyarlı, sevecen, duygusal* fakat *alkole düşkün*, kendini kurtarmak adına rahatça *yalan söyleyebilen* bir karakterdir.

Howard Joel Wolowitz uzay mühendisidir, dindar olmasa da Yahudi'dir. Evlenene kadar annesiyle birlikte yaşar. Babası onları o küçükken terk eder ve bir daha da kendisinden haber alamazlar. Sadece on sekiz yaşındayken Howard babasından bir mektup alır, ama mektubu açmayı reddeder. Leonard, Sheldon ve Raj'ın aksine Howard doktora yapmamıştır ve bu yüzden dizide sık sık Sheldon kendisiyle dalga geçer ve onu küçük görür. Fakat Howard bu duruma karşı kendisini çok iyi bir kurumda yüksek lisans yapmasıyla ve tasarladığı aparatın uzaya yerleştirilmesiyle savunur, ona göre arkadaşları sadece varsayımsal soyut konular üzerine çalışırken kendisi uygulamaya da geçmiştir ve bu başarısıyla övünür. Beşinci sezonun sonunda kendisi de uzaya gitmiş ve astronot olarak eğitim almıştır. Howard dizide rengârenk kıyafetleri ve farklı giyim tarzıyla dikkat çeker. Howard'ın kendine özgü mizah anlayışı dizide sık sık Raj ve Leonard tarafından takdir edilir. Kendini her ne kadar kadınlar konusunda tecrübeli görse de o da arkadaşları gibi bu konuda bir türlü dikiş tutturamaz. Fakat üçüncü sezonda Bernadette ile çıkmaya başlar, bir dönem ayrı olsalar da sonra tekrar bir araya gelirler. Dördüncü sezonda nişanlanırlar ve beşinci sezonun sonunda da evlenirler. Howard'ın ayrıca gereksiz yere saçma şeyler için para harcama alışkanlığı vardır ve bu yüzden Bernadette ile sık sık tartışırlar. Howard mühendis olarak düşük bir gelire sahipken Bernadette ondan daha fazla kazanmaktadır ve zaman zaman kocasına harçlık verir.

Howard *çocuk ruhlu, duygusal, eğlenceli, mizah anlayışı yüksek* fakat *kadınlara zaafı olan* bir karakterdir.

Rajesh Ramayan “Raj” Koothrappali Hindistan Yeni Delhi’denir, Caltech’de parçacık astrofizikisi olarak çalışır. Raj’ın ailesi oldukça varlıklıdır ve Hindistan’da yaşamaktadır. Raj dizide arada webcam aracılığıyla anne ve babasıyla konuşur. Kadınlara karşı fazlasıyla utangaçtır, ilk altı sezon boyunca annesi ve kız kardeşi dışında dizide karşılaştığı hiçbir kadınla konuşamaz. Fakat alkol aldığında ya da içtiğini zannettiğinde veya deneysel bir ilaç aldığında kadınlarla iletişime geçebilmektedir. Öte yandan sarhoş olduğunda karakteri değişir, gereğinden fazla açık sözlü olur ya da ilaç aldığında önceden tahmin edilemeyen yan etkileri ortaya çıkar. Raj’ın ayrıca ilgi duyduğu alanlar genelde feminendir ve dizinin ilk sezonlarında Howard ile olan arkadaş ilişkisinde kendisinin kadın rolünde olduğu diğer karakterler tarafından sık sık gündeme getirilmiş olsa da Raj kesinlikle gay olmadığını savunur. Altıncı sezonda Lucy adlı bir karakterle çıkmaya başlar, fakat Lucy de kendisi gibi asosyaldır ve Raj onu arkadaşlarıyla tanıştırmak istediğinde korkup Raj’dan ayrılır. Kalbi kırılan Raj bu durumu Penny’ye anlatır ama o esnada alkol almamıştır, farkında olmadan bu şekilde seçici konuşmazlık sorununun üstesinden gelir. Yedinci sezonda dermatolog olan Emily ile çıkmaya başlarlar ve ilişkileri bir sezon boyunca devam eder. Raj’ın ayrıca Cinnamon adlı Yorkshire Terrier cinsi bir köpeği vardır ve köpeğiyle olan tuhaflık derecesinde yakın ilişkisi diğer karakterler tarafından sürekli dalga konusu olur.

Raj karakteri için oldukça *duygusal, efemine, romantik* fakat bazen *içten pazarlıklı* ve *sinsi* denebilir.

3.1.3. Dizinin Amerikan ve Türk Televizyonlarında Yayınlanma Süreci

The Big Bang Theory ilk olarak 2006/07 yayın sezonu için düşünülse de pilot bölümü ilk başta seçilmedi. Kabul edilmeyen bu pilot bölümde sadece Sheldon ve Leonard karakteri bulunmaktaydı. Daha sonra dizi tekrar gözden geçirildi ve pilot bölüme Penny, Raj ve Howard karakterleri de eklendi. Dizi CBS tarafından Mayıs 2007’de 13 bölümlük bir antlaşmayla 2007/08 sezonu için kabul edildi. Dizinin ilk bölümü Amerika’da CBS kanalında 24 Eylül 2007 tarihinde gösterildi. Dizi ilk başta en çok izlenen programlar listesinde aşağılarda yer alsa da zaman içerisinde bu listede gittikçe yükselmeye başladı ve 2011/12 sezonunda Amerika’nın en çok oy alan sitcomu ve televizyonda en çok izlenen 8. program oldu. 6. sezonu boyunca ortalama 18.68 milyon izleyicisi olan dizi televizyonda en çok izlenen 3. program oldu. *The Big Bang Theory*, Mart 2014’te 2016/17 sezon döneminde 10. sezona kadar uzatılmaya karar verildi. 7. sezonu boyunca Amerika’da en çok izlenen televizyon programı oldu.⁴⁰

Amerika’da bir televizyon ve radyo kuruluşu olan CBS, ABD’nin en büyük radyo ağı olduktan sonra zamanla yine Amerika’daki en büyük üç televizyon şirketi arasına girdi. CBS kanalının gündüz kuşağında yarışma programları, pembe diziler ve talk şovlar; akşam kuşağında ise çeşitli diziler ve filmler gösterilir. Kanalda ayrıca hafta içi ve hafta sonu sabahları haber programlarıyla hafta sonları öğleden sonra spor programları yer alır. Çocuklar ve gençler için de gündüz ve akşam kuşaklarında farklı programlar ve filmler bulunmaktadır. CBS kanalı genel olarak orta yaş ve üstü bir izleyici kitlesine sahip olsa da kanalda farklı yaş gruplarına hitap edecek programlar da gösterilmektedir.⁴¹

Dizi Türkiye’de Amerika’daki yayından bir yıl sonra 2008 yılında CNBC-e kanalında ilk defa gösterilmiştir. 2000 yılında kurulan ve 2015 yılında kapanan CNBC-e yayınlarını gündüz ve akşam kuşağı olarak ikiye ayırmıştır. Gündüz kuşağında ekonomi ile ilgili haberleri verirken akşam kuşağında dünyada yaygın olarak izlenen

⁴⁰ (Çevrimiçi) <http://the-big-bang-theory.com/about/>, 22 Ocak 2017.

⁴¹ (Çevrimiçi) <https://en.wikipedia.org/wiki/CBS#Programming>, 22 Ocak 2017.

ödüllü dizileri ve ünlü yönetmenlerin filmlerini çoğunlukla orijinal dilde Türkçe altyazılı olarak ya da bazen seslendirme ile yayınlamaktaydı. Hafta sonları Nickelodeon kuşağında ise çocukları hedef almıştır.⁴²

Türkiye’de CNBC-e kanalının akşam kuşağının belirli bir izleyici kitlesi bulunmaktaydı. Bu kitle genelde okuyan, çalışan ya da belirli bir bilgi birikime sahip izleyicilerden oluşmuştur. Kanalda yayınlanan yabancı diziler Türk toplumunun ilgi ve merakla izlediği diğer Türk kanallarında gösterilen Türk yapımı dizilerle kıyaslandığında kanalın sınırlı ve özel bir hedef kitlesinin olduğundan bahsetmek mümkündür. Gösterilen dizi ve filmlerin çoğunlukla Türkçe altyazılı olarak yer alması genel Türk izleyicisi için bir dezavantaj olup bu dizileri tercih etmemelerine sebep olmuştur. Bir diğer husus da dizilerin konularının çoğunluk açısından ilgi çekici bulunmamasıydı. CNBC-e kapanmadan önceki son birkaç yılda daha fazla izleyiciye ulaşmak için gösterimlerini bazen Türkçe seslendirmeli yapmıştır.⁴³

3.1.4. Dizinin Amerika ve Türkiye’deki Hedef İzleyici Kitlesi

The Big Bang Theory içerisinde birçok bilimsel konu, gönderme ve terim bulundurur. Dizideki dört ana karakter bilim alanında çalıştıklarından ve bilime yoğun bir ilgi duyduklarından dizideki esprilerin bazıları bu bilimsel konular üzerinden döner. Ayrıca bu karakterlerin rol yapma ve bilgisayar oyunları, fantastik ve bilim kurgu türü kitaplar ve programlar (Star Wars, Star Trek, The Lord of The Rings, vb.), çizgi romanlar, Comic Con (kostümlü çizgi roman etkinliği) ve astronomi gibi ortak ilgi alanları vardır. Dizideki şakalar bazen de karakterlerin bu ilgi alanlarıyla alakalıdır. Zaman zaman diziye davet edilen konuk oyuncular da yine bilimle uğraşan ünlüler ya da diğer fantastik-bilim kurgu türündeki programların oyuncularından seçilir.

Dizideki ana karakterler bilimle uğraşan insanlar olduğu için dizinin seyirci kitlesinin bir kısmı bu karakterler gibi bilimle uğraşan izleyicilerden oluşur. Gerek

⁴² (Çevrimiçi) <http://tr.wikipedia.org/wiki/CNBC-e>, 22 Ocak 2017.

⁴³ (Çevrimiçi) http://www.halklailiskiler.com.tr/Hepsinden_farkli_CNBC-e_.php, 22 Ocak 2017.

Amerika’da gerek Türkiye’de bu fan kitlesi içerisindeki izleyiciler dizideki dört ana karakterlerle benzer ilgi alanlarına sahip olanlar veya toplumda “inek” (nerd/geek) olarak etiketlenmiş ya da kendilerini öyle hisseden bireylerdir. Bu izleyici kitlesi dizide kendi ilgi duydukları alanlarda ya da hâkim oldukları konularda espri yapıldığında şakaları anlamakta zorlanmazlar, ayrıca kendilerini gerçek hayatta bu karakterlerle bağdaştırdıkları için diziyle farklı bir duygusal bağ kurarlar ve bu şakalar onlara komik gelir.

Öte yandan bu alanlardan hiçbirine ilgisi olmayan ve dizide bahsedilen bilimsel unsurlara uzak kalan seyirci de yine şakaları anlayıp bu şakalara gülebilir. Çünkü dizinin karakterleri sık sık bahsettikleri konuları açıklar ya da konuştuklarından hiçbir şey anlamayan Penny’ye bunları açıklamak zorunda kalırlar. Zaten dizinin amacı bu konuları izleyiciye anlatmak, onların anlamasını sağlamaktan ziyade bu konular üzerinden espri yapmak ve izleyiciyi güldürmektir ve izleyici konudan bihaber olsa da karakterlerin jest ve mimiklerinden, tonlamalarından orada mizahın var olduğunu bilir. Ayrıca dizinin merkezindeki mizah noktası, her ne kadar kendi alanlarında başarılı ve üstün zekâlı olsalar da, bu dört ana karakterin asosyalliğinden ve sosyal hayata karşı kendilerini soyutlamalarından ötürü diğer insanlarla ve farklı sosyal çevrelerde iletişim konusunda oldukça zorlanmaları ve kendilerine göre “sıradan” ya da “normal” olan insanları ve tepkilerini anlamakta güçlük çekmeleridir. Bu açıdan izleyicinin böylesine bir zıtlıktan kaynaklı esprileri anlayıp gülmesi için belirli bir bilgi birikimine ya da arka plan bilgisine sahip olması gerekmez.

Maclean’s dergisi editörü Jaime Weinman bir internet sitesinde yayınlanan “Why Are 23.4 Million People Watching *The Big Bang Theory*?” başlıklı yazıda dizinin mizahının bilimle uğraşmayanlara da hitap etmesiyle ilgili şu yorumları yapar:

Big Bang, dizide üstü kapalı göndermeleri herkes olayı anlayabilsin diye açıklamalarla dengede tutarak mizahını ulaşılır kılmaktadır. Espriler asla sadece bilimle alakalı olmayıp karakterlerin çatışmaları ya da inatçılıklarıyla alakalıdır. Göndermelerin rolü diziye gerçekçilik katmaktır.^{44 45}

⁴⁴ Weinman, (Çevrimiçi) <http://www.vulture.com/2014/05/big-bang-theory-ratings.html>, 22 Ocak 2017.

⁴⁵ Çevirisi tarafımdan yapılmıştır.

The Big Bang Theory dizisinin hem Amerika’da hem de Türkiye’de lise ve üniversite öğrencileri ve çalışan yetişkin gruptan oluşan 14-49 yaş arası bir hedef kitlesi bulunduğundan bahsetmek mümkündür. Ayrıca diziyi takip eden çalışmayan ya da emekli orta yaş ve üzeri bir izleyici kitlesi de bulunmaktadır (çevrimiçi).⁴⁶

Dizi ilk bakıldığında sadece belirli bir izleyici kitlesi olduğunu düşündürse de her yeni sezonda gittikçe artan ve toplumun her kesiminden olan bir izleyici kitlesine ulaşmayı başarmıştır. Çünkü ilk başta dizideki karakterler gerçek hayatta karşılaşamayacağımız insanlar gibi görünse de aslında herkes dizideki karakterlere benzer karakteristik bir özelliği kendinde ya da çevresinde görebilir.

Amerikalı editör ve yapımcı Kris Thom White “Why is The Big Bang Theory (TV series) so popular? Why is it so popular with mainstream viewers?” adlı internet yazısında izleyicinin dizideki karakterlerle bağ kurabilmesini ve dizinin geniş kitlelere hitap etmesini şu sözleriyle açıklar:

Bireysel olarak dizideki karakterlerin her birinin belirli bir izleyici kitlesi vardır. Leonard diğer karakterlere göre daha bilinçlidir ve izleyiciyi ilk bakışta o çeker. Sadece normal bir çocuk olmak isteyen bir *inektir* fakat asla bilgisinden utanmaz. Gerçek hayatta sürekli kendilerini dışlanmış hisseden Leonard gibi pek çoğu vardır ve bu açıdan kendilerini bu karakterle özdeşleştirirler. Big Bang insana odaklandığı sürece geniş kitlelere hitap edecektir.^{47 48}

3.2. TBBT⁴⁹ Altyazı Çevirisinde Mizah Analizi Yöntemi

Bütünce analizinde “The Big Bang Theory” dizisinin üçüncü sezonundaki 23 bölümde bulunan mizah unsurlarının Türkçe altyazı çevirisine aktarım süreci ele alınacaktır. Dizinin Türkiye’de sadece CNBC-e kanalında gösterimi için yapılan

⁴⁶ (Çevrimiçi) http://bigbangtheory.wikia.com/wiki/The_Big_Bang_Theory, 22 Ocak 2017.

⁴⁷ Kris Thom White, (Çevrimiçi) <http://www.quora.com/Why-is-The-Big-Bang-Theory-TV-series-so-popular-Why-is-it-so-popular-with-mainstream-viewers>, 22 Ocak 2017.

⁴⁸ Çevirisi tarafımda yapılmıştır.

⁴⁹ TBBT kısaltması dizi adı olan The Big Bang Theory’nin kısaltılmış halidir.

çevirileri incelenecek, dizinin hayranları tarafından yapılan ve internet ortamındaki diğer altyazı çevirileri bütüncü analizinde yer almayacaktır. Dizideki mizah unsurları Juan José Martínez-Sierra tarafından oluşturulan sekiz mizah kategorisine göre sınıflandırılacak ve kaynak metinden hedef metne altyazı çevirileri karşılaştırmalı olarak incelenip tartışılacaktır.

Juan José Martínez-Sierra “Translating Audiovisual Humour. A Case Study” (“Görsel-İşitsel Metinlerde Mizah Çevirisi. Bir Durum Çalışması”) adlı çalışmasında *The Simpsons* adlı animasyon televizyon programındaki mizah unsurlarının İngilizceden İspanyolcaya dublaj çevirisinde karşılaşılan dilbilimsel ve kültürlerarası engellerle nasıl başa çıkıldığını betimleyici ve söylemsel bir analiz yaparak ortaya koymuştur. Çalışmada yapılan analiz görsel-ışitsel metinlerdeki mizah unsurları sınıflandırmalarına ve birçok çeviri bilim ve edim bilim çalışmalarına dayandırılmıştır. Bunlar hedef ve kaynak metindeki mizah unsurlarının sayısını belirleyip analiz etmek, hedef metne yansıtılabilen kaynak metindeki mizah yüzdeliğini ölçmek, animasyon serilerinde mizah üzerine gözlem yapmak ve son olarak görsel-ışitsel metinlerde mizah çevirisindeki çeviri eğilimlerini listelemek için kullanılmıştır (Martínez-Sierra, 2006).⁵⁰

Söz konusu çalışmanın amacı ilk olarak bağıntı kuramı, betimleyici çalışmalar ve belirli kültürlerarası iletişim yaklaşımları aracılığıyla görsel-ışitsel çeviride mizah analizi için bir metot oluşturmaktır. İkinci olarak görsel-ışitsel metinlerde bazı çeviri yöntemlerini tanımlamak ve son olarak görsel-ışitsel metinlerde mizah çevirisindeki çeviri normlarının varlığını onaylamak ya da reddetmek amacıyla yapılacak gelecekteki çalışmalara yardımcı olabilecek çeviri eğilimlerini tanımlamaktır.

Sierra bu çalışmasında, Patrick Zabalbeascoa’nın “Translating Jokes for Dubbed Television Situation Comedies” (“Dublajlı Televizyon Durum Komedilerinde Mizah Çevirisi”) adlı makalesindeki mizah sınıflandırmasından yararlanmıştır. Söz konusu çalışmada Zabalbeascoa İngiliz komedi dizilerindeki mizah unsurlarının İspanyolca ve Katalanca dublaj çevirilerine nasıl yansıtıldığını özellikle sözcük

⁵⁰ Juan José Martínez-Sierra tarafından 2006 yılında yazılan “Translating Audiovisual Humour. A Case Study” 8”Görsel-İşitsel Metinlerde Mizah Çevirisi. Bir Durum Çalışması”) adlı makaleden alınan kısımlar tarafımda çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

oyunlarının çevirilerine odaklanarak incelemiştir. Bu çalışmada Zabalbeascoa mizah çevirmenin kullanabileceği altı mizah kategorisi belirlemiştir (Zabalbeascoa, 1996: 235-257).⁵¹ Sierra ise, bu 6 mizah kategorisini genişleterek 8 mizah kategorisi oluşturmuştur (Sierra, 2006: 289-296).

I. Bir kültüre yerleşmiş kültürel ya da metin içi özelliklere atıfta bulunan toplum ve kurum unsurları (Community-and-Institutions Elements refer to cultural or intertextual features that are rooted and tied to a specific culture)

Bu kategorideki mizah unsurları *siyasetçileri, ünlüleri, kurumları, gazeteleri, kitapları, filmleri* vb. içerebilir. Yapılan gönderme açık ya da üstü kapalı, görsel ya da işitsel olabilir. Mizah unsurları belli bir kültüre ait bazı özel kavramların izleyicide çağrışım yapması için kullanılır (Sierra, a.e., s.289). Bu gruptaki şakalar sadece kaynak metin izleyicisi tarafından anlaşılacağı için bu şakaların hedef metne aktarımında uyarlama (adaptation) yoluna gidilebilir (Zabalbeascoa, a.g.e., s.252).

II. Bir topluma özgü mizah unsurları - bazı toplumlarda diğerlerine göre daha popüler olan konular, kültürel bir özellikten ziyade bir tercih durumu (Community-Sense-of-Humour Elements)

Bu kategorideki mizah unsurları herhangi bir kültürel kavramdan bağımsız *belirli bir topluluğa ait nesiller boyu aktarılmış bilgi, tecrübe, inanış ve değer birikimleriyle* ilgilidir. Bu mizah kategorisindeki şakalar her ulus tarafından hoş karşılanmayabilir. Örneğin bazı toplumlar kendileriyle dalga geçebiliyorken bazıları başkalarının hatalarına gülmeyi tercih edebilir. Bu türdeki mizah dini, tarihi ya da kültürel olgulara dayandırılabilir. Zabalbeascoa bu türün en tartışmalı tür olduğunu ve hakkında daha çok araştırma yapılması gerektiğinden bahseder. Çevirmen bu tür şakaları hedef metne yansıtırken kültürel ikame (cultural substitution) stratejisini kullanabilir (a.e.).

Sierra, bu kategorideki mizahın ayrıca bazı toplumlarda ya da topluluklarda diğerlerine göre daha popüler olan konularla ilgili olduğunu ve bunun kültürden bağımsız bir tercih durumu olabileceğini belirtmiştir (Sierra, a.e.g., s.291). Bu

⁵¹ Patrick Zabalbeascoa'nın 1996 yılında The Translator dergisinde yayımlanan "Translating Jokes for Dubbed Television Situation Comedies" ("Dublajlı Televizyon Durum Komedilerinde Mizah Çevirisi") adlı çalışmasından alınan bölümler tarafımdan çevirisi yapıp yorumlanmıştır.

bağlamda, çalışmanın analiz kısmında bu kategorideki mizah örnekleri bilimle uğraşan ya da bilim kurgu alanına meraklı kişilerden oluşan bir topluluğa özgü konularla ilgili olarak sıralanmıştır. Öte yandan, Zabalbeascoa'nın tanımı doğrultusunda, belirli bir kültüre ait ifadelerle elde edilen mizah da bu kategori altında açıklanmıştır.

III. Dilsel unsurlar (Linguistic Elements)

Sözcük oyunları, dil sürçmeleri, mecaz anlam, deyimler, atasözleri gibi üst dilsel ifadeler bu kategoride incelenir. Eş sesli ve çok anlamlı sözcükler ya da bir fiilin iki isimle birlikte kullanılması bu gruba örnek olarak verilebilir. Kaynak ve hedef dilin birbirine benzer olduğu metinlerde sözcüğü sözcüğüne (calque) çeviri yapılabilir. Öte yandan kaynak ve hedef dil birbirinden farklı yapıdaysa ikame (substitution) yöntemine başvurulabilir ya da hedef metinde değişiklikler yapılabilir (a.e., s.253).

IV. Görsel unsurlar (Visual Elements)

Bu kategorideki mizah görsel olarak aktarılan bilgi sonucu ortaya çıkar. *Oyuncuların jestleri ve yüz ifadeleri* ya da seyircinin ekrandaki karakterden daha çok şey bilip gördüğü sahneler görsel mizaha örnektir (alıntı Vázlerová, 2011: 24).

Görsel mizah kategorisi iki kısımdan oluşur: izleyicinin ekranda gördükleriyle ortaya çıkan mizah ve tamamen görsel görünse de gerçekte dilsel bir şakanın görsel kodlanmış versiyonuyla yapılan mizah. İkinci tür mizah bu yüzden dile bağımlıdır, bu türe örnek olarak İngilizcede düğme anlamın gelen “button” sözcüğü gösterilebilir. Ekranda düğme imgesinin gösterilmesi ile ilk anlamından ziyade sessiz olmak anlamında kullanılan “button (up) your lip” deyimine gönderme yapılıyor olabilir. Dilsel ve dilsel olmayan unsurların etkileşimiyle ortaya çıkan mizahı hedef metne aktarırken çevirmen telafi (compensation) yoluna gidebilir fakat görsel unsurları aktarırken teknik kısıtlamalardan ötürü hiçbir değişiklik yapamaz. Zabalbeascoa ilerde teknolojiye gelişmelerle bu kısıtlamalarının önüne geçilebileceğinden ve bu tür görsel unsurların da değiştirilerek hedef metne aktarılabileceğinden bahseder (Zabalbeascoa.g.e., s.253-254).

V. Grafik unsurları (Graphic Elements)

Ekrana yerleştirilmiş yazılı bir mesaj aracılığıyla ortaya çıkan mizah unsurlardır (Sierra, a.g.e., s.291).

VI. Dil ötesi unsurlar (Paralinguistic Elements)

Bağırma, iç çekme, kahkaha gibi duygu ifadeleriyle ilgili tonlama, ritim, tını, yankı gibi sesin *dilsel olmayan nitelikleri* bu gruba dâhildir (a.e.).

VII. Örtük mizahi unsurlar (Non-Marked – Humorous)

Diğer kategoriler gibi kolayca belirlenemeyen ama yine de mizahi değer taşıyan örneklerdir. Sesli ya da görsel biçimde ve belirgin ya da örtük olarak ifade edilebilir (a.e., s.292).

VIII. Ses unsurları (Sound Elements)

Ses unsurlarına dayalı mizah sesler ve konuşmanın dilsel olarak anlamlı olmayan üst dilbilimsel özelliklerinden oluşur (alıntı, Vázlerová, 2011: 25). Dilsel olmadığı için bu unsurlar çevrilmeden hedef metne direkt aktarılır (Sierra, a.g.e., s.292).

3.2.1. TBBT Altyazı Çevirisinde Mizah Analizi

I. Bir Kültüre Yerleşmiş Kültürel ya da Metin İçi Özelliklere Atıfta Bulunan Toplum ve Kurum Unsurları (Kaynak kültürdeki siyasetçiler, ünlüler, etkinlikler, kitaplar, filmler,...)

S3B1⁵²

KM⁵³: WOLOWITZ: Oh, right. And I do? My people already crossed the desert once. We're done.	HM: Tabii ya. Ben gitmek istiyorumuyum? Halkım çölü bir kez geçti zaten. Sıramızı savdık.
--	---

⁵² S3B1 3. Sezon 1. Bölüm bilgisinin kısaltılmış halidir ve bütüncü analizi boyunca repliklerin ait olduğu sezon ve bölüm bilgileri bu şekilde kısaltmalarla verilecektir.

⁵³ Bütüncü analizi boyunca kaynak metne ait replikler kutucuğun sol tarafında, bu repliklerin hedef metne çevirileri kutucuğun sağ tarafında gösterilecektir.

Sheldon, arkadaşları kendini Kuzey Kutuptaki çalışmasıyla ilgili kandırdığı için evi terk edip memleketine Teksas'a dönmüştür. Leonard, Wolowitz ve Koothrappali'den Sheldon'ı Teksas'tan alıp tekrar eve getirmesini ister. Wolowitz Yahudi'dir, burada bahsedilen konu Yahudilerin Mısır'dan ayrılışının ardından vaat edilmiş topraklara ulaşmak için 40 yıl boyunca çölde dolaşmalarıdır. Wolowitz Pasadena'dan Sheldon'ın Teksas'ta bulunduğu il Galveston'a giderken geçecekleri Chihuahuan Çölü'nü kastederek bu iki olay arasında bağlantı kurar. Bir bakıma Chihuahuan Çölü'nü bir *metafor* olarak kullanarak Yahudilerin çölde dolaşmalarına göndermede bulunur. Bu bağlamda bu örnek Attardo ve Raskin'in *Sözlü Mizah Genel Kuramı*ndaki altı bilgi kaynağından biri olan *mantık mekanizması* kategorisinde yer alabilir. Replikte *mecaz* kullanılarak mizah sağlanmıştır. Aslında dizinin izleyicilerinden bu konuyla ilgili arka plan bilgisi olmayanlar için mizah yine de kaybolmaz, çünkü izleyici Wolowitz'in Yahudi olduğunu bildiği için bu sözden bahsedilenin Yahudi toplumunun başından geçen bir olay olduğu çıkarımını yapar.

S3B1

<u>WOLOWITZ:</u> Sorry, I'll take a diet Yoo-hoo if you have it.	Özür dilerim. Varsa bir şekersiz Yoo-hoo rica ediyorum.
---	---

Yoo-hoo Amerika'da ünlü bir çikolatalı içecek markasıdır. Çevirmen burada ödünç alma stratejisini kullanarak sözcüğü hedef dile direkt aktarmıştır. Kaynak kültüre ait olmayan izleyicinin bunun ne olduğunu bilmemesi mizah kaybına yol açabilir, fakat yine de bunun öncesinde Wolowitz, Sheldon'ın annesinden bira istemiştir, annesi evlerinde alkolün bulunmadığını söylemesi üzerine bu cümleyi sarf etmiştir. İzleyici bağlantı kurarak bu içeceğin alkolsüz bir içecek olduğunu çıkarabilir, bu noktada mizah tam anlamıyla kaybolmaz.

Buradaki mizah olayı, temel mizah kuramları açısından *uyuşmazlık* kuramıyla açıklanabilir. Sheldon'ın annesi dindar bir kadındır ve evinde inancı gereği alkol bulundurmaz. Wolowitz'in de aslında bunu bilmesine rağmen bira istemesi bir zıtlık yaratır.

Bu örnek aynı zamanda Patrick Zabalbeascoa'nın "Mizah ve çeviri- disiplinler arası bir kavram" ("Humor and translation- an interdiscipline") adlı çalışmasında, çevirmenin mizahı aktarma sürecinde dikkat etmesi gereken hususlardan biri olan *seyircinin profil özellikleriyle sınırlanmış* mizah kategorisinde de incelenebilir. Buradaki mizah aktarımında kültür kısıtlamasından bahsedilebilir. Kaynak metin izleyicisi Yoo-hoo adlı içeceğe aşınadır, fakat hedef metin izleyicisi bu içeceğin ne olduğunu bilemeyeceği için mizah kaynak metinle eşit derecede hedef metne aktarılamayabilir.

S3B3

<u>PENNY:</u> Oh man, did the Kiss Army repeal "don't ask, don't tell"?	Eyvah! Kiss Ordusu, cinsel tercihi açıklama izni veriyor mu artık?
--	--

Çevirmen notu⁵⁴: *Kiss Army*: Kiss grubunun resmi hayran sitesi/kitlesi. "*Don't ask, don't tell*": ABD Ordusunun askeri personel için "Cinsel tercih sorma, cinsel tercihinin söyleme" kuralı. *Repeal, don't ask don't tell*... sloganlı bir karşıt kampanya varmış. İki laf birleştirilip şu espri yapılmış: *Kiss Ordusu, "sorma, söyleme" kuralını iptal mi etti?* Bu espri bize yabancı. Şöyle harmanladım: "Kiss Ordusu, cinsel tercihi açıklama izni veriyor mu artık?"

Burada bahsedilen *don't ask, don't tell (sorma, söyleme)* kuralı ABD'de eşcinsellerin orduda görev almalarıyla ilgili bir dönem boyunca izlenen politikadır. Sonrasında *repeal, don't ask don't tell (sorma, söyleme kuralını iptal et)* olarak karşıt bir eylem süreci gelmektedir. *Kiss Army* sahne şovları, kostümleri ve makyajlarıyla meşhur Amerikalı hard rock grubu Kiss'in hayran kitlesinin ismidir. Dizide Penny Raj ile Howard'ın arasında ikisinin birbirlerine bile söyleyemediği gizli bir eşcinsel bağın olduğunu düşünür, bu yüzden Howard'ı gotik tarzda kıyafetler içinde görünce yukarıda bahsedilen iki kavramı birleştirip bir espri yapar. Bu noktada mizah hedef

⁵⁴ Çevirmen notunun eklenmesi, çevirmenin söz konusu replikteki mizah unsurunun aktarımı konusunda aldığı kararın gerekçesini görebilmek açısından önemlidir. Bu çalışmada, mizah unsurunun aktarımını daha iyi anlayabilmek için, çevirmen notlarına zaman zaman başvurulmuştur.

kültüre kaynak kültürdeki gibi taşınmaz çünkü hedef dilin izleyicisinin *Kiss Army* kitlesinden ve ABD ordu kuralından haberi olmayabilir, bu nedenle burada hedef dilin izleyicisi, Penny'nin ne demek istediğini tam olarak anlamayabilir ve o zaman da mizah kaybolur.

Bu replikte, Penny Howard'ı *hedef* seçer ve onun gotik tarzı görüntüsüyle alay eder. Howard ve Raj arasında olduğunu düşündüğü eşcinsel bağa, Amerikan ordusundaki ilkeye (don't ask, don't tell= cinsel tercihi sorma, cinsel tercihi söyleme) dayanarak göndermede bulunur. Bu sahnede iki şekilde mizah ortaya çıkar. İlkinde, Howard'ın kıyafetlerinin sürekli giydiği kıyafetlerden farklı olmasıyla *uyuşmazlık* sonucu görsel mizah oluşur. Diğerinde ise Penny'nin Howard'ın görüntüsüyle ve Rajla olan ilişkisiyle dalga geçerek onlara karşı bir tür *üstünlük* seğilemesiyle mizah ortaya çıkar.

S3B4

KOOTHRAPPALI: You know, he's British. I'm Indian. Ever since Gandhi, they haven't liked us very much.	Anla işte. Adam, İngiliz. Ben, Hintliyim. Gandhi'den beri bizi pek sevmiyorlar.
---	---

Bu replikte Raj, Hindistan'ın ünlü siyasi ve ruhani lideri Gandhi'nin İngiltere'ye karşı başkaldırdığı ve İngilizlerin Hindistan'ı terk etmelerini istediği için o dönemden beri İngilizlerin Hintlileri sevmediği ve bu yüzden de işe alınmadığı çıkarımını yapıyor. Buradaki mizahı anlamak için gerek kaynak kültürde gerekse hedef kültürdeki izleyicinin konuyla ilgili arka plan bilgisine sahip olması gerekir. Öte yandan seyirci, bunu bilmesede İngilizlerin Gandhi'yi ve dolayısıyla Hintlileri sevmediği çıkarımını yapabilir. Buradaki mizah *üstünlük kuramı* açısından açıklanabilir. Bu sahnede Raj, İngilizlerin kendilerini Hintlilerden üstün gördüklerini ima eder. Etnik kimliğinden dolayı işe alınmadığı için mağdur olan kendisidir ve bu durum doğal olarak hoşuna gitmez.

S3E10

<u>KOOTHRAPPALI:</u> Ha-ha! Eat my dust, racially-stereotypical plumber.	Ha ha! Nal topla bakalım seni ırksal basmakalıp tip tesisatçı seni.
---	---

Çevirmen notu: “ırksal basmakalıp tip”... *racially stereotype*

Çizgi filmlerde kızıl derilinin hep haşın, Japonun hep karateci, zencinin hep hayvan gibi betimlenmesiyle ABD’de çocukların bu “ırksal basmakalıp tipler” önyargısıyla büyüdüklerine dair homurtulardan çıkan terime atıf yapılıyor.”

Bu sahnede Raj ve Sheldon oyun konsolunda *Mario Kart* oyununu oynamaktadır, oyun *Super Mario* karakterlerinin birbirleriyle yarıştığı bir çeşit araba yarışı oyunudur. Raj’ın Sheldon’ı yenmesi üzerine söylediği *eat my dust* İngilizcede herhangi bir oyunda rakibini yendiğinde söylenen deyimsel bir ifadedir. Çevirmen bu ifadeyi hedef dilde yine herhangi bir rekabette ya da oyunda kaybettiğinde karşı tarafın söylediği *nal topla* deymiyle ikame etmiştir.

Super Mario, Japonlar tarafından yaratılmış İtalyan bir tesisatçı olan bir oyun karakteridir. Mario’nun İtalyan ırksal basmakalıp özellikleri taşıdığı tartışılır (dış görünüşü, bozuk İngilizcesi, vs.). Kaynak kültürde bahsedilen bu ifade hedef kültürde çok yaygın kullanılmamaktadır, bu yüzden Mario’nun basmakalıp bir tip olduğu fikri hedef kültürdeki izleyicinin bilgisi dâhilinde değilse burada mizah aktarımı tam olarak sağlanamayabilir.

Bu sahnede Raj, Sheldon’ı oyunda yendiği için kendini *üstün* hisseder ve Sheldon’ın karakterini *hedef* göstererek onla dalga geçer. Mizah bu replikte birden çok unsurun (deyimsel ifade “eat my dust”, kültürel gönderme “Amerikalıların ırkçılığa karşı bakış açısı”, üstünlük sergileme) bir arada kullanılmasıyla ortaya çıkmaktadır.

S3E8

<u>KOOTHRAPPALI:</u> We did it. We have the West Coast feed of HBO.	-Başardık. HBO’nun batı kıyısı yayını yakaladık. -Of! Gerçek Cinsellik programı.
--	---

<u>WOLOWITZ:</u> Ooh, "Real Sex." <u>KOOTHRAPPALI:</u> Big deal. Every time I watch that show it's old women putting condoms on cucumbers.	-Öyle böyle değil. Bunu ne zaman izlesem, yaşlı kadınlar salatalıklara susturucu takıyor.
--	--

Çevirmen notu: “Real Sex... adlı programmış. RTÜK’e uymazsa, önerim:“-Of! Kırmızı nokta.” Yaşlı kadınlar hıyarlara kondom geçiriyor... diyor. Susturucu lafı daha önce CNBCE2de kullanılmış. Princeton’lu sözlük yazarları da uygun ve komik bulmuşlar. Yine de bu cümle RTÜK’ü kasar diyorsanız tek önerim şudur:“...izlesem, yaşlı kadınlar zerzevata bir kılıf uyduruyor.”

Bu bölümde Raj, Wolowitz ve Leonard göktaşı yağmurunu izlemek için çöle kamp yapmaya giderler. Uydudan HBO kanalının batı yakası yayını yakalarlar. *HBO* Amerika’nın ünlü televizyon kanallarından biridir, *Real Sex* de bu kanalda yayınlanan bir programdır. Bu program 90’lı yıllarda insanların cinsel hayatını inceleyen bir tür belgesel serisidir. Her bir bölüm cinsellikle ilgili güncel akımlardan ve sokak röportajlarından oluşur. Raj ne zaman bu programa denk gelse görmek istediğinden ziyade yaşlı kadınların ekranda çıkmasından yakınıyor. Burada Raj’ın beklentisi (erotik sahne göreceğini düşünmesi) ve beklentisinin gerçekleşmemesi (yaşlı kadınların sahnede görünmesi) arasında bir *uyuşmazlık* olmasıyla mizah ortaya çıkmaktadır.

Çevirmen açıklık kazandırmak için bu programın ismini hedef dile çevirerek aktarmıştır. Sonrasında gelen replikte ise *kondom* sözcüğünü sansürden dolayı hedef dilde kullanamamış, onun yerine *susturucu* sözcüğünü kullanmıştır. Kaynak dilde direkt olarak bahsedilen bu durumu böylelikle hedef dile metaforik bir şekilde aktarmış, mizahı taşımayı başarmıştır.

S3E19

<u>WOLOWITZ:</u>	N’aptın Romeo? Vücudunu akçaagaç
-------------------------	---

What'd you do, Romeo? Did you pour maple syrup all over your body and ask her if she was in the mood for a short stack?	şurubuna bulayıp, kıza da sıyırmak ister mi diye sordun?
---	--

Çevirmen notu: “SHORT STACK... diyor. Anlamını tam bulamadım. Fakat işin içinde şerbet falan varsa, şerbet döküp yalamak ekseninde bir şeydir diye tahmin ediyorum. Sıyırmak... dedim.”

Leonard’ın Penny ile ilgili bir sorun yaşadığını tahmin eden arkadaşları bu sorunun ne olduğuyla ilgili fikir yürütürler. Wolowitz’in bu replikte bahsettiği *maple syrup* kaynak kültürde özellikle kahvaltılarda ve Şükran Günü’nde kreple yenilen hedef kültürdeki pekmeze benzeyen akçaağaç şurubudur. Çevirmen bu ifadenin hedef metne birebir çevirisini yapmıştır. Hedef kültür izleyicisi kendi kültüründe olmadığı için bunu zihninde canlandırmakta zorlanabilir.

Short stack ifadesi kaynak dilde iki ya da üç tane krep (*pancake*) demektir. Aynı zamanda kaynak kültürde kısa boylu birine boyundan dolayı hakaret ederken de kullanılan bir ifadedir. Kaynak metinde Wolowitz söz oyunu yaparak Leonard’ı hem krepe benzetmiş, hem de kısa boyuyla dalga geçmiş ve Leonard karşısında bir *üstünlük* sergileyerek mizahı ortaya çıkarmıştır.

Çevirmenin hedef dilde kullandığı *sıyırmak* ifadesi repliğin gidişatına uysa da hedef kültür izleyicinin algıladığıyla kaynak kültür izleyicisinin algıladığı aynı değildir. Öte yandan mizah aynı şekilde olmasa da hedef kültüre taşınmıştır.

S3E20

<u>LEONARD:</u> I'm pretty sure Martha Stewart never got naked with a room full of big, fat Japanese guys. <u>KOOTHRAPALI:</u>	-Çok eminim Martha Stewart asla bir sürü şişman Japonla aynı odada çıplak kalmamıştır. -Orasını bilemezsin. Hapis insanları değiştirir.
---	---

You don't know that. Prison changes people.	
---	--

Raj, bilgisayarda Martha Stewart'ın içinde bulunduğu bir fotoğrafı Leonard'a gösterir ve bunun gerçek olup olmadığını sorar. Martha Stewart, Amerikalı ünlü işkadını, yazar ve televizyon sunucusudur. *ImClone Systems* adlı şirketteki hisselerini tüyo alarak sattığı için hile yaparak haksız kazanç suçlamalarından dolayı bir dönem hapis yatmıştır. Kaynak kültürde çok iyi tanınan bu isim hedef kültür izleyicilerinin hepsi tarafından bilinmeyebilir. Öte yandan hedef kültürde dizinin yayınlandığı kanalda ayrıca Martha Stewart'ın programı da gösterildiği için bu kanalı takip eden izleyicilerin Martha Stewart'ı tanınması ve bu olaylardan haberdar olması muhtemeldir. Yine de izleyici bu replikte Martha Stewart'ı tanımasa bile hapse girdiğini tahmin eder, bu bağlamda mizah kaynak kültürdeki etkide olmasa da hedef kültüre taşınmış olur.

Bu sahnede *uyuşmazlık* kuramıyla mizah sağlanmıştır. *Sade, düzgün bir karakteri* olan (televizyon programında ünlülerle birlikte yemek yapan, yemek kitapları yazan) ünlü sunucu Martha Stewart'ın erotik bir fotoğrafta yer alması arasındaki uyuşmazlık mizahı oluşturmaktadır.

S3E21

<u>KOOTHRAPPALI:</u> Oh, come on. I don't want to sit by myself. <u>SHELDON:</u> That's what Typhoid Mary said, and clearly her friends buckled.	-Yapma yahu. Tek başıma oturmak istemiyorum. -Tifo Mary de öyle dedi, sonra arkadaşları hep yamuldu.
---	---

Koothrappali yemekhanede hapsirmaya başlayınca sağlık konusunda paranoyak olan Sheldon ondan başka bir masaya oturmasını ister. Bu replikte bahsedilen Tifolu Mary İrlanda'dan ABD'ye göç eden, kendisi hastalıktan etkilenmese de etrafındakilere tifo hastalığı bulaştıran ilk tifo mikrobu taşıyıcısı olarak bilinmektedir. Aşçılık yaptığı yıllarda birçok kişiye tifo bulaştırmış ve nihayetinde

karantinaya alınmıştır. Sheldon bu sahnede tarihi bir bilgi vererek durumu *şakalaştırma* yoluyla mizahı ortaya çıkarmaktadır. Sheldon'ın bu replikte tam olarak ne demek istediğini anlamaları için gerek kaynak kültür izleyicisinin gerekse hedef kültür izleyicisinin bu konuyla ilgili arka plan bilgisine sahip olması gerekir. Öte yandan izleyici Mary'nin arkadaşlarına tifo bulaştırdığı çıkarımını da yapabilir ve mizah bu durumda hem kaynak hem de hedef kültür izleyicisi için gerçekleşir.

Burada kaynak metinde *söz oyunu* yapmak için kullanılan *buckled* ifadesi *eğilmek, bükülmek, burkulmak* veya sarhoş anlamında alkolden *yamulmak* demektir. Sheldon'ın söylemek istediği, Mary'nin tifo bulaştırması sonucu etrafındakilerin hastalanması ya da ölmesidir. Çevirmen bu ifadeyi bu anlamları çağrıştıran hedef dildeki *yamulmak* ifadesiyle ikame etmiş, dil unsurlarıyla alakalı mizahı başarılı bir şekilde hedef kültüre aktarmıştır.

II. Bir Topluma Özgü Mizah Unsurları (Bazı toplumlarda diğerlerine göre daha popüler olan konular, kültürel bir özellikten ziyade bir tercih durumu)

S3B1

<u>SHELDON:</u> No, Mother, I could not feel your church group praying for my safety. (o.s.) The fact that I'm home safe (on) does not prove that it worked. That logic is post hoc ergo proctor hoc. No, I'm not sassing you in Eskimo talk.	Hayır, anne. Senin kilise grubunun benim selametim için dua ettiğini hissedemedim. Salimen eve gelmiş olmam, duaların işe yaradığını da göstermez. Bu tam bir “Böyle oldu çünkü şöyle yapmıştık” mantığı. Hayır, Eskimoca konuşarak sana sululuk etmiyorum.
--	---

Sheldon ve arkadaşları araştırma yapmak için birkaç aylığına Kuzey Kutbuna gitmişlerdir. Araştırmaları bitip eve döndüklerinde Sheldon annesini arar ve iyi olduğunu söyler. Annesi de Sheldon'ın sağ salim eve dönmesini kendisinin ve kilise grubunun duaları sayesinde olduğunu düşünür.

Sheldon, annesi gibi dindar değildir; aksine kendisinin herhangi bir dini inancı yoktur ve dizide sıklıkla annesinin inancını eleştirir. Bu replikte de yine annesinin ve kilise grubunun Sheldon’a dua etmesi onun için bir anlam ifade etmez. Ona göre bilimsel dayanağı olmayan her şey batıl inancın ötesine geçemez. Sheldon’ın burada batıl inançlı annesini küçümseyerek ona karşı bir *üstünlük* sergilemesiyle mizah sağlanır. Repliğin son kısmında Sheldon’ın kullandığı Latince ifade annesi tarafından Eskimoca anlaşılır. Sheldon aynı zamanda Eskimo dilini de bilmektedir, annesinin iki dili birbirinden ayırt edememesi yine Sheldon’ı kendisinden üstün gösterir.

Burada kaynak dilde Sheldon karakterinin söylediği “post hoc ergo proctor hoc” cümlesi Latince bir olayın meydana gelme nedenini öncesindeki başka bir olaya bağlamak yanılgısını ifade etmek için kullanılır. Dizideki ana karakterlerin – bilimle uğraşan insanların – Latin diline ilgilerini ve bu dil ile ilgili bilgilerinin olduğunun örneğini burada görürüz fakat toplumun her kesimi Latince bilmez. Toplumun bilimle veya sanatla uğraşan ve alanlarından dolayı Latinceyi öğrenmiş bir kesimi ya da sırf kişisel meraktan öğrenen kişiler bunun Latince bir cümle olduğunu anlayabilir. Bununla birlikte, dizinin kaynak dilde hedef kitlesi sadece bu kesim değildir. Bu yüzden seyirciler kaynak metinde anlamı verilmeyen bu cümleyi anlamayabilir ve bu nedenle burada mizah kaybolabilir. Öte yandan çevirmen anlaşılabilirliği önlemek adına hedef dilde bu cümlenin karşılığını kullanarak mizahı korumaya çalışmıştır. Fakat bu durumda da kaynak dildeki Latince ifade Türkçe çeviride kaybolur.

S3B1

<u>WOLOWITZ:</u> Damn his Vulcan hearing.	Şu Volkanlı işitme yeteneğine lanet olsun!
--	--

Sheldon Wolowitz ve Koothrappali’nin kendi aralarında fısıldaşmalarını duyar. “Vulcan” (Türkçe Volkan / Vulkan) Uzay Yolu serisindeki bir ırktır, bu türün dizideki en öne çıkan karakteri yarı insan yarı Volkan olan Mr. Spock’tır. Mr. Spock,

normal bir insaninkine göre çok daha büyük olan kulaklarından dolayı üstün işitme yeteneğine sahiptir. Sheldon karakteri dizide diğer karakterler tarafından sık sık Spock karakterine benzetilir -üstün duyma yeteneği, Volkan selamı, vb. özelliklerinden dolayı. Bu replikte de arkadaşları Sheldon'ın Volkanlı işitme yeteğinden bahsederek Uzay Yolu'na (Star Trek) atıfta bulunurlar. Uzay Yolu bir dönemin efsane bilim kurgu dizisidir. Her kesimden izleyicisi bulunmaktadır fakat ağırlıklı olarak bu dizi fantastik ya da bilim kurgu türü edebiyat, oyunlar, sinema vb. alanlara ilgili olanların özellikle favorileri arasında yer alır. O yüzden bu sahnede, mizahın hem kaynak dilde hem de hedef dildeki bu kesime ait izleyiciler için var olduğu söylenebilir.

Bu örnek aynı zamanda Raskin'in *senaryo zıtlığı* kavramı ile de ilgilidir. Seyirci iki arkadaşın aralarında fısıltılı şekilde konuşmasını Sheldon'un duymayacağını düşünür, ama beklentinin aksine Sheldon konuşmalarını duyar ve bu zıtlıktan mizah ortaya çıkar.

S3B1

<u>LEONARD:</u> Well, he came out of his room this morning in his Darth Vader helmet and tried to choke me to death with the Force, so I'd say a little better.	Bu sabah odasından kafasında Darth Vader miğferiyle çıktı ve Güç'ü kullanarak beni boğmaya çalıştı. Yani, toparlanmış biraz.
--	--

Sheldon, Kuzey Kutbunda yaptığı araştırmada başarısız olduğunu öğrenince depresyona girmiştir. Üniversite yemekhanesinde Howard ve Raj, Leonard'a Sheldon'ın nasıl olduğunu sorar. Bu sahnede izleyici Leonard'ın ifadeleriyle Sheldonla yaşadığı sabahı (Sheldon'ın Star Wars filmindeki karakterin kıyafetiyle Leonard'ı boğmaya çalışması) zihninde canlandırır. Yaşanılan sabahın karakter tarafından sözlü anlatımı *dilsel öğelerle kodlanmış görsel mizah* niteliğindedir.

Replikte bahsedilen “Darth Vader” dünyaca bilinen *Yıldız Savaşları* (Star Wars) film serisindeki yine dünyaca ünlü kötü karakterdir. *Güç* ise filmde her yerde bulunan,

hissedilen ve her şeyi yaratan bir tür enerjidir. Dizinin hem kaynak kültürde hem de hedef kültürdeki izleyicisinin birçoğu muhtemelen bu seriyi izlemişlerdir ve bu nedenle mizah onlar için kaybolmaz. Filmleri ve karakteri hiç bilmeyen izleyici ise görüntüyü zihninde canlandırmakta zorlanabilir ve bu yüzden mizahi etki azalabilir.

S3B16

<u>LEONARD:</u> Look at that. "To my friend, Leonard. From Stan Lee, Excelsior!"	Şuna bak: "Dostum Leonard'a. Stan Lee'den. Excelsior!"
--	---

Çevirmen notu: "Excelsior!... nidası. Jules Verne'in "Balonla Beş Hafta" kitabındaki karakterin nidası imiş. Resimli roman yazarı Stan Lee de sözlerini genelde bu nida ile bitiriyormuş. Latince anlamı: Daha yükseğe... demek. Ama emin olamadım. İsterseniz orijinal kalsın, isterseniz "Yükseklere!" yazın."

Leonard ünlü çizgi roman yazarı Stan Lee'ye kitaplarından birini imzalatır ve Lee'nin notunu arkadaşlarına okur. Stan Lee kitabı imzalarken "Excelsior!" ifadesini kullanır. Kaynak kültür ve hedef kültür seyircisinin bu ifadeyi anlaması için, Jules Verne'in kitabıyla ilgili bilgiye ve çizgiroman yazarı Stan Lee'nin eserlerinde Jules Verne'e gönderme yaptığı bilgisine sahip olması gerekir. Aksi halde mizah izleyiciye ulaşamayabilir. Bu bağlamda, seyircinin sahip olduğu bu bilgiyi ekranda görmesinden hoşnut olması mizahı ortaya çıkarır. Seyircinin bu bilgiye *aşına olması (familiarity)*, *kendini iyi hissetmesine (rahatlama)* neden olur ve böylelikle söz konusu bilgiyi ekranda gördüğünde gülümsemesiyle mizah oluşabilir.

Bu sahnenin devamında, Leonard ile beraber Howard ve Raj da, Stan Lee'in kitaplarına yazdığı notları birbirlerine okurlar. Seyirci, kitapların ikisinde "exceslsior" ifadesi geçtiğini duyar, diğer kitapta da aynı ifadeyi beklerken Raj'ın kitabında sadece "Stan Lee'den Raj'a" yazdığını fark eder. Bu durum seyircide şaşkınlık yarattığı için buradaki mizah Raskin'in *senaryo zıtlığı* kavramıyla örtüşmektedir.

S3B21

<u>KOOTHRAPPALI:</u> Go away. She wants New Delhi, not Kosher deli. Besides, you have a girlfriend.	Git. Yeni Delhi istiyor o. Kaşer şarküteri değil. Dahası, senin kız arkadaşın var.
--	--

Bu bölümde Sheldon Dr. Elizabeth Plimpton isimli bir fizikçiyi evinde ağırlar. Elizabeth, Sheldon'ın bütün arkadaşlarına asılır. Bu repliğin geçtiği sahnede Elizabeth Raj'ın evindedir, kapı çalar, Howard gelir yanında paket içerisinde annesinin tavuk çorbasından getirmiştir. Raj, Howard'ı içeriye almaya isteksizdir ama Elizabeth Howard'a içeri gelmesini söyler. Raj kendini göstererek kadının Yeni Delhi istediğini, Howard'ı işaret edip Kaşer şarküteri istemediğini söyler.

Raj bilindiği gibi Hintlidir. Replikte geçen New Delhi (Yeni Delhi) Hindistan'ın başkentidir ve aynı zamanda Hintli biri tarafından işletilen şarküteri manasında da kullanılmaktadır. Raj'ın sonraki repliğinden ikinci anlamını kastettiği çıkarımı yapılabilir. Howard ise Musevidir. Burada bahsedilen *Kosher* sözcüğü kaynak dilde *Musevi din kurallarına göre hazırlanmış yiyecek ve içecek* anlamına gelir. Replikteki mizahı anlayabilmek için hem kaynak kültür izleyicisinin hem de hedef kültür izleyicisinin *New Delhi (Yeni Delhi)* ve *Kosher (Kaşer)* ifadesinin ne anlama geldiğini bilmesi gerekir.

Burada Raj'ın kendini ve Howard'ı şarküteriye benzetmesi *metafora* örnektir. Aynı zamanda *delhi* ve *deli* ifadelerini bir arada kullanarak *söz oyunu* yapar çünkü iki sözcüğün de İngilizcede okunuşları aynıdır. Bu söz oyunu hedef metne aktarılamadığı için kaynak ve hedef dil izleyicisinin mizaha tepkisi aynı olmayabilir.

S3B22

<u>SHELDON:</u> All right. Next question. Kirk or Picard?	-Kirk mü, Picard mı?
<u>LEONARD:</u>	

Oh, uh, well, that's tricky. Uh, original series over Next Generation, but Picard over Kirk.	-Bak bu alengirli oldu. Orijinal seri, Yeni Nesil'den iyidir. Ama Picard da Kirk'ten iyidir.
--	--

Bu sahnede, Sheldon, Leonard'ı ev arkadaşı olarak kabul etmeden önce ona çeşitli sorular sorarak onu bir nevi sınava tabi tutar. Bu replikteki soru da o sınavın sorularından biridir. Sheldon'ın ev arkadaşı seçerken sıradışı, test tarzı bir yöntem izlemesi seyirciyi şaşırtabilir ve bu durum mizaha neden olabilir.

Aynı sahnedeki diğer bir mizah unsuru da Star Trek dizisine gönderme yapılmasıyla bağlantılıdır. Repliklerde geçen Kirk ve Picard, *Star Trek (Uzay Yolu)* serilerindeki *Yıldız Gemisi Atılga*'nın en ünlü iki kaptanıdır. Dizinin hayranları arasında hangisinin daha iyi bir kaptan olduğu hep bir tartışma konusu olmuştur. Kirk Orijinal Seri'deki, Picard ise Yeni Nesil'deki kaptandır. Star Trek de TBBT gibi bilimi konu alan bir dizidir. Bu replikteyi mizahı anlamak için kaynak ve hedef dil izleyicisinin Star Trek dizisine *aşina olması (familiarity)* gerekir. Söz konusu diziyi bilen seyirci yapılan göndermeyi fark ettiğinde *kendiyi iyi hisseder (rahatlama)* ve seyircinin gülümsemesiyle mizah açığa çıkabilir.

III. Dilsel Unsurlar (Söz oyunları,deyimler, atasözleri,..)

S3B1

<u>SHELDON:</u> (confused) Now, I don't know what arctic expedition you guys were on, but I thought it was a hoot and a half.	Siz hangi kutup araştırmasına gittiniz bilemem ama bana göre şamatanın daniskasıydı.
--	--

Birlikte üç aylığına gittikleri kutup araştırmasından döndüklerine çok sevinen Raj, Leonard ve Howard'a Sheldon tepki gösterir. "A hoot and a half" çok eğlenceli, komik kişi ya da olayları anlatmak için kullanılan deyimsel bir ifadedir, çevirmen

kaynak kültürdeki bu deyimsel ifadeyi hedef kültüre ait başka bir deyimsel ifadeyle ikame ederek anlamı yansıtmaya çalışmıştır.

Bu sahnedeki mizah aynı zamanda *uyuşmazlık* kuramına dayandırılabilir. Kutup Araştırması süreci Raj, Leonard ve Howard için Sheldon'ın bitmek tükenmek bilmeyen istekleri ve huysuzluğu yüzünden zorlu geçmiştir ve bu yüzden eve döndüklerine çok sevinirler. Ancak Sheldon için bu süreç eğlenceli geçmiştir. Sürecin arkadaşları için zor, ama Sheldon için eğlenceli geçmesi *uyuşmazlık* açısından mizaha neden olmuştur.

S3B1

<u>WOLOWITZ:</u> Sheldon. (grunts) Uh, you remember the first few weeks we were looking for magnetic monopoles and not finding anything and you were acting like an obnoxious giant dictator?	-Sheldon, hani ilk birkaç hafta manyetik monopoller arayıp bulamıyorduk ve sen de iğrenç bir “dik” kafalı gibi davranıyordun ya?
<u>KOOTHRAPPALI:</u> But-- I thought we were going to be gentle with him?	-Ama hani ona karşı nezih olacaktık?
<u>WOLOWITZ:</u> That's why I added the "tator."	-O nedenle “dik” dedim zaten.

Çevirmen Notu: “Dick head... Sik kafalı diyor. *Dik* kafalı şeklinde RTÜKsavarladım.”

Bu sahnede Wolowitz Sheldon'ı *hedef* göstererek kinayeli bir şekilde onun davranışlarını eleştirmektedir. Burada orijinal metinde bir sözcük oyunu yapılmıştır, İngilizce’de *dick – dickhead aşağılık adam* anlamına gelen deyimsel argo bir ifadedir. Hedef dilde bu sözcük oyununu çevirmen *dictator* sözcüğünü *dik kafalı* olacak şekilde ikame ederek hem anlamı muhafaza etmiş hem de sözcük oyununu gerçekleştirerek mizahı aktarmıştır. Ayrıca Tv’deki sansürden dolayı argoyu direkt ifade edemeyeceğinden *dik kafalı* sözcüğünü kullanmıştır ki bu da aslında

İngilizcedeki *dick* sözcüğüne çağrışım yaparak İngilizce bilen izleyici için de ekstra bir mizah sağlamıştır.

S3B1

<u>LEONARD:</u> Man, I cannot catch a break.	Oğlum, bir huzur vermediniz be.
---	---------------------------------

Sheldon Kuzey Kutbu'ndaki çalışmasında arkadaşları tarafından kandırıldığını öğrenir, Leonard Penny'nin yanındadır, Sheldon öfkeyle Penny'in dairesine gider ve Leonard'a söylenir ve kendi dairesine döner. Penny, Sheldon'ın durumuna üzülür ve teselli etmek için yanına gider. Penny ile bir türlü baş başa kalamayan Leonard İngilizcedeki *bir şans yakalamak, eline fırsat geçirmek* anlamlarındaki *to catch a break* ifadesini kullanır. Çevirmen bu deyimsel ifadeyi hedef dilde deyimsel olmayan bir ifadeyle karşılar, konuşma seyrine ve bağlama uygun bir ifade olduğu için “huzur vermediniz be” diyerek mizahı yine de aktarır.

S3B2

<u>KOOTHRAPALI:</u> Yeah, but since you and Penny finally hooked up, we thought you two would be having bouncy naked yum-yum night.	Evet ama sen ve Penny nihayet kaynaştığınıza göre ikiniz sağdan sola, soldan sağa künde gecesi yaparsınız sandık.
--	---

Yum yum İngilizcede yemeğin lezzetini vurgulamak için söylenen bir ifadedir. Burada Raj kendine has ifadesiyle bu sözü Leonard ve Penny'nin cinsel ilişkisine gönderme yapmak için kullanır. Çevirmen bu ifadeyi cinsel ilişkiyi çağrıştıracak *künde* sözcüğüyle ikame eder, çünkü künde güreşte uygulanan bir harekettir. Bu bağlamda kaynak metinde iletilmek istenen anlam hedef metinde de aktarılmış olur.

Buradaki mizah seyirci açısından *rahatlama kuramına* dayandırılabilir. Seyirci kendi hayatında belki de konuşmaktan sakındığı cinsel içerikli bir konu üzerinden espri yapıldığını ekranda görünce kendini rahatlamış hisseder ve mizah bu şekilde ortaya çıkar.

S3B2

<u>WOLOWITZ:</u> Right here. See it? The common field cricket, A.K.A. Gryllus assimilis, which is Latin for "suck it, you lose."	İşte burada. Gördün mü? Yaygın tarla cırcır böceği. Nam-ı diğer: Gryllus assimilis. Latince “Önünden ye” demek.
---	--

Howard Sheldon’a böceklerle ilgili bir referans kitabındaki bilgiyi göstererek cırcır böceğiyle ilgili kendi dediğinin doğru olduğunu ispatlamaya çalışır. Howard’ın Sheldon karşısında *üstünlük* sergilemesiyle ve kullandığı argo deyimsele ifadeyle mizah sağlanır.

İngilizce’deki A.K.A. kısaltmasının açılımı olan *also known as* (ayrıca olarak bilinir) ifadesi çevirmen tarafından hedef dile *nam-ı diğer* olarak çevrilmiş ve konuşmanın akıcılığı sağlanmıştır. Wolowitz’in söylediği *suck it* argo bir deyiştir, *koydum mu? / nasıl koydum ama?* şeklinde hedef dilde karşılığı verilebilir. Çevirmen bu ifadeyi birebir çevirmemiş, hedef dilde biraz daha yumuşatmıştır, televizyondaki sansür nedeniyle kaynak metindeki argo kullanım hedef metinde yitirilmiştir.

S3B3

<u>WOLOWITZ:</u> (o.s.) Fantastic, (on) right? Put 'em on, have hot sex with some freaky girl with her business pierced, take 'em off and I can still be buried in a Jewish cemetery.	Şahane, değil mi? Bunları takarım, orası burası piercing dolu, uçuk bir kızla ateşli bir birliktelik yaşarım. Bunları çıkarınca yine de Musevi mezarlığına gömülebilirim.
--	---

Çevirmen notu: “Her business... diyor. “Orası burası” dedim.”

Wolowitz bu sahnede dövme görünümlü kolluklarla görülür. Kendisi Musevi olduğu için dinine göre dövme yaptırmak günahtır. Fakat bu kolluklara hem günahtan sakındığını hem de havalı bir görünüme kavuşarak kızlarla takılabileceğini dile getirir. Öte yandan Musevilikte evlilik dışı ilişki de günahtır. Bu iki durum arasındaki *uyuşmazlık*la mizah ortaya çıkar.

Kaynak metindeki *her business pierced* ifadesi işi gücü, meşguliyeti piercing yaptırmak anlamında kullanılmıştır. Çevirmen bu ifadeyi *orası burası piercing dolu* olarak çevirerek konuşma akıcılığını sağlamıştır. Ayrıca kaynak metindeki *sex* sözcüğü sansürden dolayı hedef dile *seks* olarak aktarılamamış, bunun yerine *birliktelik* sözcüğü kullanılmıştır. Yine de bu replikte mizah kaybolmaz çünkü hem kaynak hem de hedef kültürde izleyici, Musevilikte dövme yaptırmanın yasak ve günah olduğu çıkarımını yapabilir.

S3B3

<u>BETHANY:</u> Come on. I know a place you'll really dig. <u>WOLOWITZ:</u> Did you bring the black condoms? <u>KOOTHRAPALI:</u> In my fanny pack.	- Hadi. Sizi içine çekecek bir yer biliyorum. -Siyah kondom aldın mı? -Arka cebimde.
---	--

Çevirmen notu: “*really dig*... diyor. Seveceğiniz, sizi saracak, düdükleyeceğiniz gibi envai manası var. Nida dolayısıyla “içine çekecek” dedim. Ardından kondomlu lafla örtüşün diye.”

Howard ve Raj’ın gotik bir barda tanıştıkları Bethany ortamdan sıkıldığını söyleyerek iki arkadaşına başka bir yere gitmeyi teklif eder. İkili gidecekleri yerde birileriyle tanışacaklarını ve birlikte takılabileceklerini düşünerek heyecanlanır. Gotik bara gittikleri için konsepti uygun olarak yanlarına siyah kondom almışlardır. Burada sözlü kodlarla seyircinin zihninde canlanan *görsel mizah* seyircinin gülmesine neden olur.

İngilizcede *dig* kazmak, delmek, hoşlanmak, argo olarak biriyle birlikte olmak anlamlarına gelir. Kaynak metinde bu sözcük hoşlanmak ve birlikte olmak anlamlarının ikisine de gönderme yapacak şekilde kullanılmış olabilir. Çevirmen bu iki anlamı da yansıtmak için ifadeyi hedef dilde *içine çekecek* şeklinde kullanılır, böylelikle mizah sonraki gelen cümleyle birlikte hedef metne de aktarılmış olur.

S3B4

<u>PENNY:</u> Tur-briska-fil?	-Göğindi dolması mı?
<u>WOLOWITZ:</u> A turkey stuffed with a brisket stuffed with gefilte fish. It's not as good as it sounds.	-Balık dolmasına sarılmış göğüs eti ile doldurulmuş hindi. Söylenişi kadar güzel değildir.

Çevirmen notu: “Turkey - Brisket – Filled: Hindi - Göğüs Eti - Dolma... bunları birleştirip: *Tur-briska-fil...* diyor. Çevirmen açılımı çerçevesinde ben de birleştirdim ve: “Göğindi Dolması” dedim.”

Bu sahnede Wolowitz annesinin Şükran Günü’nde hazırladığı *göğindi dolmasından* bahsediyor, kaynak metinde üç sözcük birleştirip “tur-briska-fil” olarak yeni bir sözcük oluşturulmuş. Çevirmen de aynı yolu izleyerek Türkçe çevirisinde bu üç sözcüğü birleştirip yeni bir sözcük (göğindi dolması) oluşturmuş, hedef dilde uygun olacak şekilde sıralamanın yerini değiştirip ekleme yaparak mizahı hedef dile aktarmıştır.

S3B4

<u>WOLOWITZ:</u> Well, usually on Sundays, I go with Raj to scam on hippie chicks at the Farmer's Market, but he's still working with	-Pazar günleri genelde Raj’la hippie yavruları dikizlemek için Çiftçi Market’e giderdik. Ama o hâlâ
--	---

Sheldon. So I thought I'd come over here and make you guys scrambled eggs and salami. It's the perfect meal for apres l'amour.	Sheldon'la çalışıyor. Ben de gelip size salamlı yumurta yapayım dedim. Meşk sonrası için mükemmel bir kahvaltıdır.
--	--

Raj Sheldon ile çalıştığı için Howard'ın canı sıkılır ve Leonard ile Penny'nin yanına gider, kahvaltı hazırlamaya koyulur. Leonard ve Penny arasındaki cinsel ilişkiye göndermede bulunan Howard aracılığıyla seyirci gerçek hayatta belki de çok sık konuşulmayan ya da duyduğunda gergin hissettiren bu konuyu ekranda görür. Böylelikle, seyirci açısından bir *rahatlama* oluşur ve mizah ortaya çıkar.

Burada Wolowitz'in kullandığı Fransızca ifade *apres l'amour* İngilizcede *postcoital* yani *cinsel birleşme sonrası* demektir. Çevirmen bu ifadeyi hedef dile aktarırken Türkçe'ye çevirerek kullanmayı seçmiş fakat sansürden dolayı *meşk sonrası* ifadesini kullanmıştır. Kaynak kültürde Fransızca bilmeyen izleyiciler tarafından belki anlaşılamayan bu ifade hedef kültürde anlaşılmayı başarmış, mizah başarılı bir şekilde hedef dile aktarılmıştır.

S3B4

<u>KOOTHRAPPALI:</u> My god, you think that every thought that comes out of your head is pure gold. Well, let me tell you something, some of those thoughts are pure caca. <u>SHELDON:</u> Caca? <u>KOOTHRAPPALI:</u> It means doo-doo.	-Tanrım! Kafandan çıkan her fikri, halis altın sanıyorsun. Sana bir şey diyeceğim. Bazı fikirlerin halis kaka. -Kaka? -Dışkı demek.
---	--

Çevirmen notu: “Resmen ve sesten “kaka” diyorlar. Çevirmen n’apsın?”

Raj, Sheldon ile birlikte çalışırken Sheldon'ın ukala davranışlarından bıkmıştır. Sheldon'ı *hedef* göstererek ona sözlü saldırıda bulunur. Raj'ın yaptığı sözlü saldırıdaki *kaka* benzetmesi ve Sheldon'ın bunu anlamadığını gösteren yüz ifadesi birleştiğinde mizah ortaya çıkar. Kaynak metindeki *caca* sözcüğüyle iletilen mizah, bu sözcüğün (*kaka*) yaygın olarak kullanıldığı hedef kültür izleyicisi tarafından kolayca algılanır ve mizah böylelikle hedef dile başarılı bir şekilde aktarılmış olur.

S3B4

<u>PENNY:</u> Let's slide over to Sheldon's spot and make out.	Hadi, Sheldon'ın yerine doğru kayalım ve kaynaşalım.
---	--

Çevirmen notu: “make out... *yiyeşelim* diyor. “Kaynaşalım” şeklinde RTÜKsavar yaptım.”

Penny, evde Leonard ile baş başa kalabildiği için mutludur, Leonard'a çılgın bir teklifte bulunur. Leonard ve Sheldon'ın paylaştığı evin oturma odasındaki kanepede Sheldon'ın yeri bellidir ve oraya Sheldon'dan başka kimse oturamaz. Sheldon da hiçbir zaman kanepedeki yerinden başka bir yere oturmaz. Penny Sheldon'ın yokluğunda Leonard'a orada takılmalarını teklif eder. Burada Raskin'in *senaryo zıtlığı* kavramından bahsetmek mümkündür, çünkü takıntılı ve otoriter bir karakter olan Sheldon'ın yerine ondan başka kimsenin oturmaması gerekirken Penny ve Leonard'ın oturması bir tür zıtlık oluşturur ve bu şekilde mizah ortaya çıkar.

İngilizcede *make out* deyimisel ifade olarak *birlikte olmak*, *aşk yapmak*, argo kullanımda da *yiyeşmek* anlamlarına gelir, çevirmen sansürden dolayı ifadeyi *kaynaşalım* şeklinde kullanmıştır, böylece kaynak metinde argo ifadenin yarattığı etki (“aşk yapmak”) hedef metinde aynı olmasa da anlam ve mizahı (“kaynaşmak”) hedef dile aktarmış olur.

S3B10

<u>SHELDON:</u> Howard?	-Howard.
<u>WOLOWITZ:</u> Yeah?	-Evet?
<u>SHELDON:</u> Your shoes are delightful. Where did you get them?	-Ayakkabıların çok hoş. Nereden aldın?
<u>WOLOWITZ:</u> What?	-Ne?
<u>SHELDON:</u> Bazinga. (laughs) I don't care.	-Bazinga! Umurumda değil.

Penny ve Bernadette'nin alışveriş muhabbetine sinir olan Sheldon, Howard'la dalga geçmek için kendisi de aynı muhabbeti yapar. Sheldon normalde modayla hiç ilgilenmez, bu yüzden Howard, Sheldon'ın tepkisine ve sorusuna şaşırır. Repliğin sonunda da Sheldon Howard'ı kandırdığını, aslında Howard'ın ayakkabılarıyla hiç ilgilenmediğini belli eder. Seyirci de bu sahnede Sheldon'ın sorusuna şaşırabilir ve Sheldon'ın alışverişe merakı olduğunu sanabilir. Seyircinin ve Howard'ın beklentisiyle gerçekte olan arasındaki *zıtlık* mizaha yol açar.

Bazinga, Sheldon'ın uydurduğu ve insanlarla dalga geçtiğinde ya da onları kandırdığında çok sık kullandığı bir ifadedir, bu ifade dizinin hem kaynak hem de hedef kültürdeki fanları tarafından benimsenmiş ve dizinin birçok bölümünde geçmektedir. Çevirmen de bu sözü *ödünç alma (borrowing)* tekniği kullanarak hedef metne değişiklik yapmadan direkt aktarmıştır.

S3B10

<u>MRS WOLOWITZ:</u> Oh, I can't say no to my little tushy-face. I'll be back soon.	-Ah, ben küçük totoş suratlıma hayır diyemem. Hemen dönerim.
---	--

Çevirmen notu: “Tushy face... diyor. *Bebek poposu suratlı* demek. İki bebek büyütmüş bir baba olarak, *Totoş surat* dedim.”

Howard ile Bernadette Howard’ın odasındadır, evin kapısı açılır, Howard’ın annesi aşağıdan seslenir. Howard annesinden akşama kuzu yahni yapmasını ister, yemeği yapmaya çok istekli olmayan annesi malzemeleri almak için markete gitmesi gerektiğini söyler. Howard canının bu yemeği çektiğini söyleyince annesi dayanamaz, markete gider. Howard, annesinin kendisine *tushy-face (totoş surat)* diyerek seslenmesini kız arkadaşı Bernadette duyduğu için utanır. Aslında bu sahnede Howard bir nevi *mizahın hedefi* olmuş, Bernadette ve seyirci karşısında komik duruma düşmüştür.

Çevirmen bu replikteki *tushy-face* ifadesini hedef dile *totoş surat* olarak aktarmış, böylelikle söz oyununun hedef metinde de aynı şekilde gerçekleşmesi nedeniyle mevcut mizah hedef dile başarıyla taşınmıştır.

S3B10

<u>PENNY:</u> Okay, I just one question. What exactly are sub-atomic particles?	-Peki. Sadece tek soru: Atomdan küçük parçacıklar, nedir?
<u>SHELDON:</u> (gasps) A good question.	-Çok güzel bir soru.
<u>PENNY:</u> Thank you.	-Teşekkür ederim.
<u>SHELDON:</u> And to answer it, we first must ask ourselves: "What is physics?"	-Yanıt vermek için önce kendimize şunu sormalıyız: Fizik nedir?

<u>PENNY:</u> Oh, balls.	-Yuh artık!
-----------------------------	-------------

Çevirmen notu: “Balls... *Hassiktir* diyor. Bu pis laf, belediye başkanlarınca söylendiği ve siyasi bir şöhret kazandığı, ama Penny’nin o anki infiali de yansımali diye düşündüğüm için ben “Yuh artık!” şeklinde terbiye ettim.”

Penny, Leonard’ın yanında kendini cahil hissettiği için Sheldon’dan kendisine fizik dersi vermesini rica eder. Sheldon da konu anlatımına en baştan “Fizik nedir?” sorusuyla başlamak ister ve bunun cevabını uzun ve detaylı bir şekilde açıklamaya koyulur, fakat Penny kısa sürede çok fazla şey öğrenmek istediğinden Sheldon’a bu aşamayı es geçmesini söyler. Sheldon bu soruyu atlar, ama sonra Penny’nin her sorusuna bu soruyla karşılık vererek cevap vermeye çalışır. Penny cevabında, “oh, balls” (yuh artık) ifadesiyle bıkmış olma durumunu yansıttığı için ifadenin anlamı nedeniyle bir mizah durumu oluşmuştur. İngilizcedeki bu argo ifadeyi, hedef kültürde yayınlanacağı televizyon kanalındaki sansürden dolayı çevirmen başka bir argo ifadeyle ikame etmiştir. Çevirmenin hedef metne aktarırken seçtiği “yuh artık” ifadesi de Penny’nin bu durumdan sıkıldığını yansıttığı için mizah başarılı bir şekilde hedef metne taşınmıştır.

S3B12

<u>BEVERLY:</u> I've been responsible for my own orgasms since 1982. Mm-hm.	-Ben 1982'den beri orgazmlarımı kendim hallediyorum.
<u>PENNY:</u> Yikes. (BEVERLY CHUCKLES)	-Hoppala!
<u>PENNY (CON'T):</u> What--? (laughs) What's so funny?	-Ne? Komik olan ne?
<u>BEVERLY:</u> Mm, that's exactly what I say during orgasms. "Yikes."	-Orgazm esnasında aynen benim dediğim de odur: Hoppala!

Leonard'ın psikiyatrist ve nörobilim uzmanı annesi Beverly, Penny'ye 8 yıldır kocasıyla ayrı yaşadıklarını ve aslında 1982 yılından beri de kocasıyla birlikte olmadığını, mastürbasyon yaptığını ifade eder. Bu duruma karşılık Penny, İngilizcede şaşkınlık ya da korku ifadesi olan *yikes* ünlemine kullanır, çevirmen bu ifadeyi hedef dilde *hoppala* ifadesiyle ikame eder, mizah aktarılmış olur.

Beverly her konuya bilimsel açıdan yaklaşır ve Sheldon gibi onun da sosyal becerileri zayıftır. Duygusallıktan uzak, soğuk tavrı ve düşüncelerini empati kurmadan direkt söylemesi, çocukluğundan itibaren Leonard'ın annesiyle yakın ve içten bir ilişkisinin olmamasına neden olmuştur. Seyirci, konuşmanın sonundaki “that's exactly what I say during orgasms. "Yikes” (Orgazm esnasında aynen benim dediğim de odur: Hoppala!) cümlesini beklemediği için duruma *şaşkınlığı*ndan mizah ortaya çıkar.

S3B13

<u>SHELDON:</u> Look at this. General Tso's Chicken is no longer listed under "specialties." It's now under "chicken." <u>KOOTHRAPPALI</u> So? <u>SHELDON</u> Yes, General Tso. <u>KOOTHRAPPALI</u> Not “Tso” the chicken, “so” the question.	-Şuna bir bak. General Yani Tavuğu artık spesiyaller kısmında değil. Tavuklular, kısmında. -Yani? -Evet, General Yani. -General olan Yani'yi demedim. “Yani?” dedim.
--	---

Dört arkadaş Çin restoranına yemeğe gelmiştir, Sheldon menüdeki yemeklerin yerlerinin değiştiğini söyler. Kaynak kültürdeki *General Tso's Chicken*, daha çok Kuzey Amerika Çin restoranlarında popüler olan tatlı, baharatlı kızarmış tavuk yemeğidir. İlk ne zaman ve nerde yapıldığı tam olarak bilinmemekle birlikte adını Qing Hanedan generali ve devlet adamı olan General Tso-Tsung-tang'den aldığı söylenmektedir. Kaynak dilde so sözcüğünün anlamlarından biri de *yani* demek

olduğundan burada bir sözcük oyunu yapılmıştır. Çevirmen de bu sözcük oyunu ile sağlanan mizahı başarıyla hedef kültüre aktarmıştır.: So? - Yes, General Tso. (Yani? - Evet, General Yani.)

S3B13

<u>SHELDON:</u> (re: an atom) A hydrogen atom, H; (re: three pigs, a minus sign and a peapod with one pea highlighted) plus pigs minus pea, Higgs. (re: a bow in a little girl's hair) Bow; (re: a drawing of a man trapped in a floating rectangle) General Zod trapped in the Phantom Zone, bow-zone. (re: a pear) Pear; (re: the stick figures) tickle, Pear-tickle. "Higgs Boson Particle." How could you not get that?	Bir hidrojen atomu: H. Artı domuzlar (pigs), eksi bezelyenin (pea) "p"si. Eşittir: Higgs. Yay (bow). General Zod, Phantom Zone'da mahsur kalmış: Bow-zone. Armut (pear). Gıdıklama (tickle). Pear-tickle. Higgs Boson Partikülü. Nasıl oldu da bulamadın?
--	---

Çevirmen notu: "Piktogram oynuyorlar. Çizimle anlatıyor. Kelimelerin orijinalleriyle oynayarak ayar vermem olanaksız. Sadece Türkçe veya sadece İngilizce yazınca, o hızda bence izleyici anlayamaz. Parantezli yazdım. "

Sheldon ve Leonard'ın evine hırsız girmiştir, Sheldon o gece korkudan uyuyamaz, Penny ve Leonard'ı da uyutmaz. Zaman geçirmek için piktogram oynarlar. Oyunda, Sheldon Penny'den "Higgs Boson Partikülü" sözcüğünü anlamasını bekler, ancak Penny bunu anlamaz ve Sheldon Penny'nin anlamamasına şaşırır. Bu iki durum arasındaki *uyuşmazlık* mizaha sebep olur.

Piktogram bir nesneyi, bir eşyayı ya da bir kavramı çizim yaparak anlatmaktır. Bu sahnede Sheldon fizikteki Higgs Boson Particle (Higgs Boson Partikülü / Higgs Bozonu) kavramını üç sözcük için (Higgs – Boson – Particle) ayrı ayrı çizdiği resimlerle Penny'ye anlatmaya çalışır. Sözcükler birebir çevrilip birleştirildiğinde ortaya anlamsız bir ifade çıkacağından çevirmen orijinal metindeki sözcükleri direkt

hedef dile aktarmış ama izleyicinin anlaması için de bu sözcüklerin anlamlarını parantez içinde vermiştir, izleyici bu sahneyi bir taraftan görsel olarak Sheldon'ın çizimleriyle de takip ettiği için mizah hedef kültüre taşınmıştır. Çevirmenin İngilizce aktardığı bu sözcükler, daha çok İngilizce bilen hedef metin izleyicisi tarafından rahatlıkla anlaşılabilir.

S3B17

<u>KOOTHRAPPALI:</u> You're right. Let's talk about your grandmother. <u>SHELDON:</u> No. I call no mee-maws? <u>KOOTHRAPPALI:</u> Think about this: The only way your mother was born was your mee-maw had sex.	-Haklısın. Hadi öyleyse anneannenden bahsedelim. -Hayır. Ninem olmaz, diyorum. -Şunu bir düşün: Annenin dünyaya gelmesi için ninen dedenle birlikte oldu.
---	--

Yüzüklerin Efendisi filmi setinden çalınan yüzüğü bulduklarını sanan dört arkadaş yüzüğü paylaşamaz. Bu sahnede Raj, Howard ve Sheldon yüzüğü elde etmeye çalışırlar, en sonunda üçü birden yüzüğü tutar, çekiştirirler. Bir yandan da birbirlerine sataşırlar. Daha sonra Howard ve Raj, Sheldon'ın yüzüğü bırakması için onun çok sevdiği ve saygı duyduğu anneannesinden bahsetmeye başlar. Sheldon'ın ailesinde en çok sevdiği ve saygı duyduğu kişi anneannesidir. Onu insanüstü bir varlık olarak gördüğü için diğer insanlar gibi onun da cinsel birliktelik yaşadığı gerçeğini düşünmek ve kabul etmek istemez. Bu nedenle iki arkadaşın Sheldon'ı *hedef* seçip ona duymak istemediği bir olayı söyleyerek sataşmaları ve Sheldon'ın düşünmekten kaçındığı bu gerçeğe yüzleşmesi *zıtlıktan* kaynaklanan bir mizah olarak ortaya çıkarır.

Sheldon anneannesine *mee-maw* diye seslenir, İngilizcede *meemaw* anneanne, *nine*, *büyükanne* anlamlarına gelir, fakat yaygın olarak kullanılmaz. Daha çok Amerika'nın güney bölgelerinde söylenen bu ifadeyi dizide sadece Sheldon'ın kullanması çocuksu ve komiktir.

İngilizcede *grandmother* (*anneanne*) yerine *grandma*, *granny*, *meemaw*, *grandam*, *grannie* gibi birçok farklı sözcük kullanılabilir. Türkçede ise *anneanne* anlamında kullanılabilecek farklı sözcükler İngilizcedeki kadar çok olmadığından replikteki bu sözcükten kaynaklanan mizah hedef kültürde aynı etkiyi yaratmaz.

Ayrıca sansürden dolayı yine kaynak metindeki *sex* ifadesi yerine, hedef kültürde *birlikte olmak* ifadesi kullanılmıştır. Bu bağlamda, bu ifadedeki örtük mizah hedef metne tam olarak aktarılmassa da, seyirci mizahı cümlelerin anlamından çıkararak yine de yakalayabilir.

S3B18

<u>SHELDON:</u> Y'know, the nice thing about Shel-Mart is I own it, so I get a fifteen percent discount.	-Shel-Mart'ın iyi yanı şu: Sahibi "ben" olduğum için %15 indirim alıyorum.
<u>KOOTHRAPPALI:</u> You own the damn thing, just take a friggin' sweater!	-Kahrolası mağazanın sahibisin. Al şu batasica kazağı artık!

Sheldon bir ödül törenine davet edilmiştir, burada bir konuşma yapması beklenmektedir, fakat kendisi kalabalık önünde konuşmaktan korktuğundan arkadaşları bunun üstesinden gelmesi için Sheldon'a yardım etmeye çalışır. Koothrappali de Sheldon'a meditasyonla yardım etmek ister, meditasyon boyunca Sheldon kendi kurduğu hayali *Sheldonopolis* şehrini zihninde canlandırır. Sheldon bu hayali şehirde havanın soğuk olduğunu ve kazak alması gerektiğini söyler. Raj da onu markete yönlendirir. Sheldon'ın kurduğu hayali şehirle ilgili sürekli detay vermesi Raj'ı sinirlendirir. Hayali marketin sahibi Sheldon olmasına rağmen oradaki ürünleri bedava alması gerekirken indirimli alması *senaryo zıtlığı* aracılığıyla ortaya çıkan mizaha örnek olarak gösterilebilir. Raj'ın da bu duruma şaşırarak tepki göstermesi seyircinin gülmesine neden olur.

Bu replikteki *friggin'* sözcüğü İngilizcede argo bir ifade olup *lanet olası* anlamına gelir. Çevirmen bu sözcüğü hedef kültürde benzer anlama sahip *batasıca* ifadesiyle ikame etmiş, böylece mizahı hedef dilde de korumuştur.

S3B19

<u>SHELDON:</u> No. Not the Wesley Crushers. The Wesley Crushers. <u>PENNY</u> I don't get it. <u>LEONARD:</u> Wesley Crusher was Wil Wheaton's character on "Star Trek." <u>PENNY:</u> Still don't get it. <u>SHELDON:</u> It's a blindingly clever play on words. By appropriating his character's name and adding the "s," we imply that we will be the crushers of Wesley.	-Hayır. Wesley Seviciler değil. Wesley Seviciler. -Anlamadım. -Wil Wheaton, Uzay Yolu'nda Wesley Crusher'ı oynuyordu. -Hâlâ anlamadım. -İnsanın gözünü körelten akıllıca bir kelime oyunu. Canlandırdığı karakterin soyadına "s" ekleyince Wesley "Seviciler" olduk.
--	---

Çevirmen notu: “Wesley Crusher – Wesley Crushers esprisi. Crush... hem ezmek demek hem de birine yanık olmak demek. Alt yazıda göreceğiniz şekilde uyarladım.”

Wil Wheaton, Sheldon'ı bir kart oyununda kandırıp onu yendiği için, Sheldon bu karaktere kin beslemekte ve onu artık düşmanı olarak görmektedir. Dizinin bu bölümünde Sheldon Wil Wheaton takımına karşı bowling turnuvası düzenler, turnuvaya özel T-shirtler hazırlar. T-shirtlerin üzerinde *Wesley Crushers* yazmaktadır. *Crush* kaynak dilde hem *ezmek* hem de *birine vurulmak, çarpılmak* demektir. Sheldon bu kelime oyunundan yararlanıp bunu T-shirtlerde kullanır. Çevirmen bu ifadeyi hedef dile *Wesley Seviciler* olarak başarıyla aktarmıştır, çünkü iki

anlam içeren “Seviciler” sözcüğü, hem *sevmek*, *birine ilgi duymak*, *birinden çok hoşlanmak*, hem de tersine *birine zarar vermek* demektir.

Sheldon “seviciler” ifadesinin olumsuz anlamını düşünerek hareket etmiştir, Wil’i bu şekilde sınırlendireceğini düşünür. Ancak T-shirtleri gören, Sheldon’ın Wil’e hayran olduğunu da düşünebilir. Sheldon’ın Wil’i sınırlendirme beklentisiyle, Wil’i seviyor olma ihtimali arasındaki *uyuşmazlık* mizaha sebep olur.

S3B22

<u>LEONARD:</u> Oh, screw the roommate agreement.	-Yemişim ev arkadaşlığı anlaşmasını.
<u>SHELDON:</u> No, you don't screw the roommate agreement, the roommate agreement screws you.	-Hayır. Ev arkadaşlığı anlaşmasını yiyemezsin. O seni yer.

Kaynak dilde *screw you*, “*canın cehenneme*” anlamında kullanılan argo bir ifadedir. Çevirmen bu küfürü hedef metinde yumuşatılmış bir şekilde aktarmış, mizahı bir ölçüde sağlamıştır.

S3B22

<u>KOOTHRAPPALI:</u> You're the guy we're trying to get away from.	-Uzaklaşmaya çalıştığımız, sensin.
<u>SHELDON:</u> Oh. Well, in that case I don't need my jacket. And for the record, the correct syntax is: I'm the guy from whom you're trying to get away.	-Peki madem. O zaman montuma ihtiyacım yok. Haberin olsun. Doğru sözdizimi şudur: Senden uzaklaşmaya çalışıyoruz.

Seyirci, arkadaşları tarafından yalnız bırakılarak dışlanan Sheldon’un bu duruma bozulmasını bekler, ancak o yine de arkadaşlarına *üstünlük* taslamaya çalışır.

Bu sahnede, bir taraftan seyircinin beklentisinin gerçekleşmemesi açısından *senaryo zıtlığı*, diğer taraftan Sheldon’ın kendisini arkadaşlarından üstün görmesiyle *üstünlük durumu* mizahı ortaya çıkar.

Bu sahnede Sheldon, Raj’ın ifadesini dil bilgisi açısından düzeltir. Kaynak dilde “the guy from whom...” eklentisiyle düzeltilen sözdizimi yapısı hedef dile aktarılamadığından, çevirmen hedef metinde “uzaklaşmaya çalıştığımız sensin” cümlesini “senden uzaklaşmaya çalışıyoruz” şeklinde öğelerin yerini değiştirerek vermiştir.

S3B23

<u>PENNY:</u> He spent the entire night bragging about how he invented the word “appeteasers”.	-Bütün gece böbürlendi ve bana “iştah saçıcılar” lafını nasıl icat ettiğini anlattı.
---	--

Bu replikte Penny, aptallığından dolayı Zack ile alay etmekte ve ona karşı bir *üstünlük* sergilemektedir. Penny’in bu *üstünlük* tavrı mizaha yol açmaktadır. Kaynak dilde *appetisers* “*aperatifler*” demektir. Zack’in –appetite (iştah) ve teaser (tadımlık yiyecek) sözcüklerini birleştirerek uydurduğu sözcüğü çevirmen hedef dile *iştah saçıcılar* olarak aktarmış, mizahı sözcük oyunu aracılığıyla sağlamıştır.

S3B23

<u>KOOTHRAPALI:</u> I’m telling you, dude. The only way for you to feel better about Penny going out with other guys is for you to get back on the whores. <u>WOLOWITZ:</u> Horse. <u>KOOTHRAPALI:</u> What?	-Benden söylemesi kanka. Penny’nin başka erkeklerle çıkmasını aşman için tek yol, yeniden kızlara dönmendir. -Kısrğa. -Ne?
---	--

<u>WOLOWITZ:</u> The phrase is "get back on the horse." Not whores.	-Ona "Düştüğün kısırağa tekrar binmek" denir. Kıza değil.
--	---

Penny Leonard'dan ayrıldıktan sonra Zack isimli biriyle görüşmeye başlamıştır. Raj, bu durumun üstesinden gelmesi için Leonard'a tavsiyelerde bulunur. Bu sahnede Howard, Raj'ın yanlış kullandığı ifadeyi düzelterek *üstünlük* sergiler ve mizah ortaya çıkar.

Bu sahnede, "get back on the whores" cümlesinde, *whore* "*fahişe*" demektir, sansürden dolayı çevirmen hedef dilde bu ifadeyi *kızlara dönmek* olarak kullanmıştır. Wolowitz'in "get back on the horse" olarak düzelttiği bu deyim "bir işi gerçekleştirmek için ne kadar başarısız olursa da o işi tekrar tekrar yapmak" anlamına gelmektedir. Çevirmen bu deyimsel ifadeyi hedef dile *düştüğün kısırağa tekrar binmek* olarak aktarmıştır. Mizah başarılı bir şekilde hedef kültüre taşınmış olsa da, sansürden dolayı kaynak kültürdeki etki tam olarak gerçekleşmemiştir.

IV. Görsel Unsurlar

S3B1

Üçüncü sezonun ilk bölümünün açılış sahnesinde dört arkadaş işleriyle alakalı bir görev için gittikleri Kuzey Kutbu'ndan geri dönerler, Sheldon hariç diğer üçünün hali perişandır, saç sakal birbirine karışmıştır. Sheldon'ın görünümü her zamanki gibi

yine derli topludur, sadece farklı olarak top sakalı vardır. Diğerleri dağınık haldeyken Sheldon'ın derli toplu olması *tezatlık* oluşturarak görsel mizahı ortaya çıkarır.

S3B1

KOOTHRAPPALI:

To what? Toy Story?

-Neye? “Oyuncaklar” filmine mi?

Wolowizin Teksas’a uyum sağlamak için giydiği kıyafetle ilgili Raj yorum yapar. Howard başındaki kırmızı şapkayı Teksas’a uyum sağlamak için taktığını söyler, ama aslında bu şekilde Raj’ın da söylediği gibi Oyuncak Hikâyesi adlı animasyon filmindeki karakterlere benzemektedir. Howard’ın bu sahnedeki komik görüntüsü seyircinin gülmesine, mizaha neden olur.

S3B2

<u>KOOTHRAPPALI:</u> I wonder what the non-pathetic people are doing tonight. LEONARD AND PENNY ARE ON THE COUCH KISSING.	Merak ettim, acaba zavallı olmayan insanlar bu akşam n'apıyorlar?
--	--

Howard, Sheldon ve Raj evin penceresinden giren cırcır böceğinin türünü öğrenmek için evde böceği bulmaya çalışırlar. Cırcır böceği ararlarken Raj, onların aksine zavallı olmayan insanların o an ne yaptığını merak eder. Raj'ın bu sözleri söylemesinin hemen ardından geçilen diğer sahnede Leonard ve Penny öpüşmektedir. İki durum arasındaki *zıtlık* mizah etkisi yaratır.

S3B3

(WOLOWITZ AND KOOTHRAPPALI ENTER. WOLOWITZ IS DRESSED GOTH. HE WEARS A LONG BLACK DUSTER, EYE LINER AND HIS HAIR HAS BEEN GELLED UP. KOOTHRAPPALI IS DRESSED AS USUAL.) <u>WOLOWITZ:</u> What's going on, day dwellers?	Ne iş, gündüzcüler?
--	----------------------------

Üçüncü sezonun üçüncü bölümünde Wolowitz ve Koothrappali Leonard ile Sheldon'ın dairesine girdiklerinde Wolowitz Gotik tarzda kıyafetler içinde görülür. Uzun siyah bir pardösü giymiş, gözlerine kalem çekmiş ve saçları jölelidir. Gotik bir bara gidip kız tavlama için bu şekilde giyinmiştir. Wolowitz'in normalde kendine has bir giyim tarzı vardır, her zaman renkli pantolonlar ve onlarla aynı renk gömlekler giyer. Onun normaldeki görüntüsüyle bu sahnedeki görüntüsü arasındaki *uyuşmazlık*la mizah sağlanır.

S3B4

<u>DR MILLSTONE:</u> I read your paper on Kuiper Belt Object size distribution. I really enjoyed it. <u>DR MILLSTONE (CON'T):</u> How did you correct for the selection bias? <u>KOOTHRAPALI:</u> Well, I ran a simulation. Allowed me to correct for the observational efficiency. <u>DR MILLSTONE:</u> That's just fascinating. <u>KOOTHRAPALI:</u>	-Kuiper Kuşağı Cisim Büyüklük Dağılımı makalenizi okudum. Çok beğendim. Seçim yanlılığı etkenini nasıl düzelttiniz? -Benzetim kullandım. Gözlemsel etkinliği doğrulamamı sağladı. -Tek kelimeyle büyüleyici.
--	--

Thank you. Would you like to hear more about it in my hot tub? (off their reaction) So when do I start?	-Teşekkür ederim. Devamını jakuzimde dinlemek ister misiniz? Evet, ne zaman başlıyorum?
--	---

Dizide Rajesh Koothrappali'nin *seçici konuşmazlık* olarak adlandırılan bir tür sosyal anksiyete bozukluğu vardır. Yani kadınlarla birebir ya da kadınların bulunduğu ortamlarda konuşamaz. Fakat kadınların da bulunduğu kalabalık bir ortamda diğer erkeklerle konuşabilir. Alkol aldığında, herhangi bir ilacın etkisindeyken ya da ortamdaki kadınların varlığından habersizken bu sorun ortaya çıkmaz ve Raj rahatlıkla konuşabilir. Dizinin pek çok sahnesinde dört arkadaşın yanında Penny de bulunduğu için Raj eğer ayıkça söylemek istediklerini Howard'ın ya da Leonard'ın kulağına söyler, bu da çoğu zaman Howard'ın Raj'ın kulağına söylediklerini yanlış aktarmasıyla komik repliklerin ortaya çıkmasına neden olur. Bir diğer mizah unsuru da Raj'ın alkol aldığında kadınlarla bu sefer gereğinden fazla ve çoğu zaman uygunsuz bir şekilde konuşmasıdır.

Üçüncü sezonun dördüncü bölümünde Raj iş başvurusu için mülakata gittiğinde görüşeceği profesörün kadın olduğunu görünce konuşabilmek için içmeye başlar. İlk başta kadınla hiç konuşamayan Raj bir kadeh içtikten sonra hemen konuşmaya başlar. Aslında seyirci bunu zaten beklemektedir, Raj'ın bu şekilde konuşabildiğini dizide ilk defa fark ettiğinde ortaya çıkan mizah daha sonraki aynı tarz sahnelerde kendini tekrar eder. Burada uyuşmazlığın aksine *sıradanlaşan mizah* söz konusudur. Seyirci bu durumu ekranda her gördüğünde ne olduğunu bilir ve mutlu hisseder. Bu sahnede Raj'ın jest ve mimikleri ve çok rahat konuşması karşısında profesörün tepkileri ayrıca görsel mizah oluşturur.

S3B4

KOOTHRAPPALI:

You are not my superior.

SHELDON:

I am in every way.

KOOTHRAPPALI:

Oh yeah? Can you do this?

-Amirim değilsin.

-Her bakımdan öyleyim.

-Bak sen? Şunu yapabilir misin?

Raj birlikte çalışırken Sheldon'ın kendine üstünlük taslamasına sinirlenir, ellerini kenetleyip iki orta parmağını çıkarıp oynatır. Aynı hareketi Sheldon'dan yapmasını ister. Sheldon aynı hareketi yapmaya çalışır ama yapamaz. Bu sahnede Raj'ın Sheldon karşısında sergilediği *üstünlük* ve ikilinin el hareketleri sonucu oluşan görsel mizah seyircinin gülmesine neden olur.

S3B6

Penny'in arkadaşı Bernadette ile tanışan Wolowitz onu daha iyi tanımak için Bernadette'e sorular yöneltir, sihirbazlık numaralarını sevip sevmediğini sorar bir yandan da ceketinin kolundan sarı bir kumaş çıkarmaya başlar, Bernadette sihirbazlık gösterilerini sevmediğini söyleyince kumaş parçasını tekrar ceketinin içine iter. Howard'ın söz konusu sahnedeki hareketi ve beklentisiyle gerçekte olan arasındaki *uyuşmazlık* sonucu mizah ortaya çıkar.

S3B8

<u>PENNY:</u> Is that my arm? <u>SHELDON:</u> Mm. Doesn't feel like an arm. <u>PENNY:</u> Then maybe you should let it go.	-O, kolum mu? -Kol gibi değil sanki. -Öyleyse bıraksan, diyorum.
---	---

Küvette kayıp düşen Penny'nin omzu çıkmıştır. Kendisini hastaneye götürmesi için Sheldon'dan yardım ister ama öncelikle Sheldon'ın üstünü giymesine yardım etmesi gerekir. Penny çıplak olduğu için Sheldon gözlerini kapatarak Penny'e bluzunu giydirmeye çalışır ama kolu yerine göğsünü tutar, sonra Penny'nin kolunun orası olmadığını fark eder. Sheldon'ın hareketi ve Penny'nin yüz ifadesi görsel mizahı ortaya çıkarır.

S3B9

<u>KATEE SACKHOFF:</u> Thanks, Howard. Always nice to be part of your masturbatory fantasies.	Teşekkürler Howard. Senin elişi fantezilerinin bir parçası olmak her zaman güzeldir.
--	--

Katee Sackhoff Türkiye’ de de gösterilen Battlestar Galactica (Savaş Yıldızı Galactica) adlı bilimkurgu türündeki dizinin oyuncularından biridir. Repliğin geçtiği sahnede Katee Howard’ın mastürbasyon fantezisinde bulunmaktadır. Howard banyoda küvetin içinde köpük banyosu yaparken küvette karşısında Katee’yi hayal eder. Howard’ı o şekilde gören seyirci görsel mizah nedeniyle güler.

Bu sahne Howard’ın hayali olduğu için aslında konuşan Howard’ın düşünde yarattığı Katee’dir. Seyirci, aktris olan gerçek Katee’nin bu durumdan hiç de hoşlanmayacağını tahmin eder. Howard’ın hayalinin aksine gerçekte bu mümkün değildir. Bu iki durum arasındaki *zıtlık* mizahı açığa çıkarır.

Bu sahnede çevirmen sansürden dolayı hedef dilde *mastürbasyon* sözcüğünü kullanamamış, bunun yerine *elişi* sözcüğünü tercih etmiştir, hedef kültür izleyicisi sahneden ve konuşmalardan burada bahsedilenin ne olduğunu anlayabilmekte ve bu şekilde mizah başarılı bir şekilde hedef dile aktarılmış olmaktadır.

S3B11

LEONARD:

And what is that?

WOLOWITZ (CON'T):

Your new girlfriend. Have fun tonight.

-Peki bu ne?

-Yeni kız arkadaşım. Hadi bu gece size iyi eğlenceler.

Penny, medyuma gittiğini söyleyince Leonard bu duruma çok şaşırır, kendisi bilimle uğraşan biri olarak doğaüstü kavramlara inanmaz, Penny'nin de bunlara inanmasını saçma bulur ve bu konudan dolayı ikisi kavga eder. Leonard Wolowitz'e sırf kız arkadaşıyla birlikteliğini sürdürebilmek için inandığı şeylerden vazgeçmesi mi gerektiğini sorar, bunun üzerine Howard elindeki kalemle Leonard'ın eline bir nokta koyar ve bunun yeni kız arkadaşı olduğunu söyler.

S3B13

<u>SHELDON:</u> Now, Penny, you're from Nebraska, correct? <u>PENNY:</u> Born and raised.	-Penny, sen Nebraskalı'ydın, değil mi? - -Doğma büyüme.
---	---

Sheldon evlerine hırsız girdiği için huzursuz olmuştur, korkusundan geceleri uyuyamaz. En sonunda dayanamayıp başka bir şehre yerleşmeye karar verir. Seçenekleri internetten araştırır, elediklerine harita üzerinde çarpı koyar. Penny'nin Nebraskalı olduğunu onaylayınca da haritada Nebraska'ya büyük bir çarpı koyar. Sheldon bu sahnede yine Penny'ye üstünlük taslamaktadır, Nebraskalıların da Penny gibi bilgisiz ve cahil olduğunu düşünerek o bölgeyi yaşanacak yerler listesinden çıkarır. *Üstünlük kuramı* ve *görsel unsurlar* aracılığıyla sağlanan mizah seyirciyi güldürmeyi başarır.

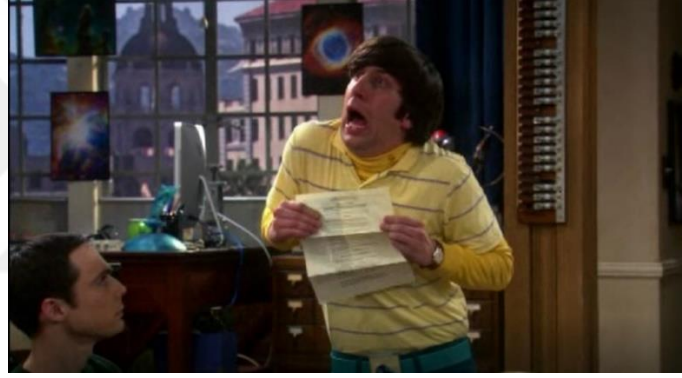
S3B15

<u>LEONARD:</u> If you don't come out of there, I'm gonna have to drag you out. <u>SHELDON:</u> You can try but you'll never catch me. BAZINGA	-Oradan çıkmazsan eğer, seni sürüklemek zorunda kalacağım. -Dene istersen. Ama beni hayatta yakalayamazsın.
---	---

Sheldon bir fizik problemini çözemez, kafasını buna takmış, günlerdir uykusuz bir halde cevabı bulmaya çalışır. Pek çok farklı yöntem dener, en sonunda gecenin bir yarısı çocuk eğlence merkezine gider, kapının şifresini kırarak oradaki top havuzuna girer, topları karbon atomları olarak düşünür. Leonard kendisini almaya geldiğinde gitmek istemez, kendisini bulamasın diye top havuzunun içine dalar. Leonard da top havuzuna dalar fakat arada bir başını çıkarıp *Bazinga*⁵⁵ diyen Sheldon'ı bir türlü yakalayamaz. İkilinin havuzdaki debelenmeleriyle oluşan *görsel mizah* ve seyircin artık aşına olduğu ve her duyduğunda mizah etkisi yaratan bir nevi *sıradanlaşan mizaha* dönüşen *Bazinga* ifadesi seyircinin gülmesini sağlar.

S3B16

WOLOWITZ

Looks like you ran a red light on Marengo Avenue at 9:30 p.m. on November 16th. (handing the document to Sheldon) (laughing) They got you on a traffic camera. Nice picture.

-Marengo Bulvarı'nda 16 kasım saat 21:30'da kırmızı ışıktaki geçmişsin.

Trafik kamerası çekmiş. Güzel çıkmışsın.

Sheldon'a Pasadena Kent Mahkemesi'nden bir celp gelmiştir. Penny'nin omzu çıktığı gece onu arabayla hastaneye götürürken kırmızı ışıktaki geçmiştir. Celpteki kameraya yakalanan fotoğrafta Sheldon gözleri fal taşı gibi açılmış, iki eli de

⁵⁵ "Bazinga" dizide Sheldon'ın uydurduğu ve diğer karakterleri kandırdığında ya da onları umursamadığını göstermek için kullandığı bir ifadedir. Çevirmen dizinin bütün bölümlerinde bu ifadeyi değiştirmeden hedef metne birebir aktarmıştır.

direksiyonu kavramış bir şekilde araba sürmektedir. Howard Sheldon'a kamera görüntüsünü göstererek fotoğraftaki halini taklit eder ve bu şekilde *görsel mizah* oluşur.

S3B18

<u>SHELDON:</u> Okay, I think we have a winner. (SHELDON EMERGES WEARING A WHITE TUX AND TAILS.) <u>PENNY:</u> Where the hell d'you find that? <u>SHELDON:</u> In the prom department. <u>PENNY:</u> It's ridiculous. <u>SHELDON:</u> Says the former member of the Corn Queen's court.	-Tamam. Şampiyonu buldum galiba. -Hangi cehennemden buldun bunu? -Balo kısmından. -Komik. -Diye buyurdu Mısır Koçanı Güzeli camiasının eski üyesi.
--	---

Penny Sheldon'ın ödül töreninde giyeceği kıyafeti seçmesine yardım etmek için onla birlikte alışverişe çıkar, Sheldon ödül töreni için bu sahnede giydiği beyaz smokin gibi alakasız, komik kıyafetler seçer. Sheldon'ın alışveriş konusundaki

beceriksizliği nedeniyle zevksiz kıyafetler giyip bunları Penny'ye göstermesi ekranda *görsel mizah* oluşturur.

S3B18

<u>SHELDON:</u> (on computer) Now for the astronomers (on) in the audience get ready to see the dark side of the moon. (o.s.) And here's Uranus.	-Şimdi de aranızdaki astronomlar için geliyor. Ayın karanlık yüzünü görmeye hazır olun. Alın size Uranüs.
--	---

Sheldon, yürüttüğü çalışmalardan dolayı kendi alanında bir ödüle layık görülmüştür. Ödül töreninde kendisinden bir konuşma yapması beklenmektedir. Fakat Sheldon kalabalık önünde konuşmaktan korkmaktadır. Ödül töreninde Sheldon rahatlasın diye konuşma sırası kendine gelinceye kadar Penny ona alkol içirir. Sıra kendine geldiğine artık sarhoştur ve konuşmayı kendince bir stand-up gösterisine dönüştürür, tabii kimse gülmez. Bir sonraki sahnede sabah olmuştur, Sheldon uyanmış fakat akşamdan kalma bir haldedir ve pantolonu yoktur. Leonard ve Penny'ye pantolonunun nerede olduğunu sorar, onlar da *youtubeda* kendisiyle ilgili yüklenen videoya bakmasını söylerler. Videoda Sheldon pantolonunu çıkartır, son repliğin geçtiği sahnede ise davetlilere arkasını döner ve iç çamaşırını çıkarır. Seyirci bu sahneyi görmez, fakat Sheldon'ın repliğinden ne yaptığını anlar, ekranda görmese de sözlü ifade aracılığıyla zihninde canlandığı görüntü *görsel mizaha* neden olur.

S3B19

Bowling turnuvasında yenilen dört arkadaş yenen takımın isteği olarak çizgi roman dükkânına çizgi roman kahramanlarının kıyafetleri içerisinde girerler, yalnız bu kahramanların dişi emsalleri olarak giyinmişlerdir. Wolowitz Batgirl (Yarasa Kız), Leonard Supergirl (Süper Kız), Koothrappali Catwoman (Kedi Kadın) ve Sheldon da Wonderwoman (Süper Kadın) olarak giyinmiştir. Koothrappali hariç hepsi mutsuz görünür.

S3B22

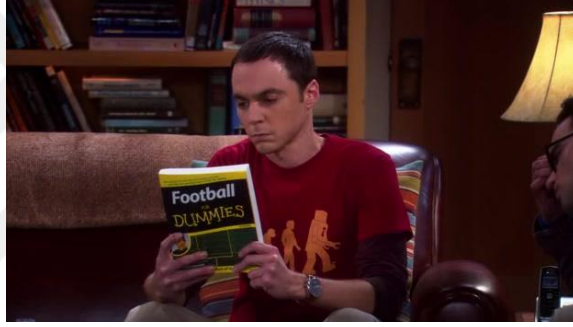

Leonard'ın geçmişi anlattığı bu bölümde seyirci Sheldon'ın oturma odalarındaki kanepenin kendine ait yerini nasıl belirlediğini de öğrenmiş olur. Leonard eve taşındığında kanepenin yerinde sadece iki sandalye vardır. Leonard kanepeyi alt kattaki taşınan komşudan satın alır. Sheldon kanepede otururken huzursuzlanır ve sürekli yer değiştirmeye başlar ve en sonunda rahat hissettiği yere oturur. Kendinin açıklamasıyla kanepenin bu kısmı kışın radyatöre ısınacağı ama terlemeyeceği

mesafede bulunmaktadır. Ayrıca yazın da pencereleri açınca esinti almaktadır. Televizyona verev açıda durduğu için sohbetten geri kalmıyor ama ekrana görüntü bozulacak kadar geniş açıyla da bakmıyordur. Bu yüzden kanepenin o kısmı Sheldon'ın yeridir ve başka hiçbir kimse oraya oturamaz. Bu durum da dizide diğer karakterlerin oraya bilmeden yanlışlıkla oturmasıyla ortaya görsel mizahı ortaya çıkarır.

V. Grafik Unsurları (Ekranı arka planda görülen yazılı mesajdaki mizah)

S3B5

<u>LEONARD:</u> Now, what is this sacks statistic they put up there? (LEONARD LOOKS IN HIS "FOOTBALL FOR DUMMIES" BOOK) <u>WOLOWITZ:</u> All I know about Sacks is my mother shops there. <u>LEONARD:</u> Sacks, sacks.	-Oraya koydukları şu “Sacks İstatistiği” nedir? -Sacks hakkında tek bildiğim, annemin oradan alışveriş yaptığı. -Sacks, “sacks”.
--	---

Leonard, Penny ve arkadaşlarıyla futbol maçı izlemek ister. Fakat futboldan hiçbir şey anlamadığından ve Penny'nin arkadaşlarına da maçı beraber izlerken rezil

olmak istemediğinden Amerikan futbolu ile ilgili genel bilgiler edinmeye karar verir. Replikte geçen *Sacks İstatistiği* terimi Amerikan futbolunda oyun kurucunun topu elinden çıkarmadan yere düşürülmesi anlamına gelir. Wolowitz'in bahsettiği *Sacks* ise Amerika'daki bir alışveriş mağazasının adıdır. Hedef kültürde Amerikan futbolu yaygın değildir ve hedef kültür izleyicisi de bu futbola uzak olan Leonard gibidir. Sonraki replikte Sheldon bu terimi açıkladığı için çevirmen burada terimi değiştirmeden hedef dile direkt aktarmış, ödünç alma stratejisini kullanmıştır. Leonard Sheldon'ın futbol anladığını fark edince ondan kendisine Amerikan futbolu hakkında bilgi vermesini ister, Sheldon Leonard'ın okuduğu kitabı inceler, izleyici ekranda kitabın ismini görür: *Football For Dummies (Salaklar İçin Futbol)*.

S3B22

Sheldon bütün testlerden geçen Leonard'ı nihayetinde ev arkadaşı olarak kabul eder ve ona odasını gösterir. Leonard odaya girince duvarda muhtemelen Sheldon'ın önceki ev arkadaşının yazdığı *Die Sheldon Die (Geber Sheldon Geber)* yazısını görür.

VI. Dilötesi Unsurlar (Ses, tonlama, tını,...)

S3B1

<u>WOLOWITZ:</u> (Texan accent) (tipping his hat) Howdy, ma'am.	-Selam olsun bayan.
---	---------------------

Bu sahnede Wolowitz Sheldon'ın annesini Teksas aksanıyla selamlar, burada ayrıca deyimsel bir ifade olan *howdy* sözcüğü bulunmaktadır, İngilizcedeki *how do you do?* ifadesinin kısaltılmış şeklidir ve günümüzde genellikle Teksas bölgesinde selamlaşmalarda kullanılır. Bu deyimsel ifadenin birebir karşılığı Türkçede olmadığından çevirmen hedef dilde deyimsel olmayan bir ifade kullanarak çeviriyi genelleştirmiştir. Ancak, Wolowitz'in Teksas aksanıyla konuşması sayesinde mizah tam olarak kaybolmamış, hedef dile aktarılmıştır.

S3B6

<u>WOLOWITZ:</u> Not Ka. Ka-ah. <u>PENNY:</u> Buh-eye.	-Ka değil, "Ka-ah". -Ba-bay.
---	-------------------------------------

Penny; Leonard, Wolowitz ve Raj ile *Ka-ah'ın Gizemli Derebeyleri* adlı kart oyununu oynamaya çalışır ama hiçbir şey anlamadığı için oyundan zevk almaz. Sheldon'ın da Penny'in elindeki kartlardan hiçbir şekilde oyunu kazanamayacağını açıklaması üzerine oyun biter. Penny bu duruma çok sevinir, ama diğerleri bunu fark edince aslında üzülyormuş gibi yapıp ses tonunu değiştirir. Penny oyunun ismini yanlış telaffuz edince Wolowitz onu düzeltir ve Wolowitz'in telaffuz tarzı mizahı ortaya çıkarır.

Ayrıca, Penny de dalga geçmek için İngilizcedeki *bye* sözcüğünü ikiye ayırarak söyler. Çevirmen de aynı şekilde bunu hedef dilde çevirisini ikiye ayırarak "Ba-bay" olarak yansıtır. Bu sahnede hem Howard hem de Penny birbirlerini *hedef* göstererek, birbiriyle dalga geçip *üstünlük* kurmaya çalışırlar ve bu şekilde mizah ortaya çıkar.

VII. Örtük Mizahi Unsurlar

S3B3

<u>SHELDON:</u> Penny, while I subscribe to the many worlds theory which posits the existence of an infinite number of Sheldons in an infinite number of universes, I assure you that in none of them am I dancing.	Penny ben sonsuz sayıda Sheldon'ın sonsuz sayıda evrende var olduğunu öne süren "Çoklu Dünyalar" kuramına bağlı biri olarak seni temin ederim ki hiçbir evrende dans etmiyorum.
--	---

Sabah mutfakta Penny bir yandan kahvaltı hazırlayıp bir yandan da radyodaki şarkı eşliğinde dans etmektedir, Sheldon'u görünce gelip onla dans etmesini ister. Sheldon dizideki diğer ana karakterlerin aksine dans etmeyi hiç sevmez, hem kaynak hem de hedef dil izleyicisi bunun farkındadır. Bu replikteki mizah herhangi bir dilsel, görsel ya da ses unsuruyla sağlanmasa bile yine de izleyiciyi güldürür, çünkü Penny'nin Sheldon'dan dans etmesini istemesi ve beklemesi Sheldon'ın karakteriyle bir *zıtlık* oluşturur ve mizah bu zıtlık aracılığıyla açığa çıkar.

S3B3

<u>KOOTHRAPPALI:</u> What is your mother going to say? <u>WOLOWITZ:</u> She's not going to see it. She takes my temperature orally now.	–Peki annen ne diyecek? –Görmeyecek ki. Artık ateşimi ağzımdan ölçüyor.
--	--

Raj, Wolowitz'in dövme yaptırmasını annesinin onaylamayacağını düşünür fakat Wolowitz annesinin ateşini artık ağzından ölçtüğünü ve dövmesini fark etmeyeceğini söyler. Repliğin geçtiği sahnede seyirci, Wolowitz'in dövmeyi kalçasına yaptırdığını görür. Wolowitz'in bir yetişkin olmasına rağmen hala annesinin ateşini ölçmesi ve artık ağzından ölçmesini ima etmesi bir *zıtlık* durumu oluşturur ve seyirciyi

bu zıtlıkla ortaya çıkan mizah güldürür. Bu sahnede görsel unsurlara (Wolowitz'in kalçasına dövme yaptırması) eşlik eden bu zıtlık durumu diğer mizah kategorileriyle açıklanamayacağı için *örtük mizaha* örnek olarak gösterilebilir.

VIII. Ses Unsurları

S3B15

Leonard'ın telefonun yeni melodisi Batman'deki Joker karakterinin kahkaha sesidir. Penny uyurken Leonard'ın telefonu çalar, ilk başta Leonard'ın kıkırdadığını zanneder. Bu sahnede bu bağlamda sese dayalı mizah unsuru bulunmaktadır.

S3B16

Bölümün ilk sahnesinde Raj, Tshirtündeki hoparlörden gelen *Star Wars Darth Vader* tema müziğiyle çizgi roman dükkânına girer. Amerikalı ünlü çizgi roman yazarı Stan Lee'nin dükkâna imza gününe geleceğini öğrenince de mutluluktan *I'm so excited* şarkısını açar, dans eder, etraftaki insanlar kendine garipseyerek bakar. Raj'ın bu şarkıyı çalan T-shirt'ü mizaha neden olmaktadır.

S3B17

Yüzüklerin Efendisi filmi setinden çalınan yüzüğü bulduklarını sanan dört arkadaş yüzüğü paylaşamayınca araları açılır. Leonard en sonunda yüzüğü bir süre taşıması için Penny'ye verir. Penny ile Leonard uyurken Sheldon Penny'nin boynuna taktığı kolyenin ucundaki yüzüğü almaya çalışır, fakat Penny uykusunda yüzüstü döner. Sheldon da Penny'yi uyandırmadan hareket ettirmek için sivrisinek taklidi yaparak kulağına vızıldar. Sheldon'ın sivrisinek taklidi yaparken çıkardığı ses, mizahı oluşturur.

S3B22

Leonard Sheldon'la ilk nasıl tanıştığını ve daireye taşınma hikâyesini Penny'ye anlatır, apartmanın yıllardır bozuk olan asansörü de bu hikâyeye doğrudan bağlantılıdır. Geçmişi gösteren sahnede Leonard Wolowitz'in tasarladığı roketi kendinde bulunan yakıtla çalıştırmayı dener fakat Sheldon bunu başaramayacağını,

hesaplamaları yanlış yaptığını söyler. Leonard hiçbir hata yapmadığından emin konuşsa da yakıt konteynırından çıkan dumanlar kendini yanıltır. Konteynırı aldığı gibi daireden çıkar, bu arada işlerin yolunda gitmediğini gören Sheldon buzdolabındaki üstünde –muhtemelen kendi tasarladığı- evlerinin bayrağının basılı olduğu magneti ters çevirir ki burada da *görsel mizah* mevcuttur, çünkü bayrağın ters asılması uluslararası yardım çağrısı anlamına gelmektedir.

Leonard konteynırla birlikte asansöre biner fakat Sheldon Leonard'ı asansörden çıkarır, konteynırı içerde bırakır, asansörün düğmesine basar. Biraz sonra asansörden büyük bir patlama sesi duyulur, bina sallanır, asansörün kapısından dumanlar çıkmaya başlar. Sahnedeki patlama sesi deneyin başarısız sonucunu ortaya koyduğu için mizaha sebep olmaktadır.

Ayrıca, Sheldon bu sahnede Leonard'ın hayatını kurtarmıştır. Leonard ve arkadaşları karşısında Sheldon'ın *üstünlük* kazanması da mizahı ortaya çıkaran başka bir etkidir.

SONUÇ

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte dünya çapında görsel-işitsel ürünlerin üretimi de artış göstermiştir. Bu artış sonucunda bu ürünlerin üretildiği ülkeden başa ülkelere taşınması kaçınılmaz olmuştur. Görsel-işitsel metin çevirisi bu aktarımı sağlayan en önemli araçtır. Bugün dünya çapında birçok popüler film ve dizi görsel-işitsel çeviri sayesinde farklı ülkelere milyonlarca seyirciye ulaşmaktadır. Bu alanda çeviri pratiğinin artmasıyla araştırmacılar ve akademisyenler de bu konuyu detaylıca araştırmaya başlamıştır. Bu tez çalışmasında da nispeten yeni olan görsel-işitsel çeviri konusunda yapılan araştırmalar betimleyici bir şekilde anlatılmaktadır.

Mizah, görsel-işitsel ürünlerde en çok kullanılan unsurlardan birisidir. Görsel-işitsel metinlerde mizah çevirisinde ise ilk olarak mizah örneklerinin saptanması gerekir. Mizahın nasıl ortaya çıktığı tarih boyunca birçok düşünür tarafından araştırılmış ve hepsi de mizahı kendilerine göre tanımlamışlardır. Mizah algısı kişiden kişiye değişse de, mizah genel olarak *bir şeyi gülmünebilir ya da eğlenceli yapan nitelik, kahkahaya neden olan durumlar ve eğlenceli, komik, tutarsız veya saçma olanı algılama, ifade etme ya da bundan keyif alma becerisi*⁵⁶ olarak tanımlanabilir.

Görsel-işitsel metinlerde mizah çevirisinde çevirmenin sözlü dil ile birlikte aynı anda birçok özelliğe daha dikkat etmesi gerekir, çünkü bu metinlerde sözlü, sözlü olmayan, işitsel ve görsel unsurların bir arada kullanılması çeviri yöntemlerini de belirlemektedir. Sözlü mizah bazen görsel öğelerle bazen de seslerle pekiştirilebildiği için çevirmen çeviri sürecinde bunlardan yararlanabilir. Kaynak kültüre ait uygulamalarla ya da tarihi bilgilerle elde edilen mizah çevirisinde ise çevirmen hedef kültürü ve hedef kültür izleyicisinin bilgi birikimini göz önünde bulundurmalıdır. Görsel-işitsel metinlerde mizah çevirisi üzerine araştırmalar ve çalışmalar son yıllarda artış göstermiş ve bu alanda pek çok makale, tez ve kitap yayımlanmıştır. Bu çalışmaların bazıları çeviri sürecinde çevirmenin dikkat etmesi gereken hususları sıralamış, bazıları ise çevirmene kılavuz olabilmesi için farklı mizah türlerini belirlemiştir.

⁵⁶ The American Heritage Dictionary of the English Language, s.v. “humour,” (Çevrimiçi) <https://ahdictionary.com/word/search.html?id=H5340600>, 29 Nisan 2019.

Juan José Martínez-Sierra “Translating Audiovisual Humour. A Case Study” (“Görsel-İşitsel Metinlerde Mizah Çevirisi. Bir Durum Çalışması”) adlı makalesinde görsel-ışitsel metinlerde mizah çevirisinde çevirmene yardımcı olabilecek sekiz mizah kategorisi belirlemiştir: bir kültüre yerleşmiş kültürel ya da metin içi özelliklere atıfta bulunan toplum ve kurum unsurları, bir topluma özgü mizah unsurları - bazı toplumlarda diğerlerine göre daha popüler olan konular, kültürel bir özellikten ziyade bir tercih durumu-, dilsel unsurlar, görsel unsurlar, grafik unsurları, dil ötesi unsurlar, örtük mizahi unsurlar ve ses unsurları. Dizideki mizah örnekleri, bu sekiz kategoriye göre sınıflandırılmıştır.

Çevirmen görsel-ışitsel metinlerde yer alan mizahı altyazı çevirisine aktarırken de teknik kısıtlamalardan dolayı bazı zorluklarla karşılaşabilir. Altyazılar belli sayıda satır ve karaktere sığdırılması gerektiğinden, çeviride kayıplar yaşanabilir. Seyirciye mizahın daha iyi aktarılabilmesi için çeviriye notlar eklenmesi gerekebilir, bu durumda bu notlarla birlikte çeviri yine kısıtlı karakterlerle iletilmek zorundadır. Öte yandan çevirmen, kaynak metinde mizahı güçlendiren görsel ve işitsel unsurlardan yararlanarak çeviri aşamasında olabilecek kayıpları hedef metinde telafi edebilir. Mizah çeviri örnekleri değerlendirildiğinde, kaynak metindeki repliklerde sözlü mizah çoğu zaman oyuncuların jest ve mimikleri ya da tonlamaları gibi ses unsurlarıyla pekiştirildiği için bu repliklerin hedef metne aktarımının başarılı bir şekilde gerçekleştiği görülmüştür.

“The Big Bang Theory” dizisi başta dilsel ve görsel mizah olmak üzere birçok farklı mizah türünü içerdiğinden bu dizi çalışmamızda bütüncü olarak seçilmiştir. Dizi aynı zamanda Amerikan kültürüne özgü unsurları da barındırdığından inceleme sürecinde bu unsurların Türkçeye aktarım yöntemlerine de odaklanılmıştır. Dizideki mizah örnekleri çalışmada bahsedilen mizah kuramları doğrultusunda açıklanmış ve bu örneklerin Türkçe altyazı çeviri süreci betimleyici bir şekilde anlatılmıştır. Çeviri aşamasında çevirmenin izlediği yollar, mizahı aktarırken kullandığı yöntemler ve aktarım aşamasında karşılaşılan sorunların üstesinden gelmek için hangi tür çeviri stratejilerine başvurduğu metin örneklerinin yorumlanmasında ele alınan başlıca konulardır.

Bu çalışmada, dizinin 3. sezonundaki 23 bölümünden alınan 70 mizah örneği kullanılmıştır. Mizah örnekleri incelendiğinde, sekiz mizah kategorisine yerleştirilen 66 örnekten çoğu *dilsel unsurlar* kategorisinde yer almış, bunu *görsel unsurlar* ve *bir kültüre yerleşmiş ya da metin içi özelliklere atıfta bulunan toplum ve kurum unsurları* kategorileri takip etmiştir. Bu durum da, dizideki mizahın en çok replikler üzerinden dilsel öğeler aracılığıyla açığa çıktığını göstermektedir.

Bu çalışmadaki örnekler mizah kuramları açısından ele alındığında ise, en fazla *üstünlük* ve *uyuşmazlık* kuramıyla mizahın ortaya çıktığı görülmüştür. Çalışmada incelenen örneklerdeki mizahın sadece üçünün *rahatlama* kuramıyla açıklanması bu kuramın örneklerde en az rastlanan mizah kuramı olduğunu doğrular niteliktedir. Mizahın daha çok üstünlük ve uyuşmazlık kuramına dayandırılmasının nedeni, sitcom türünde dizilerde mizahın karakterlerin düştüğü gülünç durumları, işlerin karmaşıklığını ve yaşanan olayların saçmalığını konu alması aracılığıyla sağlanmasıdır. Ayrıca insan ilişkileri üzerine kurulu sosyal bir konuyu ele alan bu dizi, üstünlük ve uyuşmazlık kavramlarını daha ön plana çıkarmış, bu kavramlara göre daha bireysel olan rahatlama kavramına fazla değinmemiştir. TBBT her ne kadar Amerikan yapımı bir dizi olsa da, sosyal konusu itibarıyla bütün toplumlara hitap edebilme özelliğiyle dünya çapında popüler bir konuma ulaşmıştır.

Bir kültüre yerleşmiş kültürel ya da metin içi özelliklere atıfta bulunan toplum ve kurum unsurları kategorisinde yer alan mizah örneklerinin çevirisinde, sözcüğü sözcüğüne çeviri, ödünç alma, yalnızlaştırma/genelleştirme ve çıkarma/silme stratejilerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir. Çevirmenin öncelikli amacı kaynak kültürdeki mizahı aynı etkiyle hedef kültüre taşıyabilmek olduğu için çeviri aşamasında seçtiği yöntemler hedef kültür odaklı olmuştur. Hedef dilde karşılığı bulunmayan bazı ifadeler için ödünç alma ya da çıkarma/silme stratejilerini kullanmıştır. Çevirmen çıkarma/silme yöntemini uyguladığında, mizahı hedef dilde başka sözcükler kullanarak aktarmış, bir bakıma kaynak dildeki mizahı hedef dilde başka ifadelerle telafi etmiştir. Kaynak kültüre ait özel bir ismi Türkçeye çeviremeyeceği için söz konusu ismin geçtiği repliğin çevirisinde ödünç alma yoluna gitmiş; bu da mizahın hedef kültürde bu ismi bilen izleyiciler tarafından kaynak metindekiyle aynı etkide algılanmasına, isme aşina olmayan hedef kültür izleyicisinin

ise bağlamdan mizahı çıkarabilmesine yol açmıştır. Dizi Türkiye’de bir televizyon kanalında gösterildiği için sansür durumu çevirmenin hedef metinde kullanacağı sözcükleri belirlemesinde büyük rol oynamıştır. Bu nedenle, çevirmen kaynak metinde sıklıkla karşılaşılan argo ifadeleri hedef metne birebir aktaramadığı için bu ifadeleri yumuşatarak aktarmak zorunda kalmıştır. Sansürden dolayı çevirinin kısıtlandığı örneklerde mizah, hedef metne kaynak metindekiyle aynı etkide aktarılamamasına yol açabilmektedir.

Dilsel unsurların çevirisinde ise çoğunlukla çevirmen kaynak metinde söz oyunları ya da deyimlerle elde edilen mizahı Türkçede oluşturduğu eşdeğer bir söz oyunuyla ve Türkçe deyimlerle ifade etmiştir. Dilsel unsurlara dayalı mizah örneklerinin birçoğunda uygulanan ikame stratejisiyle mizah hedef metne başarılı bir şekilde taşınmıştır. Söz oyunlarına dayalı mizahın çevirisi çevirmenler için oldukça zorlu bir süreçtir, çevirmenin işi bu aşamada hem kaynak metindeki söz oyununu hedef metinde eşdeğer bir biçimde yansıtmak hem de mizahın etkisini bu söz oyunu üzerinden hedef kültüre taşımaktır. Çevirmen, sözlü mizah örneklerini hedef dile kaynak dildeki aynı etkiyle aktarmayı başarmış, bu zorlu sürecin üstesinden gelmiştir. Bu kategorideki örneklerden bazıları argo ifadeler içerdiğinden, çevirmen bu örneklerin çevirisinde yine sansüre takılmış ve bunları hedef metne Türkçede argo olmayan ya da kaynak dildeki argo terimi çağrıştıracak ifadelerle aktarmıştır. Çevirmen özellikle izlediği ikinci yöntemle mizahı kaynak metindeki aynı etkiyle hedef metne taşımayı başarmıştır.

Kaynak metindeki iki örnekte İngilizce repliklerin arasında söylenen Latince ve Fransızca cümleler hedef metinde Türkçe çevirileriyle yansıtılmıştır. Altyazı çevirisinde karakter sınırlaması ve metnin ekranda sadece kısa bir süre görünmesi nedeniyle bu cümleleri hedef metne direkt aktarıp parantez içerisinde anlamlarını vermek mümkün olamayacağı için çevirmen böyle bir yöneme başvurmuş olabilir. Çevirmenin aldığı bu karar mizahi değeri olan bu cümlelerin hedef kitle tarafından daha iyi anlaşılmasını sağladığı için çevirmen hedef metinde mizahın açığa çıkmasına bir bakıma katkıda bulunmuştur.

Dilsel unsurlara dayalı mizah kategorisindeki örneklerden birinde kaynak metinde mizah sözcük oyunu yapılarak sağlanmıştır. Bu sözcük oyunu Türkçeye çevirisi yapıp aktarıldığında anlamsız olacağı için ve replikteki mizah ekrandaki görsellerle pekiştirildiğinden dolayı bu sözcük oyununu hedef metne uyarlamak da imkânsız olduğundan çevirmen kaynak metindeki bu sözcükleri hedef metne birebir aktarmış, hedef kültür izleyicisinin anlayabilmesi için de sözcüklerin Türkçe anlamlarını parantez içerisinde vermiştir. Çevirmenin uyguladığı bu uygun çözüm sayesinde mizah hedef metinde kaybolmamış, hedef metin izleyicisi de ekrandaki görsel unsurların yardımıyla replikteki sözlü mizahı algılayabilmiştir. Öte yandan, İngilizce bilmeyen hedef metin izleyicisi söz konusu mizahı kaynak metin ve İngilizce bilen hedef metin izleyicisiyle aynı etkide algılayamayabilir.

Çevirmenin TBBT dizisinin altyazı çevirisinde başvurduğu çeviri stratejilerine genel olarak bakıldığında mizah unsurlarını daha çok ikame yoluyla aktardığı görülmektedir. Bunun nedeni ise söz konusu dizinin mizah odaklı olması hedef kitlede aynı mizah etkisini yaratmasını gerektirmesidir. Bu nedenle çevirmen olabildiğince kayıplardan kaçınarak heder kültüre özgü eşdeğer ifadeler kullanmak zorunda kalmıştır.

Araştırma ve inceleme sürecinde, dizinin çevirmeniyle sürekli irtibat halinde olunmuş ve dizi repliklerinin altyazı çevirilerini içeren verilere ve çevirmen notlarına çevirmen aracılığıyla ulaşılmıştır. Bütünce analizinde yalnızca altyazı çevirileri ve çevirmen notları yer almış, çalışma konusunun odağının dışında kaldığı için çevirmenin görüşleri ve çeviri sürecinde yaşadığı deneyimlerden bahsedilmemiştir. Bu konu ileriki çalışmalarda ele alınabilir ve görsel-işitsel metinlerin çevirisi ve/ya görsel-işitsel metinlerde mizah çevirisi sürecinde çevirmenlerin karşılaştıkları zorluklar, bu zorluklara karşı çözüm stratejileri, çeviri aşamasında aldıkları kararları etkileyen faktörler ya da Türkiye’de görsel-işitsel çeviri alanında çalışma şartları gelecekte yapılacak araştırmaların odağı olabilir. Çevirmenlerin kültürel ve alan birikimlerinin görsel-işitsel metinlerde mizahın kaynak dilden hedef dile aktarım şeklini etkileyip etkilemediği başka bir çalışmanın konusu olabilir.

Mizah alanında incelenebilecek başka bir konu ise, mizahın farklı kültürler ve toplumlar tarafından nasıl algılandığıdır. Bu çalışmada odaklanılan mizah kuramları çerçevesinde yazılı eserlerdeki mizah incelenebilir. Altyazı çevirisinin teknik kısıtlamalarından ötürü görsel-işitsel metinlerde mizah unsurlarının kaynak dilden hedef dile aktarımında mizah değerinin kaybolup kaybolmadığı ileriki çalışmalarda analiz edilebilir. Dünyada ve Türkiye’de yakın zamana kadar üzerine fazla çalışılmayan bu alanlarda araştırma yapmak isteyenler için bu çalışmanın bir çıkış noktası olması ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkaya, V. Oktay: “15 maddede sticomların çöküşü”, 21 Kasım 2014, (Çevrimiçi)
http://www.radikal.com.tr/radikalist/15_maddede_sticomların_cokusu-1235985, 22 Ocak 2017.
- Antonini, Rachele: “The Perception of Subtitled Humor in Italy”, **Humor-International Journal of Humor Research**, 18/2, 2005, pp. 7-27.
- Attardo, Salvatore: **Linguistic Theories of Humor**, Berlin, Mouton de Gruyter, 1994.
Humorous Texts: A Semantic and Pragmatic Analysis, Berlin, Mouton de Gruyter, 2001.
“Translation and Humor: an Approach Based on the General Theory of Verbal Humour (GTVH)”, **The Translator**, 8/2, 2002, pp. 173-194.
- Avcı, Mehmet: “L'adaptation et la traduction cinematographiques: Une etude sur les problemes de sous-titrage et de doublage (Sinemada uyarlama ve çeviri: Alt yazı ve dublaj sorunları üzerine bir inceleme)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2003.
- Baş, Nurhan: “Zur filmübertragung aus dem Deutschen ins Türkische im rahmen der übersetzungswissenschaft” (Çeviribilim çerçevesinde Almandan Türkçeye film çevirisi), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1997.
- Berger, A. Arthur: **An Anatomy of Humor**, New Brunswick, NJ: Transaction, 1993.

- “Anatomy of the joke”, **Journal of Communication**, 26(3), 1976, pp. 113-115.
- Bergson, Henri: “Laughter: An essay on the meaning of the comic”, New York: MacMillan, 1911.
- Berk, Özlem: **Kuramlar Işığında Açıkalamalı Çeviribilim Terimcesi**, İstanbul, Multilingual, 2005.
- Berlyne, Daniel: “Humor and its kin”, **The psychology of humor**, Ed. by. J. H. Goldstein & P. E. McGhee, New York: Academic Press, pp. 43-60.
- Boztaş, İsmail, Şirin Yener: “Film Çevirilerinde Biçem ve Dil Değişkenleri Üzerine Bir Çalışma”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Mütercim Tercümanlık Bölümü Cumhuriyetimizin 75. Yıldönümü Anısına Çeviribilim ve Uygulamaları Semineri Bildirileri**, 1998.
- Burger, Jerry M.: **Personality**, Thomson/Wadsworth, 2004.
- Chapman, Antony J., Hugh C. Foot: **Humour and Laughter: Theory, Research and Applications**, London / New York / Sydney / Toronto, John Wiley and Sons, 1976.
- Cheetham, Dominic: “Written Humour and Humour Theory”, **English Literature and Linguistics**, Vol. 40, Sophia University, 2003, pp. 65-94.
- Chiaro, Delia: **The Language of Jokes. Analysing: Verbal Play**, London, Routledge, 1991.
- “Verbally Expressed Humour on Screen: Reflections on Translation and Reception”, **The Journal of Specialised Translation**, Sayı 6, 2006, pp. 198-208.
- “Issues in Audiovisual Translation”, **The Routledge Companion to Translation Studies**, Routledge, 2009, pp. 141-165.

- Davies, Christie: **Jokes and their Relation to Society**, Berlin and New York, Mouton de Gruyter, 1998.
- Deckers Lambert, J. Devine: “Humor by violating an existing expectancy”, **Journal of Psychology**, 1981, pp. 107-110.
- Deckers Lambert, P. Kizer: “Humor and the incongruity hypothesis”, **Journal of Psychology**, 90, 1975, pp. 215-218.
- Delabastita, Dirk: “Translation and Mass-communication: Film and TV Translation as Evidence of Cultural Dynamics”, **Babel**, 35/4, pp. 193-218.
- “A great feast of languages”, **The Translator**, 8/2, 2002, pp. 303-340.
- Díaz Cintas, Jorge, Aline Remael: **Audiovisual Translation: Subtitling**, Manchester, St. Jerome Publishing, 2001.
- Díaz Cintas, Jorge: “Audiovisual translation comes of age,” **Between Text and Image: Updating Research in Screen Translation**, Ed. by. Delia Chiaro, Christine Heiss, Chiara Bucaria, John Benjamins, 2008, pp. 1-9.
- “Introduction: The didactics of audiovisual translation”, **The Didactics of Audiovisual Translation**, Ed. by. Jorge Díaz Cintas, John Benjamins, 2008, pp.1-8.
- Dore, Margherita: “The Audiovisual Translation of Humour: Dubbing the First Series of the TV Comedy Programme *Friends* into Italian”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Lancaster Üniversitesi, 2008.
- Eckhardt, Roy: **Sitting in the earth and laughing: A handbook of humor**, New Brunswick, NJ: Transaction, 1992.
- Ekti, Meltem: “Mizahın Çevrilebilirlik İhtimali Üzerine”, **Milli Folklor**, Sayı 100, 2013, 162-170.

- Emek, Figen: “Stanley Kubrick’in ‘Otomatik Portakal’ filminin, Türkçeye çevirisinin incelenmesi (“The study on the translation of the film ‘Clockwork Orange’ by Stanley Kubrick into Turkish)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, 2009.
- Erdoğan, Nesrin: “Alt yazı ve Dublaj Çevirileri ile İlgili Yöntem ve Tekniklerin Çeviribilim Açısından İncelenmesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, 2009.
- Erol, Burçin: “İngilizce’den Türkçe’ye Film Çevirileri Üzerine Bazı Gözlemler”, **Metis Çeviri**, Sayı 3, 29-34.
- Feinberg, Leonard: **The secret of humor**, Amsterdam, Rodopi, 1978.
- Freud, Sigmund: **Jokes and Their Relation to the Unconscious**, Oxford, England, W.W. Norton, 1963.
- Gadže, Katarina: “Subtitling Humor – the Case Study of The Big Bang Theory”, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Zadar Üniversitesi, Hırvatistan, 2016.
- Gambier, Yves, Henrik: **(Multi) Media Translation: Concepts, practices and research**, John Benjamins Publishing, 2001.
- Gambier, Yves: “Recent developments and challenges in audiovisual translation research,” **Between Text and Image: Updating Research in Screen Translation**, Ed. by. Delia Chiaro, Christine Heiss, Chiara Bucaria, John Benjamins, 2008, pp. 11-33.
- Göktaş, Nazik: “Camus: Yabancı’nın Dört Çevirisi ve Mizahi Öğelerin Çevrilebilirliği”, **Frankofoni Dergisi**, C:XXI, No:21, 2009, ss. 335-351.
- Grotjahn, Martin: **Beyond laughter: Humor and the subconscious**, New York, McGraw-Hill, 1957.
- Gruner, Charles R.: **The game of humor**, New Brunswick, NJ: Transaction, 1997.

- Understanding laughter: To be working of wit and humor**, Chicago, Nelson-Hall, 1978.
- “Is wit to humor what rhetoric is to the poetic?”, **Central States Speech Journal**, 16, 1965, pp. 17-22.
- “Advice to the beginning speaker on using humor-What research tells us”, **Communication Education**, 34, 1985, pp. 142-146.
- “Effect of humor on speaker ethos and audience information gain”, **Journal of Communication**, 17(3), 1967, pp. 228-233.
- Gürer, Tuğçe: “Kitle İletişim Araçlarında Çeviri: Kültürlerarası İletişim Açısından Sorumluluklar ve Koşullar”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2008.
- Hobbes, Thomas: “Of Human Nature”, **in Works**, London, Molesworth, 1840.
- Ivarsson, Jan, Mary Carroll: **Subtitling**, Simrishamn, TransEdit, 1998.
- Karakoç Yetkin, Nihal: “Analyzing the Translatability in Subtitled Humor in the Turkish Cultural and Linguistic Context (Türk Kültürel ve Dilsel Bağlamında Altyazılı Mizahta Çevrilebilirliğin Analizi)”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2009.
- “Mizah Çevirisinde Altyazılamada Teknik bir Kısıtlama olarak Metin Kısaltması”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, 10/4, 2013, ss. 177-187.
- Karantay, Suat, Müge, Gürsoy: “Film Çevirisi Üzerine Söyleşiler”, **Metis Çeviri**, Sayı 11, 1990, 15-26.
- Karavin, Harika: “Translating Humor: A Comparative Analysis of Three Translations of *Three Men in a Boat* (Mizah

- Çevirisi: *Three Men in a Boat* Adlı Romanın Türkçe'ye yapılan Üç Çevirisinin Karşılaştırmalı Çözümlemesi)", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 2015.
- Keçik İlknur, Işın, B. Öner: "Türkçe Dublajlı Bir Çeviri Film Üzerine Bir İnceleme", **Kitle İletişim Araçlarında Dil Kullanımı Konferansı** (sunulmuş bildiri), 1994.
- Keskin, Ezgi: "Film Çevirilerinde Kalıplaşmış Deyişlerin Durumu", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2011.
- Köprülü, G. Sevtap: "Film çevirisinde eşleşme yaparken karşılaşılan çeviri sorunları (Translation problems of film translation by synchronization)", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2013.
- Linde, Zoe, Neil, Kay: **The Semiotics of Subtitling**, Manchester, St. Jerome Publishing, 1999.
- Luyken, G. Michael v.d.: **Overcoming Language Barriers in Television: Dubbing and Subtitling for the European Audience**, Düsseldorf, The European Institute for the Media, 1991.
- Maase, S. W., E. L. Fink, S. A. Kaplowitz: "Incongruity in humor: The incongruity theory", **Communication Yearbook 8**, Ed. by. R. N. Bostrom & B. H., Beverly Hills, CA, Sage, 1984.
- Martineau, William H.: "A model of the social functions of humor", **The psychology of humor**, Ed. by. J. H. Goldstein & P. E. McGhee, New York: Academic Press, 1972, pp. 101-125.
- Martínez-Sierra, Juan José: "Translating Audiovisual Humour. A Case Study", **Perspective Studies in Translatology**, 13/4, 2006, pp. 289-296.

- McGhee, Paul E.: **Humor: Its origin and development**, San Francisco, W. H. Freeman, 1979.
- Meyer, John C.: “Humor as a double-edged sword: Four functions of humor in communication”, **Communication Theory**, Sayı 10, 2000, pp. 310-331.
- Morreall, John: **Taking laughter seriously**, Albany, State University of New York, 1983.
- Nacar Logie, Nur: “Humor as a matter of Cross-cultural Conflict”, **DİLBİLİM**, C.I, No:1, 2013, s. 15-25.
- Neves, Josélia: “Interlingual Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing”, **Audiovisual Translation**, Ed. by. Jorge Díaz Cintas, Gunilla Anderman, UK, Palgrave MacMillan, 2009, p. 151-169.
- Okuyayuz Yener, A. Şirin: “The Problem of Losses in Film Translation from English into Turkish (İngilizceden Türkçeye Film Çevirilerinde Kayıplar Sorunu)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 1997.
- Onaran, Âlim Ş.: “Çeviride Sinema Dili”, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi Çeviri Sorunları Özel Sayısı**, 322/1, 1978, 86-92.
- Orero, Pilar: **Topics in Audiovisual Translation**, Ed. by. Pilar Orero, Amsterdam and Philadelphia, John Benjamins, 2004a.
- Öner Bengi, Işın: “TV-Film Çevirileri Dil Değişiminde Kaçınıcı Kuvvet?”, **Çeviri Bir Süreçtir...Ya Çeviribilim?**, yay. haz. Işın Bengi Öner, İstanbul, Sel Yayıncılık, s.95-108.
- Öner Bengi, Işın: “TV-Film Çevirileri Çağdaş Çeviri Kuramı Çerçevesinde Bir İnceleme”, **Çeviri Bir Süreçtir...Ya Çeviribilim?**, yay. haz. Işın Bengi Öner, İstanbul, Sel Yayıncılık, s.79-94.

- Özer, Gamze: “Film altyazı çevirilerinde kültürel-dilsel öğelerin aktarım olanakları ve sınırları (Die grenzen und ubertragungsmöglichkeiten der kulturellen-sprachlichen elemente in der untertitelung)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, 2015.
- Rapp, Albert: **The origins of wit and humor**, New York, E. P. Dutton, 1951.
- Raskin, Victor: **Semantic Mechanisms of Humor**, Dordrecht, Reidel, 1985.
- Raymond, Adam K.: “Why Are 23.4 Million People Watching *The Big Bang Theory*?”, 22 Eylül 2014, (Çevrimiçi) <http://www.vulture.com/2014/05/big-bang-theory-ratings.html>, 22 Ocak 2017.
- Reich, Pavel: “The Film and The Book in Translation”, Yayınlanmamış Lisans Bitirme Tezi, Masaryk Üniversitesi, 2006.
- Romano, Carmen: “Linguistic analysis of humor and script interpretation in the Sitcom ‘The Big Bang Theory’”, **Discourse and Pragmatics**, t.y.
- Ruch, Willibald: “Foreword and Overview. Sense of Humor: A New Look at an Old Concept”, **The Sense of Humor: Explorations of a Personality Characteristic**, Ed. by. W. Ruch, Berlin ve New York, Mouton de Gruyter, 1998, pp. 3-14.
- Salvatore, Attardo, Victor, Raskin: “Script theory revis(it)ed: Joke similarity and joke representation model”, **Humor: International Journal of Humor Research**, 4/3-4, 293-347.
- “Semantic Mechanisms of Humor”, **Proceedings of the Fifth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society**, 1979, pp. 325-335.

- Sarioğlu Erguvan, İ. Deniz: “Freud ve Mizah”, (Çevrimiçi)
<http://adaaliarslan.blogspot.com/>, 22 Nisan 2019.
- Saude, Christian Jarnæs: “Application of the General Theory of Verbal Humor to texts in *The Onion*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Oslo Üniversitesi, 2018.
- Sayman, S. Aslı: “The Quality of Audiovisual Translation in Turkey and The Course of The Production Process: An Empirical Study on The Subtitled and the Dubbed Versions of *Will And Grace* (Türkiye’de Yapılan Film Çevirilerinin Kalitesi ve Üretim Süreci Arasındaki İlişki: Will & Grace’in Dublajlı ve Altyazılı Versiyonları Üzerine Ampirik Bir Çalışma)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, 2011.
- Schaeffer, Neil: **The art of laughter**, New York, Columbia University Press, 1981.
- Scholtes, Eveline: “Translation Humour: A Case Study of the Subtitling and Dubbing of Wordplay in Animated Disney Films”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Leiden Üniversitesi, 2016.
- Schurcliff, Alice: “Judged humor, arousal, and the relief theory”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 8,1968, pp. 360-363.
- Singer, David L.: “Aggression arousal, hostile humor, catharsis”, **Journal of Personality and Social Psychology Monograph Supplement**, 8, 1968, pp. 1-14.
- Spencer, Herbert: “The Physiology of Laughter”, **Essays on Education, Etc.**, London, Dent, 1911.
- Steidlova, Veronika: “Humor in Czech Translations of *Three Men in a Boat*”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Masaryk Üniversitesi, Çek Cumhuriyeti, 2010.

- Şahin, Ayhan: “Dubbing as a type of audiovisual translation: A study of its methods and constraints focusing on Shrek 2 (Bir film çevirisi türü olarak dublaj: Shrek 2 özelinde metot ve sınırlamaların incelenmesi)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi, 2012.
- “İngilizce Altyazılı Türk Filmlerinde Dil Dışı Kültürel Unsurları Aktarım Stratejileri (Rendering Strategies of Extralinguistic Cultural Elements in English-Subtitled Turkish Films)”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, 57, 2017, pp. 281-289.
- Şentürk, Ceren: “Creativity in Humour Translation: A Comparative Case Study of the Two Turkish Subtitle Translations of It’s Always Sunny in Philadelphia (Mizah Çevirisinde Yaratıcılık: It’s Always Sunny in Philadelphia Dizisinin İki Türkçe Altyazı Çevirisi Üzerine Karşılaştırmalı bir Vaka İncelemesi)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2018.
- Şerban, Adriana: “Introduction to Audiovisual Translation”, University of Leeds, 6 May 2004, (Çevrimiçi) <https://www.slideshare.net/yiling666/introduction-to-audiovisual-translation-by-adriana-serban>, 19 Nisan 2019.
- Tüfekçioğlu, Özden: “Görsel-İşitsel Metinlerin Çevirisinde Mizah Unsurlarının Çevirisi: ‘Ice Age’ Serisi ve Çevirilerinin İncelenmesi (Translation of Humorous Elements in the Translation of Audiovisual Texts: ‘Ice Age’ Series and the Analysis of their

- Translations)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2013.
- Urbano Alcaraz, Anna: “The Translation of Humour from Audiovisual Content: an Empirical Analysis”, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Barselona Özerk Üniversitesi, 2015.
- Vandaele, Jeroen: “Each Time We Laugh’ Translated Humour in Screen Comedy,” **Translation and the (re)location of Meaning: Selected Papers of the CETRA Research Seminars on Translation Studies 1994-1996**, Ed. by. Jeroen Vandaele, CETRA / KULeuven, 1999, pp. 237-272.
- Vandaele, Jeroen: “‘Each Time We Laugh’ Translated Humour in Screen Comedy”, **Translation and the (re)location of Meaning: Selected Papers of the CETRA Research Seminars on Translation Studies 1994-1996**, Ed. by. Jeroen Vandaele, CETRA / KULeuven, 1999.
- Vázlerová, Veronika: “Issues in audiovisual translation with focus on humour”, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Palacky Üniversitesi, Çek Cumhuriyeti, 2011.
- Veatch, Thomas: “A theory of humor”, **Speech Communication Association Annual Convention**, Chicago, 1992.
- Wikipedia “Mizah”,(Çevrimiçi)
<https://tr.wikipedia.org/wiki/Mizah>, 25 Ocak 2017.
- “The Big Bang Theory”, (Çevrimiçi)
http://tr.wikipedia.org/wiki/The_Big_Bang_Theory, 22 Ocak 2017, 22 Ocak 2017.

“TBBT Awards and Nominations”, (Çevrimiçi)
http://en.wikipedia.org/wiki/The_Big_Bang_Theory#Awards_and_nominations, 22 Ocak 2017.

“CBS Programming”, (Çevrimiçi)
<https://en.wikipedia.org/wiki/CBS#Programming>,
22 Ocak 2017.

“CNBC-e”, (Çevrimiçi)
<http://tr.wikipedia.org/wiki/CNBC-e>, 22 Ocak
2017.

Yıldız, Musa, Şanverdi, H. “‘Azrâ’u Cākārtā Adlı Romanın Türkçe
İbrahim: Çevirilerinin Çeviri Stratejileri Açısından
İncelenmesi”, Dil ve Edebiyat Araştırmaları, 19,
2019, ss. 237-262.

Yıldız, Reşat: “A.S. Puşkin’in ‘Maça Kızı’ Adlı Eseri Üzerinden
Rusçadan Türkçeye Çeviride Transformasyon
Teorisi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi
Üniversitesi, 2017.

Yılmaz, İbrahim: “Senkronize Çeviride (Film/Belgesel) Değişkeler ve
Dublaj”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat
Fakültesi Mütercim Tercümanlık Bölümü
Cumhuriyetimizin 75. Yıldönümü Anısına
Çeviribilim ve Uygulamaları Semineri Bildirileri**,
1998.

Yılmaz, Selim: “Eugene A. Nida’nın ‘Dilbilim Üzerine Tartışmalar’
Başlıklı Eserinde Mizah İçerikli İnce Kelime
Oyunları”, **IV. BAKEA Uluslararası Batı Kültürü
ve Edebiyatları, Sempozyumu**, Sözlü Bildiri,
Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 2015, s. 7-9.

Zabalbeascoa, Patrick:

“The nature of the audiovisual text and its parameters”, **The Didactics of Audiovisual Translation**, Ed. by. Jorge Díaz Cintas, John Benjamins, 2008, pp. 21-37.

“Humor and translation- an interdiscipline”, **Humor – International Journal of Humor Research**, 18(2), 2005, pp. 185-207.

“Translating Jokes for Dubbed Television Situation Comedies”, **The Translator**, 2/2, 1996, pp. 235-257.

Zent, Tarık:

“Türkiye’de Alt yazı Sorununa Toplumbilimsel Bir Bakış”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2005.

Ziv, Avner:

Personality and sense of humor, New York: Springer, 1984.

YAZAR DİZİNİ

A

Attardo, 2, 32, 33, 34, 39, 65

C

Chiaro, 17, 18, 42, 43, 46, 47

Cintas ve Remael, 19, 20, 22, 23, 35, 42

D

Delabastita, 8, 43, 44, 46

Díaz Cintas, 1, 5, 7, 8, 42, 46

G

Gambier, 1, 5

M

Meyer, 25, 28, 30

R

Raskin, 2, 22, 24, 25, 31, 32, 33, 34, 65,
74, 76, 85

Ruch, 22, 23

S

Sierra, 3, 4, 46, 50, 62, 63, 64, 65, 116

V

Vandaele, 2, 28, 46

Z

Zabalbeascoa, 6, 7, 35, 36, 37, 39, 42,
44, 45, 46, 62, 63, 64, 66

TERİM DİZİNİ

İ

İkame, 37, 43, 63, 64, 69, 72, 78, 79,
80, 87, 88, 92, 118, 119

R

Rahatlama, 1, 24, 25, 26, 27, 50, 76, 77,
80, 83, 117

S

Senaryo Zıtlığı, 34, 74, 76, 85, 92, 94

T

The Big Bang Theory, 3, 4, 21, 47, 48,
50, 51, 52, 58, 59, 61, 116

U

Uyuşmazlık, 28, 29, 35, 50, 66, 67, 70,
72, 78, 81, 90, 93, 98, 101, 117

Ü

Üstünlük, 1, 23, 24, 25, 29, 30, 31, 50,
68, 69, 71, 73, 80, 94, 95, 101, 104,
112, 114, 117

EKLER

EK A1. BÜTÜNCE HAKKINDA

Bütünce analizimizde yer alan veriler dizinin **üçüncü sezonunun 23 bölümündeki** mizah unsuru içeren repliklerden, sahnelerden, görsel ve ses unsurlarından oluşmaktadır. Bütüncede sezon ve bölümler kısaltmalar kullanarak verilmiştir. (Ör. S3B1: 3. Sezon 1. Bölüm)

“**Bağlam**” repliklerin geçtiği sahne açıklamalarının verildiği, “**Kaynak Metin**” kaynak metindeki repliklerin yer aldığı, “**Hedef Metin**” bu repliklerin hedef dile çevirilerinin bulunduğu bölümdür. Bu bölümler üç farklı sütun olarak aşağıda tabloda gösterilmiştir. Sahneler birbirinden farklı olduğundan her bir replik ve bağlam diğerlerinden çizgilerle ayrılmıştır. Sadece mizah unsuru içeren ve çizgilerle ayrılan bu replikler birbirini takip eden replikler değildir.

BAĞLAM	KAYNAK METİN	HEDEF METİN
Dört arkadaşın birlikte üç aylığına gittiği kutup araştırmasından döndüklerine çok sevinen Raj, Leonard ve Howard’a Sheldon’ın tepkisi:	<u>SHELDON:</u> <i>(confused)</i> Now, I don't know what arctic expedition you guys were on, but I thought it was a hoot and a half.	<u>SHELDON:</u> Siz hangi kutup araştırmasına gittiniz bilemem ama bana göre şamatanın daniskasıydı.

Repliklerin ait olduğu karakter isimleri büyük harfle yazılmış, altı çizilmiş ve isimlerden sonra iki nokta üst üste kullanılmıştır, repliklerde ya da sahnelerde **mizah unsuru** içeren ifadeler hem kaynak metin hem de hedef metinde kalın işaretlenmiş ve çevirmen notları hedef metin kısmında repliklerin hemen altında verilmiştir.

SHELDON: I'm not crazy. **My mother had me tested.**

Mizah içeren görsel ve ses unsurları da **kalın harfle** yazılmıştır.

(LEONARD LOOKS IN HIS "FOOTBALL FOR DUMMIES" BOOK)

SHELDON: (mosquito noise)

Kaynak metinde sahnede yer alan yazılar ve grafikler büyük harflerle verilmiştir. Sahneyle ilgili bilgiler parantez içinde büyük harflerle, , karakterlerin ruh halleri ve hareketleri ise parantez içerisinde küçük harflerle belirtilmiştir. Durum açıklamaları bazı yerlerde kısaltmalarla da ifade edilmiştir. Bütüncü analizimizde bu durumlar tarafımızca italik olarak işaretlenmiştir.

– Kaynak metinde replikler dışında yapılan açıklamalar aşağıda verilen farklı yazı teknikleriyle sağlanmıştır.-

Sahneyle ilgili bilgiler büyük harfle yazılmış ve parantez içinde verilmiştir.

(HE DUMPS THE FRENCH TOAST IN THE TRASH.): Yumurtalı ekmeği çöpe atar: karakterlerin sahnedeki hareketlerinin açıklanması

Sahnede yer alan yazılar ve grafikler büyük harfle belirtilmiştir.

SCREEN GRAPHIC: DIE SHELDON DIE: Geber, Sheldon. Geber. : Sahnedeki grafik unsurunun açıklanması

Karakterlerin ruh halleri ve hareketleri parantez içinde küçük harflerle yansıtılmıştır.

(confused): kafası karışmış: karakterlerin ruh durumunu tanımlayan sıfatlar

(Texan accent): Teksas aksanıyla: karakterin konuşma şeklini ya da telaffuzunu değiştirmesi

(tipping his hat): şapkasını yana eğer: karakterlerin repliğin geçtiği sahnede kullandığı jest ve mimikler

(mosquito noise): sivrisinek sesi: sahnedeki ses unsurunun açıklanması

(off her look): anlamsız bakış: karakterin başka bir karakterin ne dediğini anlamaması

Bazı durum halleri kısaltmalarla verilmiştir.

(o.s.): off screen – ekran/kadraj dışında: repliği söyleyen karakterin kadrajda görünmemesi

(on): on screen – ekranda/kadrajda: repliği söyleyen karakterin kadrajda görünmesi

(CON'T): *continued* – *devam ediyor*: karakterin bir önceki repliğini devam ettirmesi

(vo): *voiceover* – *seslendirme*: karakterin söylemediği ama izleyicinin duyduğu aklından geçen sözler

(re: *a bow in a little girl's hair*): *reference* – *örnek*: *küçük bir kızın saçındaki fiyonk*: sahnedeki grafik unsurunun açıklanması

Kaynak metinde yer alıp hedef metinde bulunmayan başka bir unsur ise karakterlerin repliklerini söylerken duraklamalarının “- - “işaretiyle belirtilmesidir.

Kaynak metinde karakterlerin birçoğu ilk isimleriyle belirtilirken Howard ve Rajesh karakterlerinin sadece soy isimleri yer almaktadır (Wolowitz ve Koothrappali). Bizler bütüncü analizimizi oluştururken bağlam açıklamalarında Wolowitz için ilk ismi olan Howard ismini, Koothrappali için de ilk ismi olan Rajesh ya da kısaltılmış haliyle Raj ismini de kullandık.

EK A2. DİZİDE MİZAH ÖRNEKLERİ

BAĞLAM	KAYNAK METİN	HEDEF METİN
S3B1 (3. Sezon 1. Bölüm)		
Dört arkadaşın birlikte üç aylığına gittiği kutup araştırmasından döndüklerine çok sevinen Raj, Leonard ve Howard’a Sheldon’ın tepkisi:	<u>SHELDON</u> : (<i>confused</i>) Now, I don't know what arctic expedition you guys were on, but I thought it was a hoot and a half.	<u>SHELDON</u> : Siz hangi kutup araştırmasına gittiniz bilemem ama bana göre şamatanın daniskasıydı.
Sheldon kutup araştırmasından dönüp eve sağ salim ulaştığına dair annesine telefonda bilgi vermektedir.	<u>SHELDON</u> : No, Mother, I could not feel your church group praying for my safety. (o.s.) The fact that I'm home safe (<i>on</i>) does not prove that it worked. That logic is post hoc ergo proctor hoc. No, I'm not sassing you in Eskimo talk.	<u>SHELDON</u> : Hayır, anne. Senin kilise grubunun benim selametim için dua ettiğini hissedemedim. Salimen eve gelmiş olmam, duaların işe yaradığını da göstermez. Bu tam bir “Böyle oldu çünkü şöyle yapmıştık” mantığı. Hayır, Eskimoca konuşarak sana sululuk etmiyorum.
Sheldon, Wolowiz ve Koothrappalinin kendi aralarında	<u>WOLOWITZ</u> : Damn his Vulcan hearing.	<u>WOLOWITZ</u> : Şu Volkanlı işitme yeteneğine lanet olsun!

fısıldaşmalarını duyar.		
Kuzey Kutbunda donmamak için dört arkadaşın birlikte çıplak uyuması ile ilgili Koothrappali'nin yorumu:	<u>KOOTHRAPPALI:</u> For me it was a bonding moment.	<u>KOOTHRAPPALI:</u> Bana göre bir kaynaşma süreciydi.
Howard kutup araştırmasında Leonard ve Raj ile birlikte edindikleri bulguları Sheldon'a açıklamaktadır.	<u>WOLOWITZ:</u> Sheldon. <i>(grunts)</i> Uh, you remember the first few weeks we were looking for magnetic monopoles and not finding anything and you were acting like an obnoxious giant dictator? <u>KOOTHRAPPALI:</u> But-- I thought we were going to be gentle with him? <u>WOLOWITZ:</u> That's why I added the "tator."	<u>WOLOWITZ:</u> Sheldon, hani ilk birkaç hafta manyetik monopoller arayıp bulamıyorduk ve sen de iğrenç bir "dik" kafalı gibi davranıyordun ya? <u>KOOTHRAPPALI:</u> Ama hani ona karşı nezih olacaktık? <u>WOLOWITZ:</u> O nedenle "dik" dedim zaten. Çevirmen Notu: # 58, 59 Dick head... Sık kafalı diyor. <i>Dik</i> kafalı şeklinde RTÜKsavarladım.

Howard, Sheldon’a buldukları bulguların yalan olduğunu söyler ve Raj kendisine neden yalan söylediklerini açıklar.	<u>KOOTHRAPPALI</u> : It was the only way to keep you from being such a huge Dickensian . You see that? I added the " ensian ."	<u>KOOTHRAPPALI</u> : Seni devasa bir " dikilesi " kafa olmaktan alıkoymanın tek yolu buydu. Bak? " Dikilesi " ekledim. Çevirmen notu: # 67, 68 Dickensian... Yine aynı espri. Dikilesi... şeklinde RTÜKsavarladım.
Leonard, Penny’nin yanındadır, araştırmadaki bulguların yanlış olduğunu öğrenen Sheldon, Leonard ile konuşmak için Penny’nin dairesine gider.	<u>SHELDON</u> : Hello, Penny. I realize you're currently at the mercy of your primitive biological urges , but as you have an entire lifetime of poor decisions ahead of you , may I interrupt this one?	<u>SHELDON</u> : Merhaba Penny. Anlıyorum ki ilkel biyolojik dürtülerinin insafına kalmışsın. Ama seni kötü kararlarla dolu koca bir ömür beklediğine göre izninle bu seferkine müdahale edebilir miyim?
Sheldon, Leonard ile tartışır, Leonard bütün bu olanların aslında çok da önemli olmadığını, Sheldon’a bunları büyütmemesi gerektiğini söyler. Sheldon da Leonard’a	<u>SHELDON</u> : (CON'T) That, FYI, was sarcasm . I in fact, believe it is a big deal.	<u>SHELDON</u> : Haberin olsun, iğneleyici konuştum. İşin aslı, bu çok önemli bir mesele.

katılır ve arkasından bu repliği söyler.		
Penny, Leonard'dan Sheldon'ın gönlünü almasını beklemektedir. Fakat Leonard, Sheldon'ın bu durumu atlatacağını düşünür.	<u>LEONARD</u> : Well, I-- (mumbles) He'll be fine. The guy's a trooper .	<u>LEONARD</u> : Atlatır, atlatır. O bir yıldız savaçısıdır .
Sheldon'ın araştırmalarında başarısız olduklarını öğrendikten sonraki durumuyla ilgili:	<u>LEONARD</u> : Well, he came out of his room this morning in his Darth Vader helmet and tried to choke me to death with the Force , so I'd say a little better.	<u>LEONARD</u> : Bu sabah odasından kafasında Darth Vader miğferiyle çıktı ve Güç'ü kullanarak beni boğmaya çalıştı . Yani, toparlanmış biraz.
Wolowitz, Leonard'ın Penny ile görüştüklerinde ikisinin birlikte olup olmadıklarını merak eder.	<u>WOLOWITZ</u> : I-- Personally, I don't care, but my genitals wanted me to ask . <u>LEONARD</u> : Well, uh, tell your genitals what I do with Penny is none of their business . (WOLOWITZ LOOKS TO HIS CROTCH) <u>WOLOWITZ</u> : He says they didn't do it .	<u>WOLOWITZ</u> : Şahsen ilgilenmiyorum ama üreme organlarım sormamı istediler işte . <u>LEONARD</u> : Üreme organlarına söyle, Penny ile ben onları hiç ilgilendirmeyiz . <u>WOLOWITZ</u> : "Yapmadık" diyor.

Leonard, Penny'ye aldığı hediyeği açıklar.	<u>LEONARD:</u> (<i>chuckles</i>) It's actually a pretty simple process. You see, cyanoacrylates are monomers, which polymerize on-- (PENNY KISSES LEONARD)	<u>LEONARD:</u> Aslında çok basit bir işlem. Siyanoakrilat yapıştırıcılar monomer yapıda olup, şeyde polimerize olurlar..
Sheldon arkadaşlarına kırıldığı için evi terk edip memleketi Teksas'a döner. Leonard onu alıp geri getirmek için Teksas'a gitmekte gönülsüzdür, bu yüzden Raj ve Howard'dan Teksas'a gitmelerini ister.	<u>WOLOWITZ:</u> (<i>o.s.</i>) Oh, right. (<i>on</i>) And I do? My people already crossed the desert once. We're done.	<u>WOLOWITZ:</u> Tabii ya. Ben gitmek istiyor muyum? Halkım çölü bir kez geçti zaten. Sıramızı savdık.
Sheldon'ın annesi yemekten önce Sheldon ile birlikte yemek duasını söyler.	<u>MARY (CON'T):</u> By his hand we are all-- <u>SHELDON:</u> Fed. <u>MARY:</u> Give us, Lord, our daily-- <u>SHELDON:</u> Bread. <u>MARY:</u> Please know that we are truly-- <u>SHELDON:</u> Grateful. <u>MARY:</u> For every cup and every-- <u>SHELDON:</u> Plateful.	<u>MARY:</u> Onun eliyle hepimiz... <u>SHELDON:</u> Doyduk. <u>MARY:</u> Ver bize Rabbim, günlük... <u>SHELDON:</u> Ekmeğimizi. <u>MARY:</u> Lütfen bil ki hepimiz... <u>SHELDON:</u> Şükrediyoruz.

		<u>MARY</u>: Dolu her bardak, her... <u>SHELDON</u>: Tabak için.
Wolowizin Teksas’a uyum sağlamak için giydiği kıyafetle ilgili Raj’ın yorumu:	<u>KOOTHRAPPALI</u>: To what? Toy Story?	<u>KOOTHRAPPALI</u>: Neye? “Oyuncaklar” filmine mi?
Wolowitz, Sheldon’ın annesine selam verir.	<u>WOLOWITZ</u>: (<i>Texan accent</i>) (<i>tipping his hat</i>) Howdy, ma'am.	<u>WOLOWITZ</u>: Selam olsun bayan.

S3B2 (3. Sezon 2. Bölüm)

S3B2 (3. Sezon 2. Bölüm)		
Howard, Raj ve Sheldon çizgi roman dükkânında Wolverine üzerine tartışmaktadırlar, Sheldon her zamanki gibi yine en doğrusunu kendisinin bildiğini idda etmektedir. Raj, Howard’a Sheldon’ın deli olduğunu ve bu	<u>SHELDON</u>: I'm not crazy. My mother had me tested.	<u>SHELDON</u>: Deli değilim ben. Annem bana test yaptırdı.

nedenle tartışmaktan vazgeçmesini söyler.		
Raj, Leonard'ın Penny ile birlikte olmak yerine çizgi roman dükkânına gelmesine şaşırır.	<u>KOOTHRAPALI</u> : Yeah, but since you and Penny finally hooked up, we thought you two would be having bouncy naked yum-yum night .	<u>KOOTHRAPALI</u> : Evet ama sen ve Penny nihayet kaynaştığınıza göre ikiniz sağdan sola, soldan sağa künde gecesi yaparsınız sandık.
Leonard, Penny ile birlikteliğinin hayal ettiği gibi olmadığını söyler, bunun üzerine Howard bu repliği ekler:	<u>WOLOWITZ</u> : Sex is never the way I dream it's gonna be. <u>KOOTHRAPALI</u> : That's because in your dreams, you're a horse from the waist down .	<u>WOLOWITZ</u> : Cinsellik asla hayal ettiğim şekilde geçmiyor. <u>KOOTHRAPALI</u> : Çünkü belden alt kısmını "aygır" diye hayal ediyorsun .
Penny, Leonard ile bir önceki geceki beraberlikleri hakkında konuşmak istemez, şarap içmenin daha iyi olacağını söyler, Leonard da buna bilimsel bir açıklama getirir.	<u>LEONARD</u> : Actually, ethyl alcohol inhibits electrical conduction in the nerve cells and stimulates re-uptake receptors of inhibitory neurotransmitters, like gammaaminobutyric acid. <u>PENNY</u> : Don't talk. Just drink .	<u>LEONARD</u> : Etilalkol aslında sinir hücrelerindeki elektrik iletimini engeller gamaamniyobütrik asit gibi inhibitör nörotransmitterlerin geri alımını canlandırır. <u>PENNY</u> : Konuşma da iç işte .
Howard ile Sheldon evin penceresinden giren cırcır böceğinin türü	<u>SHELDON</u> : Howard, don't embarrass yourself. The science chirps for itself. (<i>chuckles</i>) Humorous word play.	<u>SHELDON</u> : Howard, mahcup duruma düşme. Bilim kendi adına cırlar zaten. Mizahi sözcük oyunu.

üzerine tartışmaktadır.		
Raj, Howard ve Sheldon ile birlikte cırcır böceğiyle uğraşırken kendilerinin aksine zavallı olmayan insanların ne yaptığını merak eder.	<u>KOOTHRAPPALI</u> : I wonder what the non-pathetic people are doing tonight. LEONARD AND PENNY ARE ON THE COUCH KISSING.	<u>KOOTHRAPPALI</u> : Merak ettim, acaba zavallı olmayan insanlar bu akşam n'apıyorlar?
Howard, Sheldon'a böceklerle ilgili bir referans kitabındaki bilgiyi göstererek cırcır böceğiyle ilgili kendi dediğinin doğru olduğunu ispatlamaya çalışır.	<u>WOLOWITZ</u> : Right here. See it? The common field cricket, A.K.A. Gryllus assimilis, which is Latin for "suck it, you lose."	<u>WOLOWITZ</u> : İşte burada. Gördün mü? yaygın tarla cırcır böceği. Nam-ı diğer: Gryllus assimilis. Latince "Önüden ye" demek.
Sheldon, Howard ve Raj cırcır böceğiyle ilgili bilgi almak için bu konuda bilgisi olan profesörün çeşitli böceklerle dolu laboratuvarına giderler. İçerisi karanlıktır, Howard Raj'ı korkutmaya çalışır, Raj böcekleri sevmediğini söyler.	<u>SHELDON</u> : Interesting. You're afraid of insects and women. Ladybugs must render you catatonic. (pauses) It was a joke. (pauses) I made it to lessen your discomfort. (pauses) You're welcome.	<u>SHELDON</u> : İlginç. Böceklerden ve kadınlardan ürküyorsun. Gelincik böceği görersen taş olacaksın demektir. Espriydi. Rahatlayasın diyeydi. Rica ederim.

Sheldon iddiada Howard’a kaybettiği çizgiromanı Penny’ye gösterir.	<u>SHELDON</u>: Old comic books. I lost this to Wolowitz, in an ill-considered cricket wager. <u>PENNY</u>: What, do they have Wii cricket now? That can't be very popular.	<u>SHELDON</u>: Bunu Wolowitz’e kaptırdım. Salakça bir cırcır böceği iddialaşmasında. <u>PENNY</u>: Ne yani? Böcekli video oyunu mu var? Bu o kadar da popüler değil ki.
--	--	---

S3B3 (3. Sezon 3. Bölüm)

Sabah mutfakta Penny bir yandan kahvaltı hazırlayıp bir yandan da radyodaki şarkı eşliğinde dans etmektedir, Sheldon’u görünce gelip onla dans etmesini ister.	<u>SHELDON</u>: Penny, while I subscribe to the many worlds theory which posits the existence of an infinite number of Sheldons in an infinite number of universes, I assure you that in none of them am I dancing.	<u>SHELDON</u>: Penny ben sonsuz sayıda Sheldon’ın sonsuz sayıda evrende var olduğunu öne süren “Çoklu Dünyalar” kuramına bağlı biri olarak seni temin ederim ki hiçbir evrende dans etmiyorum.
	<u>PENNY</u>: Are you fun in any of them? <u>SHELDON</u>: The math would suggest that in a few I’m clown made of candy. But, I don’t dance.	<u>PENNY</u>: Eğlenceli olduğun evren var mı? <u>SHELDON</u>: Hesaplamalara göre, birkaçında...

		şekerden yapılmış bir soytarıyım. Ama dans etmem.
Sheldon, Penny'nin hazırladığı kahvaltıyı yemek istemediğini onun yerine kendi kahvaltı çizelgesindeki o güne denk gelen menüyü hazırlaması gerektiğini söyleyip durur. Penny bunalır.	<u>PENNY</u> : You know what, I give up. He's impossible. <u>SHELDON</u> : I can't be impossible, I exist. I believe what you meant to say is "I give up. He's improbable. "	<u>PENNY</u> : Var ya? Pes ediyorum. İmkansız bir herif bu. <u>SHELDON</u> : İmkânsız olamam. Var olan biriyim. Bence "Pes ediyorum. İzansız bir herif bu " demek istedin.
Sırf o günün menüsünde olmadığı için yumurtalı ekmeği çöpe atar.	<u>SHELDON</u> : Boy, that does smell good. Too bad it's Monday. (HE DUMPS THE FRENCH TOAST IN THE TRASH.)	<u>SHELDON</u> : Oğlum, bu da güzel kokuyor be. Keşke Pazartesi olmasaydı.
Wolowitz ve Koothrappali, Leonard ile Sheldon'ın dairesine girdiklerinde Wolowitz'i Gotik tarzda kıyafetler içinde görürüz. Uzun siyah bir pardesö giymiş, gözlerine	(WOLOWITZ AND KOOTHRAPPALI ENTER. WOLOWITZ IS DRESSED GOTH. HE WEARS A LONG BLACK DUSTER, EYE LINER AND HIS HAIR HAS BEEN GELLED UP. KOOTHRAPPALI	

kalem çekmiş ve saçları jölelidir. Koothrappali sıradan giyinmiştir.	<i>IS DRESSED AS USUAL.)</i> <i>WOLOWITZ: What's going on, day dwellers?</i>	<i>WOLOWITZ: Ne iş, gündüzcüler?</i>
	<i>PENNY: Oh man, did the Kiss Army repeal "don't ask, don't tell"?</i>	<i>PENNY: Eyvah! Kiss Ordusu, cinsel tercihi açıklama izni veriyor mu artık?</i> Çevirmen notu: <i>Kiss Army</i> : Kiss grubunun resmi hayran sitesi/kitlesi. “ <i>Don't ask, don't tell</i> ”: ABD Ordusunun askeri personel için “Cinsel tercih sorma, cinsel tercihini söyleme” kuralı. <i>Repeal, don't ask don't tell...</i> sloganlı bir karşıt kampanya varmış. İki laf birleştirilip şu espri yapılmış: <i>Kiss Ordusu</i> , “ <i>sorma, söyleme</i> ” kuralını iptal mi etti? Bu espri bize yabancı. Şöyle harmanladım: “Kiss Ordusu, cinsel tercihi açıklama izni veriyor mu artık?”
Howard dövme görünümünü veren	<i>WOLOWITZ: (o.s.) Fantastic, (on) right? Put</i>	<i>WOLOWITZ: Şahane, değil mi? Bunları takarım, orası</i>

kolluklarla ilgili konuşur.	'em on, have hot sex with some freaky girl with her business pierced, take 'em off and I can still be buried in a Jewish cemetery.	burası piercing dolu, uçuk bir kızla ateşli bir birliktelik yaşarım. Bunları çıkarınca yine de Musevi mezarlığına gömülebilirim. Çevirmen notu: <i>Her business...</i> diyor. “Orası burası” dedim.
Howard ve Raj kız tavlama için gotiklerin takıldığı bir bara gideceklerini söylerler.	<u>SHELDON</u> : You know, I've always wanted to go to a goth night club. <u>WOLOWITZ</u> : Really? <u>SHELDON</u> : Bazinga! None of you ever see my practical jokes coming, do you?	<u>SHELDON</u> : Hep bir goth gece kulübüne gitmek istemişimdir. <u>WOLOWITZ</u> : Harbiden mi? <u>SHELDON</u> : Bazinga! Ardından espri çakacağıma hiç uyanamıyorsunuz değil mi?
Sheldon, Penny ile aralarında olan anlaşmazlığa çözüm olarak Penny'nin her kendi istediği şekilde davranışında ona çikolata vererek onu ödüllendirir ve bu şekilde kendi açısından olumlu olan davranışları	<u>LEONARD</u> : Yes, you're using chocolates as positive reinforcement for what you consider correct behavior. <u>SHELDON</u> : Very good. Chocolate? <u>LEONARD</u> : No, I don't want any chocolate. Sheldon, you can't train my girlfriend like a lab rat.	<u>LEONARD</u> : Doğru davranış kabul ettiğin şeye olumlu pekiştirme olarak çikolata kullanıyorsun. <u>SHELDON</u> : Çok iyi. Çikolata? <u>LEONARD</u> : Yok. Çikolata istemiyorum. Sheldon, kız arkadaşımı laboratuvar faresi gibi eğitemezsin.

Penny'ye tekrarlatır. Leonard bunu bir süre sonra fark eder.	<u>SHELDON</u> : Actually, it turns out I can.	<u>SHELDON</u> : Görülüyor ki edebiliyorum.
Raj, Wolowitz'in dövme yaptırmasıyla ilgili ona soru sorar.	<u>KOOTHRAPPALI</u> : What is your mother going to say? <u>WOLOWITZ</u> : She's not going to see it. She takes my temperature orally now.	<u>KOOTHRAPALI</u> : Peki annen ne diyecek? <u>WOLOWITZ</u> : Görmeyecek ki. Artık ateşimi ağzımdan ölçüyor.
Howard ve Raj'ın barda tanıştığı kızlar onları dövmeci dükkânına götürür, kızlardan biri Raj'a ne dövmesi yaptıracağını sorar.	<u>SARAH</u> : What are you going to get, Raj? <u>KOOTHRAPPALI</u> : With my luck, hepatitis.	<u>SARAH</u> : Sen ne yaptıracaksın, Raj? <u>KOOTHRAPPALI</u> : Şansım varsa, sarılık olacağım.
Howard ve Raj'ın barda tanıştıkları Bethany ortamdan sıkıldığını söyleyerek diğerlerine başka bir yere gitmeyi teklif eder.	<u>BETHANY</u> : Come on. I know a place you'll really dig.	<u>BETHANY</u> : Hadi. Sizi içine çekecek bir yer biliyorum. Çevirmen notu: <i>really dig...</i> diyor. Seveceğiniz, sizi saracak, düdükleyeceğiniz gibi envai manası var. Nida dolayısıyla "içine çekecek" dedim. Ardından kondomlu lafla örtüşsün diye.

S3B4 (3. Sezon 4. Bölüm)

Penny, Leonard’a kardeşinin duruşması olduğunu söyler.	<u>LEONARD</u>: What's he on trial for? <u>PENNY</u>: Oh, just a big misunderstanding. You know, you'd actually like my brother. He's kind of a chemist.	<u>LEONARD</u>: Niye mahkemeye çıkıyor ki? <u>PENNY</u>: Büyük bir yanlış anlama oldu. Tanısan, kardeşimi çok seversin. Kimyager sayılır. Çevirmen notu: <i>Kimyager/duruşma...</i> bence uyuşturucu imal hadisesi iması var.
Howard annesinin Şükran Günü’nde yaptığı yemekten bahseder.	<u>PENNY</u>: Tur-briska-fil? <u>WOLOWITZ</u>: A turkey stuffed with a brisket stuffed with gefilte fish.	<u>PENNY</u>: Göğindi dolması mı? <u>WOLOWITZ</u>: Balık dolmasına sarılmış göğüs eti ile doldurulmuş hindi. Çevirmen notu: Turkey - Brisket – Filled: Hindi - Göğüs Eti - Dolma... bunları birleştirip: <i>Tur-briska-fil...</i> diyor. Çevirmen Açılımı çerçevesinde ben de birleştirdim ve: “Göğindi Dolması” dedim.

Raj'ın üniversitedeki çalışmasının çıkmaza girmesinden dolayı her an ülkesine dönmek zorunda kalabileceği için canı sıkındır. Sheldon Raj'ı görünce ruh haliyle ilgili tahmin yürütmeye çalışır.	<u>SHELDON</u>: Forgive me, as you know I'm not adept at reading facial cues, but I'm going to take a stab here. You're either sad or nauseated. <u>KOOTHRAPPALI</u>: I'm sad. <u>SHELDON</u>: I was going to say sad. I don't know why I hedged.	<u>SHELDON</u>: Affını dilerim. Yüz ifadesi okumakta uzman değilim. Ama bir saptama yapacağım: Ya üzgünsün ya da miden bulanıyor. <u>KOOTHRAPPALI</u>: Üzgünüm. <u>SHELDON</u>: Üzgünsün diyecektim zaten. Niye duraksadım, bilmiyorum.
Raj başarısız geçen iş görüşmesinin ardından işe neden alınmadığıyla ilgili bir yorum yapar.	<u>KOOTHRAPPALI</u>: You know, he's British. I'm Indian. Ever since Gandhi, they haven't liked us very much.	<u>KOOTHRAPPALI</u>: Anla işte. Adam, İngiliz. Ben, Hintli'yim. Gandhi'den beri bizi pek sevmiyorlar.
Sheldon, Raj'a kendisinin yanında çalışmasını teklif eder.	<u>KOOTHRAPPALI</u>: Okay, uh, please don't take this the wrong way, but I'd rather swim buck naked across the Ganges with a paper cut on my nipple and die a slow agonizing death from a viral infection than work with you.	<u>KOOTHRAPPALI</u>: Peki. Yanlış anlama ama göğsümde kağıt kesiği ile Ganj Irmağını anadan üryan yüzerek geçer, virüs kaparak yavaş ve ıstıraplı bir şekilde ölürüm ama yine de seninle çalışmam.

Raj, Sheldon ile çalıştığı için Howard'ın canı sıkılır ve Leonard ile Penny'nin yanına gider, kahvaltı hazırlamaya koyulur.	<u>WOLOWITZ</u>: Well, usually on Sundays, I go with Raj to scam on hippie chicks at the Farmer's Market, but he's still working with Sheldon. So I thought I'd come over here and make you guys scrambled eggs and salami. It's the perfect meal for apres l'amour. <u>PENNY</u>: Oh, kill me. <u>WOLOWITZ</u>: By the way, I couldn't help overhearing your big finish. Bravo, Leonard.	<u>WOLOWITZ</u>: Pazar günleri genelde Raj'la hippi yavruları dikizlemek için Çiftçi Market'e giderdik. Ama o hâlâ Sheldon'la çalışıyor. Ben de gelip size salamlı yumurta yapayım dedim. Meşk sonrası için mükemmel bir kahvaltıdır. <u>PENNY</u>:Öldür beni. <u>WOLOWITZ</u>: Demişken o müthiş finalinize kulak misafiri oldum. Bravo, Leonard.
Raj, Sheldon ile birlikte çalışırken Sheldon'ın ukala davranışlarından bıkmıştır.	<u>KOOTHRAPPALI</u>: My god, you think that every thought that comes out of your head is pure gold. Well, let me tell you something, some of those thoughts are pure caca. <u>SHELDON</u>: Caca? <u>KOOTHRAPPALI</u>: It means doo-doo.	<u>KOOTHRAPPALI</u>: Tanrım! Kafandan çıkan her fikri, halis altın sanıyorsun. Sana bir şey diyeceğim. Bazı fikirlerin halis kaka. <u>SHELDON</u>: Kaka? <u>KOOTHRAPPALI</u>: Dışkı demek. Çevirmen notu: Resmen ve sesten “kaka” diyorlar. Çevirmen n’apsın?

Raj, Sheldon'ın kendine üstünlük taslamasına sinirlenir, ellerini kenetleyip iki orta parmağını çıkarıp oynatır. Aynı hareketi Sheldon'dan yapmasını ister.	<u>KOOTHRAPPALI</u>: You are not my superior. <u>SHELDON</u>: I am in every way. <u>KOOTHRAPPALI</u>: Oh yeah? Can you do this? (KOOTHRAPPALI INTERLOCKS HIS HANDS SO THAT HIS TWO MIDDLE FINGERS ARE WIGGLING)	<u>KOOTHRAPPALI</u>: Amirim değilsin. <u>SHELDON</u>: Her bakımdan öyleyim. <u>KOOTHRAPPALI</u>: Bak sen? Şunu yapabilir misin?
Penny evde Leonard ile baş başa kalabildikleri için mutludur, Leonard'a çılgın bir teklifte bulunur.	<u>PENNY</u>: Let's slide over to Sheldon's spot and make out.	<u>PENNY</u>: Hadi, Sheldon'ın yerine doğru kayalım ve kaynaşalım. Çevirmen notu: make out... <i>yiyeşelim</i> diyor. “Kaynaşalım” şeklinde RTÜKsavar yaptım.

S3B5 (3. Sezon 5. Bölüm)		
Leonard, Penny ve arkadaşlarıyla futbol maçı izlemek ister. Fakat futboldan	<u>LEONARD</u>: I think I'm starting to get this. <u>KOOTHRAPPALI</u>: Really? The only thing I've	<u>LEONARD</u>: Anlamaya başladım galiba. <u>KOOTHRAPPALI</u>: Gerçekten? Bense son iki

hiçbir şey anlamadığından ve Penny'nin arkadaşlarına da maçı beraber izlerken rezil olmak istemediğinden Amerikan futbolu ile ilgili genel bilgiler edinmeye karar verir, futbol maçını izleyerek öğrenmeye çalışır, Koothrappali de onunla maçı izlemektedir.	learned in the last two hours is that American men love drinking beer, pee too often and have trouble getting erections. <u>LEONARD</u>: Focus on the game, not the commercials, Raj.	saatte sadece şunu öğrendim: Amerikan erkekleri birayı sever. Çok sık işer ve sertleşme sorunu yaşar. <u>LEONARD</u>: Maça odaklan Raj. Reklamlara değil.
	<u>LEONARD</u>: Now, what is this sacks statistic they put up there? <i>(LEONARD LOOKS IN HIS "FOOTBALL FOR DUMMIES" BOOK)</i> <u>WOLOWITZ</u>: All I know about Sacks is my mother shops there. <u>LEONARD</u>: Sacks, sacks.	<u>LEONARD</u>: Oraya koydukları şu "Sacks İstatistiği" nedir? <u>WOLOWITZ</u>: Sacks hakkında tek bildiğim, annemin oradan alışveriş yaptığı. <u>LEONARD</u>: Sacks, "sacks".
Sheldon'ın futboldan anladığını öğrenen Leonard ondan	<u>LEONARD</u>: I'm going to Penny's on Saturday to watch a game with her	<u>LEONARD</u>: Cumartesi Penny'de arkadaşlarıyla maç izleyeceğim. Gerzek gibi

kendisine futbol hakkında bilgi vermesini ister ve nedenini Sheldon’a açıklar.	friends and I don't wanna look like an idiot. I wanna blend in. <u>SHELDON</u> : If you wanna blend in with Penny's friends I'd think looking like an idiot would be the perfect camouflage.	görünmek istemiyorum. Ortama uymak istiyorum. <u>SHELDON</u> : Penny’nin arkadaşlarına uymak için en uygun kamuflaj, “gerzek gibi görünmek” bence.
--	--	--

S3B6 (3. Sezon 6. Bölüm)		
Leonard, Howard, Raj ve Penny “Ka-ah”ın Gizemli Derebeyleri” adlı kart oyununu oynamaktadırlar, Penny oyundan hiçbir şey anlamaz. Sheldon Penny’nin elindeki kartları tahmin ederek oyunun gidişatını anlatır ve oyunu mahveder. Oyunun bitmesine çok sevinen Penny eve gitmek ister, giderken oyunun	<u>WOLOWITZ</u> : Not Ka. Ka-ah. <u>PENNY</u> : Buh-eye.	<u>WOLOWITZ</u> : Ka değil, “Ka-ah”. <u>PENNY</u> : Bay bay.

ismini yanlış telaffuz eder.		
Leonard ile Howard yıllar önce bir antlaşma yapmıştır, kimin kız arkadaşı olursa diğerine sevgilisinin kız arkadaşlarından birini ayarlayacaktır. Howard bu antlaşmayı Leonard'a hatırlatır.	<u>WOLOWITZ</u> : Yeah. So you've been with Penny for like a month and a half now. <i>(stammers)</i> Where's my shorty, Morty?	<u>WOLOWITZ</u> : Evet. Penny ile bir buçuk aydır çıkıyorsunuz. Benim mini minim hani nerede Morty?
Leonard, Penny'ye Howard ile yaptığı anlaşmadan bahseder.	<u>PENNY</u> : And you thought a good time to bring this up would be right after sex? <u>LEONARD</u> : <i>(stammers)</i> Well, I sure as hell wasn't going to bring it up before sex. And during I was trying to remember what I read on Google, so--	<u>PENNY</u> : Sen de bu konuyu açmak için birlikte olma seansımız sonrasını mı yeğledin? <u>LEONARD</u> : Tabii ki seans öncesinde bunu açacak değildim. Seans sırasında Google'da okuduğumu hatırlamaya uğraşıyordum.
Sheldon ve Raj çizgiroman dükkânında kart oyunu oynarlar, karşı masada Wil Wheaton oynamaktadır, Sheldon Wheaton'a meydan okur, Klingon	<u>WIL WHEATON</u> : What is wrong with him? <u>STUART</u> : Everyone has a different theory.	<u>WIL WHEATON</u> : Derdi neymiş bunun? <u>STUART</u> : O konuda herkesin farklı bir kuramı var.

dilinde bir şeyler söyler.		
Penny, Howard ile arkadaşı Bernadette’i tanıştırır, fakat Howard ile Bernadette birbirleriyle konuşacak konu bulmakta güçlük çekerler. Bu durumdan Leonard ve Penny rahatsız olur.	<u>LEONARD:</u> How about that? Einstein was wrong. <u>PENNY:</u> What? <u>LEONARD:</u> Approaching the speed of light doesn't slow down time. Approaching them does.	<u>LEONARD:</u> Buna ne buyurulur? Einstein yanılmış. <u>PENNY:</u> Ne? <u>LEONARD:</u> Işık hızına yaklaşmak, zamanın akışını yavaşlatmıyormuş. “Onlara” yaklaşmak yavaşlatıyormuş.

S3B7 (3. Sezon 7. Bölüm)

Leonard ve Penny’nin kavgalarından bunalan Sheldon, Raj’ın yanına gider. Raj da bilgisayarda görüntülü konuşmada Hindistan’daki anne babasıyla tartışmaktadır. Bunu gören Sheldon ordan uzaklaşmak için Howard’ın evine gider, kapıyı çalar. İçerden	<u>MRS WOLOWITZ:</u> Howard, answer the door. I’m busy. <u>WOLOWITZ:</u> I’m busy too. You answer it. <u>MRS WOLOWITZ:</u> I can’t. I’m on the toilet. <u>WOLOWITZ:</u> God’s sake, I don’t need to hear that. Can’t you just say “I’m busy”?	<u>MRS WOLOWITZ:</u> Howard, kapıya bak. Meşgulüm. <u>WOLOWITZ:</u> Ben de meşgulüm. Sen bak. <u>MRS WOLOWITZ:</u> Bakamam. Tuvaletteyim. <u>WOLOWITZ:</u> Tanrı aşkına! Bunu duymam şart mı? “Meşgulüm” desen olmaz mı?
--	--	--

Howard ve annesinin tartışmalarını duyan Sheldon oradan da uzaklaşır.	<u>MRS WOLOWITZ</u>: I said “I’m busy,” but that wasn’t good enough for you. (<i>SHELDON WALKS AWAY.</i>) <u>WOLOWITZ</u>: You know what? I hope it’s one of those home invasion deals and they shoot me in the head. <u>MRS WOLOWITZ</u>: Well, if it’s a home invader, don’t tell them I’m on the toilet. (<i>WOLOWITZ OPENS THE DOOR, LOOKS AROUND, NO ONE THERE.</i>) <u>WOLOWITZ (CON’T)</u>: ‘S’no one (o.s.) there. (<i>AS HE CROSSES BACK IN</i>) <u>WOLOWITZ (CON’T)</u>: You’re hearing things, you crazy old lady.	<u>MRS WOLOWITZ</u>: Öyle dedim ama sana yetmedi ki. <u>WOLOWITZ</u>: Var ya? Umarım evi basmaya gelmişlerdir de kafama sıkarlar. <u>MRS WOLOWITZ</u>: Evi basarlarsa, tuvalette olduğumu sakın söyleme. <u>WOLOWITZ</u>: Kapıda kimse yok. <u>WOLOWITZ</u>: Kendi kafanda sesler duyuyorsun, seni gidi ihtiyar çatlak hanım!
--	---	---

S3B8 (3. Sezon 8. Bölüm)

Raj, Howard ve Leonard göktaşı yağmurunu izlemek için çöle kamp yapmaya giderler. Uydudan HBO kanalının batı yakası yayını yakalarlar.	<u>KOOTHRAPPALI:</u> (<i>gasps</i>) We did it. (<i>laughs</i>) We have the West Coast feed of HBO. <u>WOLOWITZ:</u> Ooh, "Real Sex." <u>KOOTHRAPPALI:</u> Big deal. Every time I watch that show it's old women putting condoms on cucumbers.	<u>KOOTHRAPPALI:</u> Başardık. HBO'nun batı kıyısı yayını yakaladık. <u>WOLOWITZ:</u> Of! Gerçek Cinsellik programı. <u>KOOTHRAPPALI:</u> Öyle böyle değil. Bunu ne zaman izlesem, yaşlı kadınlar salatalıklara susturucu takıyor. Çevirmen notu: Real Sex... adlı programmış. RTÜK'e uymazsa, önerim:“-Of! Kırmızı nokta.” Yaşlı kadınlar hıyarlara kondom geçiriyor... diyor. Susturucu lafı daha önce CNBCE2de kullanılmış. Princeton’lu sözlük yazarları da uygun ve komik bulmuşlar. Yine de bu cümle RTÜK’ü kasar diyorsanız tek önerim şudur:“...izlesem, yaşlı kadınlar zerzevata bir kılıf uyduruyor.”
--	---	---

Leonard keşke Penny de orda kendileriyle birlikte olsaydı der. Raj Penny de onlarla kampa gelseydi neler olacağını söyler.	<u>KOOTHRAPPALI</u> : Hm. Yeah, that would've been great. You and Penny having sex in the tent while I sit out here and watch Howard hump a cactus.	<u>KOOTHRAPPALI</u> : Evet. Harika olurdu. Sen, Penny'le çadırda oynasırken ben de burada oturup, Howard'ın bir kaktüse abanmasını izlerdim.
Penny banyoda düşüp omzunu incitmiştir, Sheldon'dan onu hastaneye götürmesi için yardım ister ama öncelikle Penny'ye kıyafetlerini giydirmesi lazımdır, bunu yaparken Penny Sheldon'a gözlerini kapamasını söyler.	<u>PENNY (CON'T)</u> : Is that my arm? <u>SHELDON</u> : Mm. Doesn't feel like an arm. <u>PENNY</u> : Then maybe you should let it go.	<u>PENNY</u> O, kolum mu? <u>SHELDON</u> : Kol gibi değil sanki. <u>PENNY</u> : Öyleyse bıraksan, diyorum.

S3B9 (3. Sezon 9. Bölüm)

Howard banyoda küvette karşısında Amerikalı aktris Katee Sackhoff'u hayal eder.	<u>KATEE SACKHOFF:</u> Thanks, Howard. Always nice to be part of your masturbatory fantasies.	<u>KATEE SACKHOFF:</u> Teşekkürler Howard. Senin elişi fantezilerinin bir parçası olmak her zaman güzeldir.
---	---	---

S3B10 (3. Sezon 10. Bölüm)

Dört arkadaş, Penny ve Bernadette Sheldonların evinde yemek yemektedir. Bernadette Leonard'ın kuantum mekaniği üzerine testler yaptığını duyunca konuyla ilgilenir ve bunun harika olduğunu söyler. Sheldon her zamanki ukala tavrıyla Leonard'ın yaptığı çalışmanın ilkokul üç	<u>SHELDON (CON'T):</u> Ew-- While I appreciate the "oh, snap," I'm uncomfortable having your moist breath in my ear.	<u>SHELDON:</u> "Haşırt" kısmını takdir etmekle birlikte, rutubetli nefesini kulağımda duymaktan hoşlanmadım.
---	--	--

öğrencilerinin ıslak peçetede fasülye yetiştirmesi kadar şahane olduğunu söyler. Raj ortamda kadınlar olduğu için konuşmadığından Sheldon'ın kulağına fısıldar.		
Penny ve Bernadette alışveriş muhabbeti yaparlar, Sheldon sinir olur. Howardla dalga geçmek için kendisi de aynı muhabbeti yapar.	<u>SHELDON</u>: (o.s.) Howard? <u>WOLOWITZ</u>: Yeah? <u>SHELDON</u>: Your shoes are delightful. Where did you get them? <u>WOLOWITZ</u>: What? <u>SHELDON</u>: Bazinga. (laughs) I don't care.	<u>SHELDON</u>: Howard. <u>WOLOWITZ</u>: Evet? <u>SHELDON</u>: Ayakkabıların çok hoş. Nereden aldın? <u>WOLOWITZ</u>: Ne? <u>SHELDON</u>: Bazinga! Umurumda değil.
Raj ve Sheldon oyun konsolunda Super Mario yarış oyunu oynamaktadır. Raj Sheldon'ı yener.	<u>KOOTHRAPPALI</u>: Ha-ha! Eat my dust, (o.s.) racially-stereotypical plumber.	<u>KOOTHRAPPALI</u>: Ha ha! Nal topla bakalım seni ırksal basmakalıp tip tesisatçı seni. Çevirmen notu: “ırksal basmakalıp tip”... <i>racially stereotype</i> Çizgi filmlerde kızıl derilinin hep haşin, Japonun hep karateci, zencinin hep hayvan gibi betimlenmesiyle ABD’de

		çocukların bu “ırksal basmakalıp tipler” önyargısıyla büyüdüklere dair homurtulardan çıkan terime atıf yapılıyor.
Leonard, Howard’ın kız arkadaşı Bernadette’i yapacağı bir deneyi görmeye davet eder, Howard bunu kıskanır ve sinirlenir.	<u>WOLOWITZ</u> : Wow, <i>(laughs)</i> you really are a piece of work. It's not enough you get the prom queen, you have to get the head of the decorating committee too?	<u>WOLOWITZ</u> : Vay, vay! Ya zaten mis gibi bir parça var elinde. Balo kraliçesi yetmedi, süsleme komitesinin başkanını da mı alacaksın?
Penny, Bernadette’in fiziğe olan merakını ve bilgisini görünce kendini Leonard’ın yanında cahil hisseder ve Sheldon’dan kendisine fizik dersleri vermesini ister. Sheldon bunu bir deney olarak görür ve Penny’nin sürecini notlar olarak kaydeder.	<u>SHELDON (CON’T)</u> : <i>(vo)</i> Subject has arrived. I've extended a friendly, casual greeting. <u>PENNY</u> : Ready to get started? <u>SHELDON</u> : One moment. <i>(SHELDON TYPES.)</i> <u>SHELDON (CON’T)</u> : <i>(vo)</i> Subject appears well-rested and enthusiastic. Apparently, ignorance is bliss.	<u>SHELDON</u> : Süje , geldi. Dostane ve rahat bir selamlamada bulundum. <u>PENNY</u> : Başlamaya hazır mısın? <u>SHELDON</u> : Bir saniye. <u>SHELDON</u> : Süje, iyi dinlenmiş ve hevesli görünüyor. Bilgisizliğin mutluluk verdiği çok bariz.
Howard ile Bernadette Howard’ın odasındadır, evin	<u>MRS WOLOWITZ</u> : <i>(o.s.)</i> Oh, I can't say no to my	<u>MRS WOLOWITZ</u> : Ah, ben küçük totoş suratlıma

kapısı açılır, Howard'ın annesi aşağıdan seslenir. Howard annesinden akşama kuzu yahni yapmasını ister, yemeği yapmaya çok istekli olmayan annesi malzemeleri almak için markete gitmesi gerektiğini söyler. Howard canının bu yemeği çektiğini söyleyince annesi dayanamaz, markete gider, bu şekilde Howard da Bernadette ile yalnız kalabilmeyi başarır.	little tushy-face. I'll be back soon.	hayır diyemem. Hemen dönerim. Çevirmen notu: Tushy face... diyor. <i>Bebek poposu surathlı</i> demek. İki bebek büyütmüş bir baba olarak, <i>Totoş surat</i> dedim.
Penny, Sheldon'ın fizik ile ilgili anlattıklarından hiçbir şey anlamaz ve kendini kötü hisseder.	<u>SHELDON</u>: Why are you crying? <u>PENNY</u>: Because I'm stupid. <u>SHELDON</u>: Well, that's no reason to cry. (o.s.) No, one cries (<i>on</i>) because one is sad. For example, I cry because others are stupid and it makes me sad.	<u>SHELDON</u>: Niye ağlıyorsun? <u>PENNY</u>: Çünkü salağım. <u>SHELDON</u>: Bu, ağlamak için sebep değil. Hayır. İnsan, üzüldüğü için ağlar. Örneğin ben, başkaları salak diye ağlarım çünkü bu beni üzer.

Sheldon konu anlatımına en baştan “Fizik nedir?” sorusuyla başlamak ister ve bunun cevabını uzun ve detaylı bir şekilde açıklamaya koyulur fakat Penny kısa sürede çok fazla şey öğrenmek istediğinden Sheldon’a bu aşamayı es geçmesini söyler. Sheldon bu soruyu atlar ama sonra Penny’nin her sorusunda aynı soruyu sorarak Penny’nin sorusunun cevabını vermeye çalışır.	<u>PENNY</u>: Okay, I just one question. What exactly are sub-atomic particles? <u>SHELDON</u>: (<i>gasps</i>) A good question. <u>PENNY</u>: Thank you. <u>SHELDON</u>: And to answer it, we first must ask ourselves: "What is physics?" <u>PENNY</u>: Oh, balls.	<u>PENNY</u>: Peki. Sadece tek soru: Atomdan küçük parçacıklar, nedir? <u>SHELDON</u>: Çok güzel bir soru. <u>PENNY</u>: Teşekkür ederim. <u>SHELDON</u>: Yanıt vermek için önce kendimize şunu sormalıyız: Fizik nedir? <u>PENNY</u>: Kahretsin. Çevirmen notu: Balls... <i>Hassiktir</i> diyor. Bu pis laf, belediye başkanlarınca söylendiği ve siyasi bir şöhret kazandığı, ama Penny’nin o anki infiali de yansımali diye düşündüğüm için ben “Yuh artık!” şeklinde terbiye ettim.
---	---	---

S3B11 (3. Sezon 11. Bölüm)

Howard ve Leonard Penny ve Bernadette ile buluşacaktır. Howard Leonard'a Bernadette'e sevgi gösterisinde bulunabileceğini, Bernadette kötü hissetmesin diye bu yüzden Leonard'ın da Penny'ye öyle davranmasını söyler.	<u>WOLOWITZ</u> : There might be some making out in the car or the restaurant, and I don't want Bernadette to feel uncomfortable, so it would help if you and Penny made out too. <u>LEONARD</u> : Don't worry. We're planning to have sex right on the salad bar.	<u>WOLOWITZ</u> : Arabada veya restoranda sırnaşma vaziyetleri olabilir. Bernadette huylansın istemiyorum. Penny ile sen de sırnaşırsan faydası olur. <u>LEONARD</u> : Korkma. Biz doğrudan salata barı üzerinde birlikte olayı planlıyoruz.
Raj, Leonard ve Howard'ın buluşması olduğunu öğrenince Sheldon'la evde kalır ama canı sıkılır, dışarı çıkmak için Sheldon'ı ikna etmeye çalışır. Sheldon dışarı çıkmak istemez, onun yerine Raj'ı hayal gücünü kullanarak yarattığı Düzlemler Ülkesi'ne davet eder.	<u>SHELDON</u> : Well, you're in luck. There's a mixer here in Flatland . Oh, look. There's a sexually attractive line segment . You should chat her up. <u>KOOTHRAPPALI</u> : What? <u>SHELDON</u> : Tell her you're a circle. Flatland gals are all hot for circles.	<u>SHELDON</u> : Şansın varmış. Burada, Düzlemler Ülkesi 'nde de bir kaynaşma var. Bak! Seksi çekicilikte bir doğru parçası . Onunla laflaman lazım. <u>KOOTHRAPPALI</u> : Ne? <u>SHELDON</u> : Kendini bir çember olarak tanı. Düzlemler Ülkesi hatunları çemberler için yanıp, tutuşur.

Penny medyuma gittğini söyleyince Leonard bu duruma çok şaşıır, kendisi bilimle uğraşan biri olarak doğüstü kavramlara inanmaz, Penny'nin de bunlara inanmasını saçma bulur ve bu konudan dolayı ikisi kavga eder. Leonard Howard'a sırf kız arkadaşıyla birlikteliğini sürdürebilmek için inandığı şeylerden vazgeçmesi mi gerektiğini sorar, bunun üzerine Howard elindeki kalemle Leonard'ın eline bir nokta koyar ve bunun yeni kız arkadaşı olduğunu söyler.	<i>(HE LAUGHS. WOLOWITZ TAKES LEONARD'S RIGHT HAND AND WITH THE MARKER PUTS A DOT IN THE MIDDLE OF THE PALM.)</i> <u>LEONARD</u>: And what is that? <u>WOLOWITZ (CON'T)</u>: Your new girlfriend. Have fun tonight.	<u>LEONARD</u>: Peki bu ne? <u>WOLOWITZ</u>: Yeni kız arkadaşım. Hadi bu gece size iyi eğlenceler.
--	---	---

S3B12 (3. Sezon 12. Bölüm)		
Leonard'ın annesi Beverly onu ziyarete gelmiştir, Leonard ile Sheldon Beverly'yi almaya giderler, dönüşte arabada annesi Leonard'a hayatında biri olup olmadığını sorar. Leonard o anda bununla ilgili konuşmak istemez.	<u>BEVERLY</u> : Mm. It's all right, Sheldon. I will just pretend that Leonard's not withholding information. Although, I will point out, Leonard, that I am a trained psychiatrist and you are exhibiting the same secretive behavioral tics that accompanied your learning to masturbate.	<u>BEVERLY</u> : Tamam Sheldon. Leonard sanki bilgi saklamıyormuş gibi yapacağım. Fakat Leonard, eğitilmiş bir psikiyatr olduğumu belirtmem gerek. Ve sen masturbasyon yapmayı öğrendiğin dönemdeki aynı ketum mimikleri tekrarlıyorsun.
Dört arkadaş ve Beverly evde yemek masasında, Penny de onlara katılır. Leonard annesine Penny'yi hatırlayıp hatırlamadığını sorar.	<u>BEVERLY</u> : Oh, yes, the waitress-slash-actress with the unresolved father issues. Has he finally come to terms with his little slugger growing breasts?	<u>BEVERLY</u> : Babasıyla çözülmemiş meseleleri olan şu garson-oyuncu. Baban nihayet, vurucu lakabı taktığı çocuğunun göğüslerinin büyüdüğünü kabullendi mi?
Beverly, kocası kendisini aldattığı için onu boşayacağını söyler ama öte yandan da bu duruma tepkisiz görünür. Penny buna şaşırır ve Beverly'ye	<u>BEVERLY</u> : Mm, well, initially I felt something akin to grief and perhaps anger, but (<i>sniffs</i>) that's the natural reaction of the limbic system to being	<u>BEVERLY</u> : İlk keder, hatta öfkeye benzer bir şey hissettim ama bu da şehvani bir hergele tarafından aldatılmaya karşı limbik sistemin doğal tepkisi.

evliliği biteceği üzgün olup olmadığını sorar.	betrayed by a loathsome son-of-a-bitch.	
Beverly, Penny'ye kocasıyla sekiz yıldır birlikte olmadığını söyler. Penny bu duruma şaşırır.	<u>BEVERLY</u>: Oh, that's nothing. I've been responsible for my own orgasms since 1982. Mm-hm. <u>PENNY</u>: Yikes. (<i>BEVERLY CHUCKLES</i>) <u>PENNY</u> (<i>CON'T</i>): What-- ? (<i>laughs</i>) What's so funny? <u>BEVERLY</u>: Mm, that's exactly what I say during orgasms. "Yikes."	<u>BEVERLY</u>: Hiç önemli değil. Ben 1982'den beri orgazmlarımdan kendim sorumluyum. <u>PENNY</u>: Aha! <u>PENNY</u>: Ne? Komik olan ne? <u>BEVERLY</u>: Orgazm esnasında aynen benim dediğim de odur: Aha!

S3B13 (3. Sezon 13. Bölüm)		
Dört arkadaş Çin restoranına yemeğe gelmiştir, Sheldon menüdeki yemeklerin yerlerinin değiştiğini söyler.	<u>SHELDON</u>: Look at this. General Tso's Chicken is no longer listed under "specialties." It's now under "chicken." <u>KOOTHRAPPALI</u>: So? <u>SHELDON</u>: Yes, General Tso.	<u>SHELDON</u>: Şuna bir bak. General Yani Tavuğu artık spesiyaller kısmında değil. Tavuklular, kısmında. <u>KOOTHRAPPALI</u>: Yani? <u>SHELDON</u>: Evet, General Yani.

	<u>KOOTHRAPPALI</u>: Not “Tso” the chicken, “so” the question.	<u>KOOTHRAPPALI</u>: General olan Yani’yi demedim. “Yani?” dedim.
Sheldon menüdeki değişiklikleri okumaya devam eder.	<u>SHELDON</u>: And look over here. (<i>reading</i>) "Shrimp in mobster sauce." What is "mobster sauce?" <u>LEONARD</u>: It's obviously a typo. <u>SHELDON</u>: Perhaps. Or perhaps this restaurant is now a front for organized crime. For all we know, the mobster sauce contains actual chunks of deceased mobsters.	<u>SHELDON</u>: Şuna bak: Mafya soslu karides. Mafya sosu da ne? <u>LEONARD</u>: Yanlışlıkla “f” basmışlardır. <u>SHELDON</u>: Belki. Belki de bu lokanta organize suç kapsamına girdi. Tek bildiğimiz, mafya sosu içinde doğranmış ölü mafyacı parçaları olduğu.
Sheldon ve Leonard’ın evine hırsız girmiştir, Sheldon o gece korkudan uyuyamaz, Penny ve Leonard’ı da uyutmaz. Zaman geçirmek için piktogram oynarlar.	<u>SHELDON</u> (CON’T): (<i>re: an atom</i>) A hydrogen atom, H; (<i>re: three pigs, a minus sign and a peapod with one pea highlighted</i>) plus pigs minus pea, Higgs. (<i>re: a bow in a little girl's hair</i>) Bow; (<i>re: a drawing of a man trapped in a floating rectangle</i>) General Zod trapped in the Phantom Zone, bow-zone. (<i>re: a pear</i>) Pear; (<i>re: the stick</i>	<u>SHELDON</u>: Bir hidrojen atomu: H. Artı domuzlar (pigs), eksi bezelyenin (pea) “p”si. Eşittir: Higgs. Yay (bow). General Zod, Phantom Zone’da mahsur kalmış: Bow-zone. Armut (pear). Gıdıklama (tickle). Pear-tickle. Higgs Boson Partikülü. Nasıl oldu da bulamadın? Çevirmen notu:

	<i>figures</i>) tickle, Pear-tickle. “Higgs Boson Particle.” How could you not get that?	Piktogram oynuyorlar. Çizimle anlatıyor. Kelimelerin orijinalleriyle oynayarak ayar vermem olanaksız. Sadece Türkçe veya sadece İngilizce yazınca, o hızda bence izleyici anlayamaz. Parantezli yazdım.
Sheldon hırsızlık olayından sonra evde sürekli huzursuz hisseder, korkusundan evde duramaz. En sonunda dayanamayıp başka bir şehre yerleşmeye karar verir. Seçenekleri internetten araştırır, elediklerine harita üzerinde çarpı koyar. Penny’nin Nebraskalı olduğunu onaylayınca da haritada Nebraska’ya büyük bir çarpı koyar.	<u>SHELDON</u>: Now, Penny, you’re from Nebraska, correct? PENNY: Born and raised. (SHELDON DRAWS A BIG "X" OVER THE STATE OF NEBRASKA)	<u>SHELDON</u>: Penny, sen Nebraskalı’yydın, değil mi? -Doğma büyüme.

Sheldon sonunda yerleşeceği bir yer bulmuştur, odasında eşyalarını toplamaya başlar. Leonard'a da bir yandan kendisi Bozeman'a ulaştığında ne yapması gerektiğine dair talimatları verir.	<u>SHELDON</u>: It will take me a few days to get settled. After I do, I will e-mail you detailed PDF's containing diagrams and instructions that will guide you through packing and shipping the rest of my possessions to Bozeman, Montana. In the meantime, please forward my mail. <u>LEONARD</u>: Any place specific, or just the Bozeman, Montana Loony Bin? <u>SHELDON</u>: I sense you're making a joke, but Bozeman does have a comedy club called the Loony Bin so do not forward my mail there.	<u>SHELDON</u>: Yerleşmem birkaç gün sürer. Kalan eşyalarımı nasıl toplayıp Montana Bozeman'a yollayacağını gösteren ayrıntılı çizim ve talimatlar içeren PDF dosyalarını eposta ile sonra yollarım. Bu arada, mektuplarımı oraya yönlendir lütfen. <u>LEONARD</u>: Yer belli mi, yoksa Montana Bozeman tmarhanesine mi? <u>SHELDON</u>: Espri yaptığını seziyorum ama Bozeman'da Tımarhane adlı bir komedi kulübü var zaten. Lütfen mektuplarımı oraya yollama.

S3B14 (3. Sezon 14. Bölüm)		
Sheldon, Howard ve Raj Fizik Bölümü Kafeteryasında oturmaktadır, Howard telefonda Bernadette ile konuşmaktadır. Raj Howard'ın sonunda kız arkadaşı olduğu için sevindiğini belirtir ama bu canım birtanem muhabbetini karşılarında yapmak zorunda mı diye Howard'a sorar.	<u>SHELDON</u> : Mm, actually, he might have to. There's an economic concept known as a "positional good," in which an object is only valued by the possessor... (<i>KOOTHRAPPALI SIGHS</i>) <u>SHELDON</u> (CON'T): ...because it's not possessed by others. (o.s.) The term was coined in (on) 1976 by economist Fred Hirsch to replace the more colloquial but less precise " neener neener. "	<u>SHELDON</u> : Mecbur olabilir aslında. Konumsal ürün denen bir ekonomi kavramı var. Sahibinden başkasında olmadığı için değer bulan mallar demek. Bu terim, iktisatçı Fred Hirsch tarafından günlük dilde daha yaygın fakat anlamı tam vermeyen " nanik nanik "'in yerine 1976'da kazandırıldı.
Howard ve Raj okulda kafeteryada oturmaktadır. Howard Raj'a önceki akşam Bernadette ile olduğu için kendisiyle takılamadığını söyler, ardından Raj'ın akşam ne yaptığını sorar.	<u>KOOTHRAPPALI</u> : Not much. Nuked a burrito, prayed to the Hindu god Urvashi that your bowels would loosen and your penis would droop like a willow tree.	<u>KOOTHRAPPALI</u> : Fazla bir şey değil. Mikrodalgada dürüm ısıttım. Hindu Tanrısı Urvashi'ye dua ettim. Bağırsakların gevşesin, dalların söğüt ağacı misali sarksın diye. Çevimen notu: Orijinalde <i>Penisin sarksın</i> diyor.

S3B15 (3. Sezon 15. Bölüm)

Raj, arkadaşlarına akşam Ayışığı Paten Salonunda disko gecesi olduğunu söyler ve katılıp katılmayacaklarını sorar. Leonard ve Howard da bunun çok iyi bir fikir olduğunu, Penny ve Bernadette’i de getireceklerini söyler.	<u>KOOTHRAPPALI:</u> (o.s.) Okay, (on) just to be clear, roller-skating was my idea and I’m very unhappy that you turned it into a double-date and I hope you both fall on your asses and break your coccyxes. <u>SHELDON:</u> The plural of "coccyx" is "coccyges."	<u>KOOTHRAPPALI:</u> Peki. Şunu açık edelim: Paten fikri benden çıktı ama bunu bir ikili buluşmaya çevirmenizden çok mutsuzum. Umarım ikiniz de çanak üstü düşer ve kuyruk sokumunularınızı kırarsınız. <u>SHELDON:</u> Kuyruk sokumunun çoğulu: “Kuyruk sokumları”dır. Çevirmen notu: <i>Kuyruk sokumunularınızı....</i> Sheldon “sokumlarınızı” diye düzeltme yapacak. Telaffuz hatası esprisi var.
Sheldon bir fizik problemini çözmeye çalışırken tıkanmıştır, gece gündüz ara vermeden problemin çözümünü bulmaya çalışır, hiç uyumaz. Bu sahnede	<u>BERNADETTE:</u> (AS IF TO A CHILD) Okay, Sheldon, what happens to our neuroreceptors when we don't get enough REM sleep? <u>SHELDON:</u> They lose their sensitivity to	<u>BERNADETTE:</u> Tamam, Sheldon. Yeterince rem uykusu alamadığımızda sinir alıcılarımıza n’oluyordu?

Bernadette sanki bir çocukla konuşur gibi Sheldon'ı uyumaya gönderir.	serotonin and norepinephrine. <u>BERNADETTE:</u> Which leads to...? <u>SHELDON:</u> Impaired cognitive function. <u>BERNADETTE:</u> Right, so march in there, brush your teeth and go to bed. <u>SHELDON:</u> But I don't wanna go to bed. <u>BERNADETTE:</u> I'm gonna count to three. One... <u>SHELDON:</u> Oh! All right.	<u>SHELDON:</u> Serotonin ve noradrenalin duyarlılığını yitirirdi. <u>BERNADETTE:</u> Bu da neye sebep olurdu? <u>SHELDON:</u> Kavrama işlevini bozardı. <u>BERNADETTE:</u> Doğru. Öyleyse yürü bakalım. Dişini fırçala ve yat. <u>SHELDON:</u> Fakat uyumak istemiyorum. <u>BERNADETTE:</u> Üçe kadar sayacağım. Bir... <u>SHELDON:</u> Öf! Tamam.
Sheldon fizik problemini çözmeye çalışırken pek çok farklı yöntem dener, en sonunda gecenin bir yarısı çocuk eğlence merkezine gider, kapının şifresini kırarak oradaki top havuzuna girer, topları karbon atomları olarak düşünür. Leonard kendisini almaya	<u>LEONARD:</u> If you don't come out of there, I'm gonna have to drag you out. <u>SHELDON:</u> You can try but you'll never catch me. (SHELDON SINKS DOWN AND DISAPPEARS UNDER THE BALLS.)	<u>LEONARD:</u> Oradan çıkmazsan eğer, seni sürüklemek zorunda kalacağım. <u>SHELDON:</u> Dene istersen. Ama beni hayatta yakalayamazsın.

geldiğinde gitmek istemez, kendisini bulamasın diye top havuzunun içine dalar.		
--	--	--

S3B16 (3. Sezon 16. Bölüm)		
Bölümün ilk sahnesinde Koothrappali Tshirtündeki hoparlörden gelen <i>Star Wars</i> Darth Vader tema müziğiyle çizgi roman dükkânına girer. Amerikalı ünlü çizgi roman yazarı Stan Lee'nin dükkana imza gününe geleceğini öğrenince de mutluluktan <i>I'm so excited</i> şarkısını açar, dans eder, etraftaki insanlar kendine garipseyerek bakar.	(DARTH VADER'S THEME FROM "STAR WARS" PLAYS FROM KOOTHRAPPALI'S SHIRT) ("I'M SO EXCITED" BY THE POINTER SISTERS PLAYS WHILE KOOTHRAPPALI DANCES ALONG. WOLOWITZ REACTS.)	

Sheldon'a Pasadena Kent Mahkemesi'nden bir celp gelmiştir. Penny'nin omzu çıktığı gece onu arabayla hastaneye götürürken kırmızı ışıkta geçmiştir. Howard Sheldon'ın kamera görüntüsünü göstererek onu taklit eder.	<u>WOLOWITZ</u> : Looks like you ran a red light on Marengo Avenue at 9:30 p.m. on November 16th. <i>(handing the document to Sheldon)</i> <i>(laughing)</i> They got you on a traffic camera. Nice picture. <i>(HE IMITATES SHELDON DRIVING WIDE-EYED GRASPING THE STEERING WHEEL WITH BOTH HANDS.)</i>	<u>WOLOWITZ</u> : Marengo Bulvarı'nda 16 kasım saat 21:30'da kırmızı ışıkta geçmişsin. Trafik kamerası çekmiş. Güzel çıkmışsın.
Sheldon arkadaşlarından duruşmaya gelmelerini, yanında bulunmalarını ister. Fakat, aynı tarihte Stan Lee'nin de imza günü olduğundan kimse mahkemeye gitmek istemez.	<u>WOLOWITZ</u> : Wow, <i>(clears throat)</i> uh, Stan Lee or you in court. <i>(to group)</i> If this was Sophie's choice it would have been a much shorter movie.	<u>WOLOWITZ</u> : Stan Lee veya mahkemede sen. Bu eğer Sophie'nin Seçimi olsaydı filmin süresi kısa kalırdı.
Sheldon duruşmada yapacağı konuşma metnini önceden hazırlar, Penny'ye güvenemediğinden onun için de bir	<u>SHELDON</u> <i>(CON'T)</i> : <i>(reading)</i> I call your attention to the events of November 16th. Do you remember that date?	<u>SHELDON</u> : Dikkatinizi 16 Kasım olaylarına verin. O günü hatırlıyor musunuz? <u>PENNY</u> : Ha şunu bileydin! Hatırlıyorum. Mahkeme,

konuşma metni hazırlar ve duruşmadan önce pratik yapmasını ister.	<u>PENNY:</u> (reading) " Darn tootin' , I do, if the court will excuse my homespun, corn-fed Nebraskan turn of phrase. "	mısır tarlası diyarı Nebraska'ya has bu yöresel tarzımı mazur görsün.
Raj, Stan Lee'nin yarattığı karakterlerin isimlerinin aynı harflerle başlamasına kafayı takmıştır, sürekli bu isimlerden örnekler verir. Howard bunalır ve sonunda patlar.	<u>KOOTHRAPPALI:</u> Fantastic Four, Daredevil, Invincible Iron Man, Happy Hogan, Curt Connors-- <u>WOLOWITZ:</u> Would you just let it go!	<u>KOOTHRAPPALI:</u> Fantastik Four, Daredevil, Invincible Iron Man. Happy Hogan, Curt Connors... <u>WOLOWITZ:</u> Yahu kes artık!
Raj, Howard ve Leonard Stan Lee'nin imza gününe gitmiş, kitaplarını imzalatmışlardır. Eve geldiklerinde Stan Lee'nin kendileri için kitaplarına yazdığı yazıları birbirlerine okurlar.	<u>LEONARD:</u> Look at that. "To my friend, Leonard. From Stan Lee, Excelsior! "	<u>LEONARD:</u> Şuna bak: "Dostum Leonard'a. Stan Lee'den. Excelsior! ". Çevirmen notu: Excelsior!... nidası. Jules Verne'in "Balonla Beş Hafta" kitabındaki karakterin nidası imiş. Resimli roman yazarı Stan Lee de sözlerini genelde bu nida ile bitiriyormuş. Latince anlamı: Daha yükseğe... demek. Ama emin olamadım. İsterseniz orijinal kalsın, isterseniz "Yükseklere!" yazın.

--	--	--

S3B17 (3. Sezon 17. Bölüm)		
Yüzüklerin Efendisi filmi setinden çalınan yüzüğü bulduklarını sanan dört arkadaş yüzüğü paylaşamayınca araları açılır. Leonard en sonunda yüzüğü bir süre taşıması için Penny'ye verir. Penny ile Leonard uyurken Sheldon Penny'nin boynuna taktığı kolyenin ucundaki yüzüğü almaya çalışır, sivrisinek taklidi yapar.	<u>SHELDON:</u> (<i>mosquito noise</i>)	
Raj, Howard ve Sheldon yüzüğü elde etmeye çalışırlar, en sonunda üçü birden yüzüğü tutar, çekiştirirler. Bir yandan da birbirlerine sataşırlar. Daha sonra	<u>KOOTHRAPPALI:</u> You're right. Let's talk about your grandmother. <u>SHELDON:</u> No. I call no mee-maws ? <u>KOOTHRAPPALI:</u> Think about this: The only way	<u>KOOTHRAPPALI:</u> Haklısın. Hadi öyleyse anneannenden bahsedelim. <u>SHELDON:</u> Hayır. Ninem olmaz, diyorum. <u>KOOTHRAPPALI:</u> Şunu bir düşün: Annenin

Howard ve Raj Sheldon'ın yüzüğü bırakması için onun çok sevdiği ve saygı duyduğu anneannesinden bahsetmeye başlar.	your mother was born was your mee-maw had sex.	dünyaya gelmesi için ninen dedenle birlikte oldu.
--	--	--

S3B18 (3. Sezon 18. Bölüm)		
Sheldon yürüttüğü çalışmalardan dolayı kendi alanında bir ödüle layık görülmüştür. Ödül töreninde kendisinden bir konuşma yapması beklenmektedir. Fakat Sheldon kalabalık önünde konuşmaktan korktuğunu söyleyince arkadaşları ona yardım etmek ister. Herkes tek tek kendisine ne şekilde	<u>WOLOWITZ:</u> My power is the ability to pretend like I give a damn about your piddly-ass problem. And that's twenty-four-seven, buddy.	<u>WOLOWITZ:</u> Benim yeteneğim, şu sıska kalıbının dertlerini sanki umursarmış gibi davranabilmektir. Ben, yedi gün yirmi dört saat böyleyim kankam.

yardım edeceğini söyler. Sıra Howard'a gelir.		
Raj, Sheldon'a meditasyonla yardım etmek ister, meditasyon boyunca Sheldon kendi kurduğu hayali <i>Sheldonopolis</i> şehrini zihninde canlandırır. Sheldon bu hayali şehirde havanın soğuk olduğunu ve kazak alması gerektiğini söyler. Raj da onu yönlendirir.	<u>SHELDON:</u> (o.s.) (stammers) Y'know, (on) the nice thing about Shel-Mart is I own it, so I get a fifteen percent discount. <u>KOOTHRAPPALI:</u> (scoffs) You own the damn thing, just take a friggin' sweater!	<u>SHELDON:</u> Shel-Mart'ın iyi yanı şu: Sahibi "ben" olduğum için %15 indirim alıyorum. <u>KOOTHRAPPALI:</u> Kahrolası mağazanın sahibisin. Al şu batasica kazağı artık!
Sheldon kurduğu hayali şehirde sahibi olduğu marketten bir şey alırken neden kendisinin de ödeme yapması gerektiğini açıklar.	<u>SHELDON:</u> (o.s.) Look, (on) I didn't turn a profit last quarter by taking product off the shelves willy-nilly.	<u>SHELDON:</u> Geçtiğimiz üç aylık dönemde raftan malları ister istemez kaptım ve hiç kâr edemedim.
Penny, Sheldon'ın ödül töreninde giyeceği kıyafeti seçmesine yardım etmek için onla birlikte alışverişe	<u>SHELDON (CON'T):</u> Okay, I think we have a winner. (SHELDON EMERGES WEARING A WHITE TUX AND TAILS.)	<u>SHELDON:</u> Tamam. Şampiyonu buldum galiba.

çkar, Sheldon ödöl töreni için bu sahnede giydiği beyaz smokin gibi alakasız, komik kıyafetler seçer.	<u>PENNY</u>: Where the hell d'you find that? <u>SHELDON</u>: In the prom department. <u>PENNY</u>: It's ridiculous. <u>SHELDON</u>: Says the former member of the Corn Queen's court.	<u>PENNY</u>: Hangi cehennemden buldun bunu? <u>SHELDON</u>: Balo kısmından. <u>PENNY</u>: Komik. <u>SHELDON</u>: Diye buyurdu Mısır Koçanı Güzeli camiasının eski üyesi.
Ödöl töreninde Sheldon hala korkusunu yenememiştir, konuşma sırası kendine gelinceye kadar Penny Sheldon'a alkol içirir. Sıra kendine geldiğine artık sarhoştur ve konuşmayı kendince bir stand-up gösterisine dönüştürür, tabii kimse gülmez. Bir sonraki sahnede Sheldon'ı sabah uyandığında görürüz, akşamdan kalma bir haldedir ve pantolonu	<u>SHELDON (CON'T)</u>: (<i>on computer</i>) (<i>o.s.</i>) Now for the astronomers (<i>on</i>) in the audience get ready to see the dark side of the moon. (<i>o.s.</i>) And here's Uranus.	<u>SHELDON</u>: Şimdi de aranızdaki astronomlar için geliyor. Ayın karanlık yüzünü görmeye hazır olun. Alın size Uranüs.

yoktur. Leonard ve Penny'ye pantolonunun nerede olduğunu sorar, onlar da <i>youtubeda</i> kendisiyle ilgili yüklenen videoya bakmasını söylerler. Videoda Sheldon pantolonunu çıkartır, son sahnede ise - izleyici görmese de anlar- davetlilere arkasını döner ve iç çamaşırını çıkarır.		
--	--	--

S3B19 (3. Sezon 19. Bölüm)		
Leonard'ın Penny ile ilgili bir sorun yaşadığını tahmin eden arkadaşları bu sorunun ne olduğuyla ilgili fikir yürütürler.	<u>WOLOWITZ:</u> What'd you do, Romeo? Did you pour maple syrup all over your body and ask her if she was in the mood for a short stack?	<u>WOLOWITZ:</u> N'aptın Romeo? Vücudunu akçaağaç şurubuna bulayıp, kıza da sıyırmak ister mi diye sordun? Çevirmen notu:

		SHORT STACK... diyor. Anlamını tam bulamadım. Fakat işin içinde şerbet falan varsa, şerbet döküp yalamak ekseninde bir şeydir die tahmin ediyorum. Sıyırmak... dedim.
Sheldon önceki bölümlerde çizgiroman dükkanındanki kart oyunu turnuvasında Will Wheaton'ın kendisini kandırarak yenmesinden bu yana ondan nefret etmektedir ve onu ezeli düşmanı olarak görmektedir. Bu bölümde düzenledikleri bowling turnuvasında Sheldon karşı takımında Wil Wheaton'ı görür.	<u>SHELDON</u>: I'm the proud owner of Wil-Wheaton-stinks.com, -dot.net and -dot.org. What does that tell you? <u>WIL WHEATON</u>: (<i>pointing at Sheldon's forehead</i>) It tells me I am living rent-free right here.	<u>SHELDON</u>: Wil- Wheatoniğrençtir nokta com ve nokta net'in gururlu sahibiyim. Sence bu ne anlama geliyor?- <u>WIL WHEATON</u>: Aklından hiç çıkmıyorum demek.
Sheldon, Wil Wheaton takımına karşı düzenledikleri	<u>SHELDON</u>: No. Not the Wesley Crushers. The Wesley Crushers.	<u>SHELDON</u>: Hayır. Wesley Seviciler değil. Wesley Seviciler.

ikinci bowling turnuvasına özel T-shirtler hazırlatır, T-shirtlerin üzerinde <i>Wesley Crushers</i> yazmaktadır.	<u>PENNY</u>: I don't get it. <u>LEONARD</u>: Wesley Crusher was Wil Wheaton's character on "Star Trek." <u>PENNY</u>: Still don't get it. <u>SHELDON</u>: It's a blindingly clever play on words. By appropriating his character's name and adding the "s," we imply that we will be the crushers of Wesley.	<u>PENNY</u>: Anlamadım. <u>LEONARD</u>: Wil Wheaton, Uzay Yolu'nda Wesley Crusher'ı oynuyordu. <u>PENNY</u>: Hâlâ anlamadım. <u>SHELDON</u>: İnsanın gözünü körelten akıllıca bir kelime oyunu. Canlandırdığı karakterin soyadına "s" ekleyince Wesley "Seviciler" olduk. Çevirmen notu: Wesley Crusher – Wesley Crushers esprisi. Crush... hem ezmek demek hem de birine yanık olmak demek. Alt yazıda göreceğiniz şekilde uyarladım.
Bowling turnuvasında yenilen dört arkadaş yenen takımın isteği olarak çizgi roman dükkânına çizgi roman kahramanlarının kıyafetleri içerisinde girerler, yalnız	(IN SUCCESSION, THE GUYS ENTER. WOLOWITZ IS DRESSED AS BATGIRL; LEONARD IS	

onları bu kahramanların dışı emsalleri olarak görürüz. Wolowitz Batgirl (Yarasa Kız), Leonard Supergirl (Süper Kız), Koothrappali Catwoman (Kedi Kadın) ve Sheldon da Wonderwoman (Süper Kadın) olarak giyinmiştir. Koothrappali hariç hepsi mutsuz görünür.	<i>SUPERGIRL; KOOTHRAPPALI IS CATWOMAN AND SHELDON IS WONDER WOMAN. THEY'RE ALL UNHAPPY EXCEPT FOR KOOTHRAPPALI.)</i>	
--	--	--

S3B20 (3. Sezon 20. Bölüm)		
Dizinin başlangıç sahnesinde Penny'yi apartmandaki posta kutusunun önünde görürüz, Sheldon da apartmana girer, postalarına bakacaktır fakat Penny'yi orda	<u>SHELDON</u>: I think you mean telekinetically. And no. (o.s.) (walking over) I just (on) wasn't sure of the proper protocol now that you and Leonard are no longer having coitus .	<u>SHELDON</u>: Telekinezle demek istedin galiba. Yanıt: Hayır. Uygun protokol ne emin olamadım. Artık Leonard'la birliktelik yaşamadığınız için.

görünce Leonard’la ayrıldıkları için ona karşı nasıl davranacağını bilemez, öylece durur. Penny postasını telepatiyle mi alacağını sorar.	<u>PENNY</u>: Oh God, can we please just say "no longer seeing each other?" <u>SHELDON</u>: Well, we could if it were true. But as you live in the same building, you see each other all the time. The variable which has changed is the coitus.	<u>PENNY</u>: Tanrım. Şuna “görülmüyorsunuz” desek olmaz mı lütfen? <u>SHELDON</u>: Doğru olsaydı, öyle diyebilirdik. Fakat aynı binada oturuyorsunuz. Birbirinizi sürekli görüyorsunuz. Değişmiş olan tek değişken birliktelik.
Bu sahnede Raj’la Leonard kanepede oturmuş televizyon izlemektedir, Raj dışarı çıkıp birileriyle tanışmak istediğini ama Leonard’ın da kendisiyle gelmesi gerektiğini söyler. Leonard dışarı çıkmak istemez.	<u>KOOTHRAPPALI</u>: All right. Would you mind if I went to your room and downloaded some Asian pornography?	<u>KOOTHRAPPALI</u>: Peki. Odana gidip Asya ekolü kırmızı nokta videosu indirmemde mahzur var mı?
Raj bilgisayarda Martha Stewart’ın içinde bulunduğu bir fotoğrafı Leonard’a gösterir ve bunun gerçek olup olmadığını sorar.	<u>LEONARD</u>: I'm pretty sure Martha Stewart never got naked with a room full of big, fat Japanese guys. <u>KOOTHRAPPALI</u>: You don't know that. Prison changes people.	<u>LEONARD</u>: Çok eminim Martha Stewart asla bir sürü şişman Japonla aynı odada çıplak kalmamıştır. <u>KOOTHRAPPALI</u>: Orasını bilemezsin. Hapis insanları değiştirir.

Leonard ve Penny ayrıldığı için Howard Sheldon'a artık tarafını seçmesini söyler, Leonard'ın yanındaysa Penny ile konuşmayacaktır. Fakat Sheldon bunu başaramaz ve Penny ile görüşmesini diğerlerinden gizlemeye çalışır, en sonunda dayanamaz, Leonard'a bunu itiraf eder.	<u>SHELDON</u>: I didn't wanna upset you. Howard made it very clear that my allegiance should be to male comrades before women who sell their bodies for money. <u>LEONARD</u>: Is it possible he said, "Bros before ho's?" <u>SHELDON</u>: Yes, but I rephrased it to avoid offending the ho's.	<u>SHELDON</u>: Seni üzmem istemedim. Howard açıkça belirtti zaten. Bağlılığım erkek yoldaşıma olmalıymış, kadınlara değil. Zira kadınlar bedenlerini parayla satarlar. <u>LEONARD</u>: "Kanka, aşüfteden önce gelir" demiş olmasın? <u>SHELDON</u>: Evet ama aşüftelere hakaret etmemek için öyle söyledim.
---	--	--

S3B21 (3. Sezon 21. Bölüm)		
Koothrappali yemekhanede hapsirmaya başlayınca sağlık konusunda paranoyak olan Sheldon ondan başka bir masaya oturmasını ister.	<u>KOOTHRAPPALI</u>: Oh, come on. I don't want to sit by myself. <u>SHELDON</u>: That's what Typhoid Mary said, and clearly her friends buckled.	<u>KOOTHRAPPALI</u>: Yapma yahu. Tek başıma oturmak istemiyorum. <u>SHELDON</u>: Tifo Mary de öyle dedi, sonra arkadaşları hep yamuldu.

Bu bölümde Sheldon, Dr. Elizabeth Plimpton isimli bir fizikçiyi ağırlamaktadır. Öncesinde misafiriyle ne konuşup ne konuşmaması gerektiğini Penny'ye söyler, talimatlarda bulunur.	<u>SHELDON</u> (CON'T): ...word of warning: My guest is a noted physicist and the leading expert on quantum cosmology, so please try to avoid wasting her time with female gibber-gabber. <u>PENNY</u>: Female gibber-gabber? <u>SHELDON</u>: Shoe sales, hair styles, mud masks, gossip about your friends Brad and Angelina.	<u>SHELDON</u>: Bir uyarı: Konuğum, tanınmış bir fizikçi ve kuantum kozmolojisi alanında önde gelen bir uzmandır. Lütfen kadınısı çağanlarla onun vaktini ziyan etmemeye çalış. <u>PENNY</u>: Kadınısı çağanlar? <u>SHELDON</u>: Ayakkabılarda indirim, saç şekli, çamur maskesi, arkadaşların Brad ve Angelina dedikoduları.
Elizabeth, Sheldon'ın bütün arkadaşlarına asılır. Bu repliğin geçtiği sahnede Elizabeth, Raj'ın evindedir, kapı çalar, Howard gelir yanında paket içerisinde annesinin tavuk çorbasından getirmiştir. Raj Howard'ı içeriye almaya isteksizdir ama Elizabeth	<u>KOOTHRAPPALI</u>: Go away. She wants New Delhi, not Kosher deli. Besides, you have a girlfriend.	<u>KOOTHRAPPALI</u>: Git. Yeni Delhi istiyor o. Kaşer şarküteri değil. Dahası, senin kız arkadaşın var.

Howard'a içeri gelmesini söyler.		
Leonard, Elizabeth ile tanışırken heyecandan konuşamaz, kelimeleri birbirine karıştırır.	<u>LEONARD:</u> <i>(nervous)</i> Hi-- Lo. <i>(off her look)</i> Oops. I-- I started to say "hi," and then I switched to "hello" in the middle. It came out "hi-lo." Duh. <i>(stammering)</i> It's nice to meet you, I've read both your books and most of your papers. I'm Leonard, I live here, you're brilliant.	<u>LEONARD:</u> Sel...haba. Öf! Selam diye başlayıp tam ortasında merhabaya geçince Sel-haba oldu. Tanıştığımıza sevindim. Hem kitap hem de makalelerini okudum. Ben, Leonard. Burada oturuyorum ve sen harikuladesin.

S3B22 (3. Sezon 22. Bölüm)		
Leonard ile Sheldon termostat ayarı konusunda anlaşamaz, tartışmaya başlar. Sheldon ikilinin imzaladığı ev arkadaşlığı antlaşmasında termostatin ayarının belirlendiği ve bunun değiştirilemeyeceğini belirtir.	<u>LEONARD:</u> <i>(o.s.)</i> Oh, screw the roommate agreement. <u>SHELDON:</u> <i>(o.s.)</i> No, you don't screw the roommate agreement, the roommate agreement screws you.	<u>LEONARD:</u> Yemişim ev arkadaşlığı anlaşmasını. <u>SHELDON:</u> Hayır. Ev arkadaşlığı anlaşmasını yiyemezsin. O seni yer.

Leonard, Sheldon’la tartışınca Penny’nin dairesine gider. Penny, Leonard’a Sheldon’la ilk nasıl tanıştığını, nasıl aynı eve çıktığını sorar ve Leonard anlatmaya başlar. Bu repliğin geçtiği sahne geçmişini gösterir. Sheldon, Leonard’ı ev arkadaşı olarak kabul etmeden önce ona çeşitli sorular sorarak bir nevi sınava tabi tutar.	<u>SHELDON</u>: All right. Next question. Kirk or Picard? <u>LEONARD</u>: Oh, uh, well, that's tricky. Uh, original series over Next Generation, but Picard over Kirk.	<u>SHELDON</u>: Kirk mü, Picard mı? <u>LEONARD</u>: Bak bu alengirli oldu. Orijinal seri, Yeni Nesil’den iyidir. Ama Picard da Kirk’ten iyidir.
Sheldon bütün testlerden geçen Leonard’ı nihayetinde ev arkadaşı olarak kabul eder ve ona odasını gösterir. Leonard odaya girince duvarda muhtemelen Sheldon’ın önceki ev arkadaşının yazdığı <i>Die Sheldon Die (Geber Sheldon Geber)</i> yazısını görür.	SCREEN GRAPHIC: <i>DIE SHELDON DIE</i>	Geber, Sheldon. Geber.

Leonard, Penny'ye Sheldon'ın yanına taşındığı zamanı anlatmaya devam etmektedir. Bu sahnede Leonard, Joyce isimli yeni tanıştığı bir kızla odasındadır. Sheldon kapıyı çalar, Leonard cevap vermez, Sheldon Leonard cevap verene kadar kapıyı çalmaya devam eder, Leonard ne istediğini sorduğunda da odaya girer.	<u>SHELDON</u>: You asked what I wanted. I wanted to come in. <i>(then)</i> <i>(o.s.)</i> I'm here because <i>(on)</i> you violated our roommate agreement. <i>(o.s.)</i> Specifically, section eight, visitor's <i>(on)</i> subsection C: females, paragraph four. Coitus. <i>(o.s.)</i> <i>(clears throat)</i> Roommates shall <i>(on)</i> give each other twelve hours notice of impending coitus. <u>LEONARD</u>: I didn't even know her twelve hours ago.	<u>SHELDON</u>: Ne istediğimi sordun. İçeri girmek istiyordum. Buradayım çünkü anlaşmayı ihlal ettin. Özellikle de Kısım 8, Ziyaretçi Maddesi C: Dişiler. Paragraf 4: Çiftleşme. Ev arkadaşları, olması yakın çiftleşmeleri 12 saat önce birbirlerine bildirmelidir. <u>LEONARD</u>: 12 saat önce bu kıızı tanımıyordum bile.
Sahne yine geçmiş zamana aittir. Sheldon eve geldiğinde Leonard, Raj ve Howard birlikte oturuyolardır. Sheldon, Raj ve Howard ile ilk orda tanışır. Sheldon sandalyelerin yerinde kanepe olduğunu fark eder.	<u>SHELDON</u>: I'll get to you later. What are you sitting on? <u>WOLOWITZ</u>: I can't speak for these guys, but I'm sitting on my tushie. <i>(off Sheldon's look)</i> It's a joke. <u>LEONARD</u>: <i>(to Wolowitz)</i> Not a good idea.	<u>SHELDON</u>: Sizinle sonra ilgileneceğim. Sen neyin üstünde oturuyorsun? <u>WOLOWITZ</u>: Bu herifler adına konuşamam. Ama ben totoşumun üstünde oturuyorum. Espriydi. <u>LEONARD</u>: İyi bir fikir değil. <u>KOOTHRAPPALI</u>: Totoş dediğin, kaba et mi?

	<u>KOOTHRAPPALI:</u> "Tushie" is buttocks , right?	
Bu replik bir önceki sahnenin devamında geçer. Sheldon bu kadar kişinin evde bulunmasından rahatsız olduğunu dile getirir. Howard da Raj ve Leonard'a kendisinin evine gidebileceklerini söyler. Sheldon da onlarla birlikte gitmeye hazırlanır. Üç arkadaş bunu şaşkınlıkla izler, Howard, Sheldon'ın kendileriyle gelmeyeceğini söyler.	<u>KOOTHRAPPALI:</u> You're the guy we're trying to get away from. <u>SHELDON:</u> Oh. Well, in that case I don't need my jacket. (o.s.) And (on) for the record, the correct syntax is: I'm the guy from whom you're trying to get away.	<u>KOOTHRAPPALI:</u> Uzaklaşmaya çalıştığımız, sensin. <u>SHELDON:</u> Peki madem. O zaman montuma ihtiyacım yok. Haberin olsun. Doğru sözdizim şudur: Senden uzaklaşmaya çalışıyoruz.

S3B23 (3. Sezon 23. Bölüm)		
Penny, Leonard'la ayrıldıktan sonra Zack isimli biriyle görüşmeye başlamıştır. Raj bu durumundan	<u>KOOTHRAPPALI:</u> I'm telling you, dude. The only way for you to feel better about Penny going out with other guys is for you to get back on the whores.	<u>KOOTHRAPPALI:</u> Benden söylemesi kanka. Penny'nin başka erkeklerle çıkmasını aşman için tek yol, yeniden kızlara dönmendir.

üstesinden gelmesi için Leonard’a tavsiyelerde bulunur.	<u>WOLOWITZ</u> : Horse. <u>KOOTHRAPPALI</u> : What? <u>WOLOWITZ</u> : The phrase is "get back on the horse." Not whores.	<u>WOLOWITZ</u> : Kısrağa. <u>KOOTHRAPPALI</u> : Ne? <u>WOLOWITZ</u> : Ona “Düştüğün kısrağa tekrar binmek” denir. Kıza değil.
Zack, Leonard ve arkadaşlarıyla vakit geçirmek ister. Penny bunun olmasını istemez çünkü Leonard’ın Zack’in aptal olduğunu fark etmesini istemez. Zack ile geçirdiği akşamdan sonra sarhoş bir halde Leonard’ın kapısını çalar ve onun yüzünden Zack’e artık katlanamadığını söyler. Bu replikte de Zack’ten bahsetmektedir.	<u>PENNY</u> : He spent the entire night bragging about how he invented the word “appeteasers” .	<u>PENNY</u> : Bütün gece böbürlendi ve bana “iştah saçıcılar” lafını nasıl icat ettiğini anlattı.
Penny geceyi Leonard’la geçirmiştir. Sabah uyandığında yaptığıının yanlış olduğunu farkına	<u>SHELDON</u> : (o.s.) As a (on) native Texan, I must say I've never heard the phrase "yee-haw" used in quite that context. <u>PENNY</u> : Oh, God.	<u>SHELDON</u> : Teksas’ın yerlisi biri olarak demem lazım ki “yih-hu” nidasının hiç bu bağlamda kullanıldığını duymamıştım.

varır, gizlice evden çıkmaya çalışır ama mutfakta Sheldon'la karşılaşır.	<u>SHELDON</u>: Oh, God. That I've heard on multiple occasions.	<u>PENNY</u>: Ay, Tanrım. <u>SHELDON</u>: Ay, Tanrım. Hem de defalarca duydum.
--	--	---

